

MTA POLITIKAI TUDOMÁNYOK INTÉZETE
ETNOREGIONÁLIS KUTATÓKÖZPONT

MTA PTI Etnoregionális Kutatóközpont
Munkafüzetek 48.

Fejér Balázs
Az L S D kultusza
/egy budapesti kulturális színpad krónikája/

MTA Politikai Tudományok Intézete
Etnoregionális Kutatóközpont
Budapest, 1997

Regionális tanulmányainkat azzal a céllal adjuk ki, hogy segítsék az új tudományos eredmények vitáit és terjedését. A publikációk a szerzők véleményét tartalmazzák, amelyért maguk a szerzők vállalnak felelősséget. E tanulmány az ELTE Bölcsészettudományi Kar Kulturális Antropológia tanszéken folyó oktatási és kutatási munka terméke, melyek megjelenését a Szimbiózis Alapítvány és az MTA Politikai Tudományok Intézetének segítségével tette lehetővé. Kiadásához az OTKA T 018210 és a T 022600 számú kutatási keret biztosított anyagi hátteret.

© **Fejér Balázs, Budapest, 1997.**

Sorozatszerkesztő: A. Gergely András

Kiadni, másolni csak a szerző engedélyével és az MTA Politikai Tudományok Intézetének hozzájárulásával lehet.

Tárgyszavak: szubkultúra, drogfogyasztás, deviancia, acid-party, sámánizmus, társadalmi magatartás, életmód, kultúrtörténet, kulturális minták, földrajzi (Magyarország), kulturális kisebbség, kulturális antropológia, városantropológia.

ISSN 1416-8391
ISBN 963 9098 64 7

Kiadja:
az MTA Politikai Tudományok Intézete
Budapest, 1997

Fejér Balázs
Az LSD kultusza
/egy budapesti kulturális színpad krónikája/

1. BEVEZETŐ

Dolgozatom témája a városi drogfogyasztás, azon belül az LSD kultusza. Terepmunkámat 1993-96 között végeztem, ez az időszak egybeesik a 80-as évekre jellemző, "underground" drogfogyasztási szokások átalakulásával, s a nyugati típusú, üzleti-fogyasztói intézmény megjelenésével. A változás magában hordja a drog kulturális jelentésének, szimbólumainak megváltozását a társadalom egésze, és a drogfogyasztó kisebbség tekintetében egyaránt: a kábítószer a szocialista nyilvánosság titkolt, imperialista defektumából a megmaradt soványka közkonszenzus egyik legszilárdabb (tiltó) elemévé lett, míg a fogyasztás az elutasítás szociális-politikai-kulturális gesztusából stílus és életmódbeli választássá alakult. Egy olyan csoportot kívánok bemutatni, melynek önmeghatározása a jelenlegi nyilvánosság speciális tabu-komplexumához, a droghoz *is* kapcsolódik. A társadalmi érték- és attitűd-rendszer, a nyilvánosság drog- és drogos-képe több ponton is befolyásolja a drogfogyasztó szubkultúrák gyakorlatait, intézményeit, kriminalitását, szociális dimenzióit, sőt e két világ egymást tagadó-kizáró viszonya (ld. a tagadás, mint a posztindusztriális társadalom háritómechanizmusa: Postel, 1992), s ebből fakadóan a tiltott világba történő "*beavatottság*" problematikája képezi az egész drogkomplexum velejét.

Terepmunkámmal lényegében a városi, populáris droghasználat gyakorlataiból emeltem ki egy olyan területet, mely (minthogy a drog szubjektív, élményszerű tapasztalása és a fogyasztók *közötti* kulturális-szimbolikus tér kölcsönhatása érdekelt) a nagyvárosi viszonyok között aránylag jól körvonalazódó csoportra, egy *bizonyos* drogfogyasztási trendre és az együttlét egy speciális formájára korlátozódott. Szemben eredeti szándékkal, általában drogfogyasztási mintákra kultúrakutatói-megfigyelői alapon nem lehet kultúra-analízist építeni, mivel annyira eltérő drogokhoz kapcsolódó gyakorlatok (szipuzás, heroin használat, party-drogok, stb.) tartoznak e mesterséges, jogi-társadalmi absztrakcióba (a kábítószer fogalmába), melyek a valóságban egymással igen laza viszonyban vannak: más csoportokat mozgatnak meg eltérő módon. Ezért igyekeztem olyan területet szakajtani magamnak, melyen belül egy bizonyos szintig összefüggések, általánosítások fogalmazhatóak meg, s melyhez speciális viselkedések és jelentések kapcsolódnak. Így körvonalazódott előttem a "terep", a Budapesten 1993 körül kibontakozó "dance-kultúra", s ezen belül az "acid-party" néven ismert underground (köznyelvi ejtéssel: undergrund) rendezvények világa, egy *Bal-Y* nevű csoport körül 1993-tól kialakult kulturális gyakorlat. Az új gyakorlatrendszer, a party-világ, nyugaton és itthon egyaránt éles váltást jelentett a városi-populáris kultúra korábbi formáihoz képest (pl. a nyolevanes évek underground droghasználata), illetve a rendszerváltással párhuzamos

generációváltást, s egy kitapintható, majd gyorsan növekvő szubkultúra létrejöttét eredményezte a techno-house party intézménye körül.

Terepmunkám a kulturális elemzés szintjén ugyanakkor aligha volt értelmezhető megfelelő fogalmi keret nélkül (területemhez a legközelebb a deviancia-szociológia áll, mely viszont a kultúra megfigyelői-résztevői alapú kérdésfeltevésétől idegenkedik), emiatt dolgozatom részben a drogfogyasztáshoz kapcsolódó kulturális-fogalmi környezet (drogszociológia, városantropológia, illetve a posztmodern leírások) bemutatásából és a terephez illeszkedő értelmezéséből áll, ezt követi a "sűrű leírás".

2. AZ ANTROPOLÓGIA

2.1. A nagyvárosi kulturális szöveg

A drogfogyasztási szokások elnevezés a nyugati típusú nagyvárosban, elsősorban az utóbbi ötven évben tömegmértű gyakorlatokra utal. A társadalomtudomány (mely a középosztály egyik narrációjaként a posztmodern felfogásban tudatosodott) szempontjából egy markáns, de igen nehezen megközelíthető, szinte hagyományos értelemben "egzotikus" terep, környezete a nagyvárosi kulturális "szöveg". Az antropológiai megközelítés lényege a kutató ottlétében áll, a terepmunka során az antropológus "áteszti magát" a vizsgált kultúrát: kekiszínű rövidnadrágban pipázik és számára kezdetben tökéletesen érthetetlen viselkedési mintákat értelmez, nyelvet tanul, geneológiai táblázatokat készít, s tapasztalatait, a kultúra olvasatát valamiféle etnográfiai beszámolóban rögzíti. Az etnográfia státusza az antropológia történetében kardinális kérdés maradt, amint a "puha" műfajból (útleírás) igyekezett utat törni magának a kemény alakzatok illetve az ismeretelmélet felé. Az antropológia tárgya az emberek közötti szimbolikus tér, melyet a kultúrakutatás számtalan metaforában (számtalan etnográfiában) gondolt el: a kultúra volt már nyelv, szintaktikai és szemantikai szintekkel, vagy szimbolikus térkép, melyben utakat kell rajzolni, s melyen különféle területek, terek léteznek, vagy kognitív szöveg, melynek olvasatát kell adni. A kulturális antropológia proble-matikájának szívében a terepen tartózkodó kutató szubjektuma és az általa előállított szöveg objektív megítéltetése közti intézményes viszony áll (ld. Paul Stoller: Szem, értelem és szó az antropológiában; illetve Renato Rosaldo: Bánat, harag, fejjavadász. =*Törökfürdő*, 1994/2).

Jelen dolgozat nem elméleti jellegű, mégis a terepgyakorlat során alapvető jelentőségű kérdéssé vált szubjektivitás és objektivitás viszonya, hiszen a drogfogyasztás világában a legelső helyen éppen a szubjektív tapasztalás és az erre épülő viselkedés vizsgálata áll. A szubjektív tapasztalás a drogok tudatmódosító hatásának köszönhetően egyrésztől nagyobb jelentőséggel bír, mint a társadalmi tér egyéb intézményeinek esetében, hiszen éppen e tapasztalatok belső világa a választóvonal a drogos és a droggal nem élő egyének között, beleértve azt, ahogyan e viselkedésre, s egyáltalán a társadalmi tér egészére tekintenek. Másfelől az interjúk elkészítésében illetve

saját leírásom előállításában ugyancsak felvetődik szubjektív és objektív: a psziche-délikus szerek használatával éppen annak az erőnek az analitikai értéke változik, mely a kultúrát létrehozta, azaz, hogy én éppen azt látom, és éppen úgy értelmezem, ami történik, ahogyan a többi résztvevő, hiszen egyazon szimbolikus rendben mozgunk. A drogok a használó számára pontosan ezeket a rendszereket értelmezik át.

A nagyváros világa a törzstől több lényeges ponton is eltér. A nyugati antropológus beleszületik ebbe a környezetbe, terepmunkája látszólag otthonos, értelmes viselkedések között zajlik, nem szükséges családterminológiát gyűjtenie. A nagyváros a nagyvárosi társadalomtudomány számára hagyományos antropológiai értelemben ismerős terep, ugyanakkor ezzel párhuzamban kitapintható az urbánus terepek újfajta ismeretlensége.

A James Spradley nevével fémjelzett amerikai városantropológia a kultúrát kognitív térképnek tekintette: "olyan kategóriák, tervek és szabályok összessége, melyek alapján az emberek értelmezik a világukat, melyben szándékaikat kivitelezik" (Spradley/McCurdy, 1974, 2. old). A kultúra tehát Saussure "langue/parole" kettőséhez hasonlatosan olyan "beszéd szinten", azaz a viselkedésben megnyilvánuló, láthatatlan, kognitív *térkép*, melynek alapján az emberek megtervezik tevékenységüket, és a többiekét értelmezik. A komplex városi társadalmi térben, noha érvényben vannak univerzális kulturális előírások, azért a legjellemzőbb vonás éppen a társadalom tagjainak egyszerre több közösségbe, több értékvilágba való tartozása, melyek mindegyike saját kulturális szabályokkal rendelkezik. Ezen felismerések mentén vált fontossá a foglalkozási, etnikai, életkori csoportok mint elkülönített, sajátos kulturális belvilágok vizsgálata, s az elemzés szintjén a szubkultúra, a szubkulturális kutatás létrejötte. E felfogás háttérében az áll, hogy a kultúra a látható viselkedés mögötti, láthatatlan szabályrendszer, melynek leglényegesebb vonása az *önkényesség* és az *adaptációra való alkalmasság*. A kultúra adaptív természetéből következik a variabilitás, az eltérő rendszerek sokszínű együttléte, az új stratégiák elfogadása, a kultúra flexibilitása. A komplex társadalomban, mely a különféle életmódok (*lifestyles*) ütköztetési tere az *állandóságot éppen a változás jelenti* (Spradley/McCurdy 1972).

A városantropológia megközelítésében a kognitív térkép univerzális területei a komplex társadalomban is mindenki által tudottak, de ennél jelentősebb az ún. kulturális színpadok (cultural scenes) szerepe. Ezek a színpadok, a kognitív térkép kisebb terei, melyeket a gyakorlatokban szociális szituációk hoznak mozgásba (Spradley/McCurdy, 1972, 26. old.). A komplex világ interaktusai során a résztvevők különféle kulturális színpadokon mozognak. Ezeknek egzotikus elődei a különféle nemi szerepek kulturális intézményei vagy például a titkos társaságok (Spradley/McCurdy, 1972). Eszerint a nagyváros ízlés, stílus és életmód határolta titkos társaságok összekacsintó együttélése. E színpadok speciális kulturális tudást jelentenek a résztvevők, az előadók viselkedésében, melyek a komplex társadalmi tér, a nagyváros interaktusaiban nem is kerülnek szükségszerűen fedésbe. A városantropológiai megközelítés szerint tehát a társas szituációban nem is a

közösen birtokolt kognitív térkép, hanem ún. ekvivalencia struktúrák működése jellemző, azaz a résztvevők cselekedetei kölcsönösen értelmesek, *kiszámít-hatóak*, anélkül, hogy ugyanabban a kognitív térképben osztoznának. Sőt e társadalmak szükségessé is teszik e kognitív térképek közös birtoklásának hiányát, ellenkező esetben seregnyi intézmény nem is működhetne: olyan komplexebb rendszerek jöhetnek így létre, melyek bonyolultabbak, mint az egyes résztvevők kulturális repertoárja, a résztvevők másfelől felszabadulnak egymás motivációi elsajátításának és ismeretének a súlyától (Wallace, 1970, 34-35. old.) (pl. a tanár-diák, a tolvaj-bíró, illetve a dealer-drogfogyasztó viszony). Vagyis a nagyváros drogfogyasztói a fenntartott tabu mentén egy közös kul-turális színpad szereplői és értői lesznek: a titkosított társaság. Mivel a városi köztér működéséhez a résztvevők kulturális színpadának nem kell fedésbe kerülnie, a drogvilág résztvevői a szituációban anélkül is elboldogulnak, hogy kulturális színpadukat közvetlenül nyilvánossá tennék (a részegség és az alkohol színpada sokkal inkább a kognitív térkép nyilvános terébe tartozik). A városlakó egyszerre több kognitív tér ismerője, s a kultúra egészéből egy bizonyos mindenki által osztott minimum is elegendő a számára. A résztvevő több, egymás mellett jelen levő színpadon játszhat eltérő szerepet.

A komplex, nagyvárosi társadalom mint egymás kognitív térképeinek kölcsönös ismerete nélkül is működő közösségek organizációja a város-antropológia számára éppen félreértéseiben és konfliktusaiban mutatkozik meg (Spradley/McCurdy, 1974). A konfliktus fedi fel a kulturális színpadok eltéréséből fakadó kategóriákat és szimbolikus nyelveket, melyeken keresztül e színpadok résztvevői üzennek egymásnak. A droghoz kapcsolódó viselkedés-minták ezeknek a szituációknak a metszetében válnak *deviáncsá*, míg a drogvilágból kitekintve a társadalom egésze *restriktív* természetű (ld. később a kontroll nélküli kontroll fogalma).

2.2. A posztmodern városélmény

A nagyvárosi élet elemzésében a kultúrának nemcsak antropológiai (kognitív térkép, előírásrendszer), hanem egy másik értelme is kulcsfontosságúvá vált: a kultúra hagyományosan magaskultúrát is jelent, a szimbolikus javak, az értékek termelésének terét, mely külön viszonyban elemezhető a társadalmi tér egyéb intézményeivel, a gazdasággal, a piaccal. A kultúrának ez az értelme fogalmi párokban jelenítődik meg: elit és köz, értékes és profán, ünnep és hétköznap, műveltség és közhely, az egyedi és a tömeges. A kultúra ebben az értelemben a nyugati társadalmakban hagyományosan erős szimbolikus falakkal elzárt, kevesek által birtokolt szimbolikus tér volt. A nagyvárosi élményre ugyanakkor éppen a magaskultúra hétköznapi térbe való kiáramlása jellemző, melynek oka a fogyasztás új mintáira megy vissza. A folyamat modernista elemzői (Jameson, Matthew Arnold, Baudrillard) megjegyveznek abban, hogy mindez az egységes jelentés elvesztését, értékvesztést és elidegenedést, tehát mindenképpen valamiféle újfajta megbetegedést jelent a kulturális szférában, e kritikák ugyanakkor nélkülözik a városlakók valós kul-turális percepciójának elemzését. Az elmúlt kétszáz évben az egységes

közvé-lemény több csoport-olvasatra (reading publics) és a narratívák eltérő formáira bomlott, s ez a folyamat egyértelműen a tömegkultúra hatalmi súlyának kialakulásával függ össze (Collins 1989:7). A *mindennapi élet esztétizációjával* (Featherstone 1991) párhuzamban új terek képződnek a nagyváros társadal-mában, illetve olyan korábbi viselkedésminták, melyek hagyományosan marginális, a normálishoz, a hétköznapihoz képest *liminális* (ld. 1.2.) terek voltak (vásárok, karneváli hagyomány), mintául szolgálnak a nagyvárosok befogadásához (lásd a posztmodern városhasonlatai: "Disneyland", "séta az álmvilágban", in: Jameson 1987:48), miközben fokozatosan újabb generációk részvevői lépnek színre a hagyományos középosztályon belül. E növekvő (a stí-lus befolyásolásán keresztül) szibolikus hatalommal rendelkező, professzionális, szimbolikus termelő, kultúrahordozó réteget a posztmodern leírások *kulturális közvetítőknék* (cultural intermediaries) nevezték el. A drogfogyasztás nagy-városi viselkedésmintáinak kialakulása az elmúlt ötven évben éppen ezen folyamatoknak viszonylatában született meg, s az általam vizsgált terület, az acid-party budapesti intézménye, s annak résztvevője, kialakulása nagyrészt az itt vázolt, a posztmodern elmélethez és állapothoz kötődő konceptuális keretben válik megfoghatóvá, miközben a liminalitás és a kulturális közvetítés fogalmi sajátos értelmet kapnak (pl. a kulturális közvetítők az acid kultúra beavatóival, szimbolikus pedagógusaival lesznek azonosak: ők azok, akik az acid-party látogatás mellett egyszerre több kulturális színpad előadói egyben, s pl. a drogokhoz is kapcsolódó gyakorlataikon át e kulturális belvilágok *között* szimbolikus-értékközvetítő-terjesztő szerepet kapnak).

Maga a társadalomtudomány kialakulása, a kultúrakutatás a posztmodern elemzések narratívatudatos megközelítésében egyértelműen a városi középosztályhoz kapcsolódik, azaz a nyugati társadalmakban a középosztály belső kulturális terének önmagára kérdező gyarmatosítása ennek a rétegnek a történetével párhuzamos. A városi elit vonatkozó elnevezései sokatmondóan alakultak az utóbbi évek társadalomtudományában. Az új "petit bourgeoisie" (Bourdieu 1984) máshol a "tudás osztályaként" szerepel (Bruce-Briggs 1979), később ez a megjelölés "szolgáltatói osztályá" (service class) alakul (Lash/Urry 1987). Az a folyamat, ahogyan a hatvanas években az ellenkultúraként ismert jelenségben a *baby boomer generáció* (a háború után született első nemzedék Amerikában) magára ismert, egészen eredeti attitűdrendszereket hozva mozgás-ba a szimbolikus tőketermelés terén, s ahogy azután a nyugati nagyvárosokban megjelent a *Yuppy*, a fiatal, ízlésében a pop-kultúrához kapcsolódó, pénzes, városi szakember, Magyarországon csak a rendszerváltás után, s egészen más keretek között vált érzékelhetővé.

A gazdasági, piaci szféra és a szimbolikus javak világának, a kultúrájának a viszonya a fogyasztás új trendjeivel a hatvanas évektől jelentős átalakuláson ment át. Ugyanebben az időszakban vált a drogfogyasztás nyugaton városi liminoid tömegjelenséggé (a városi elitréteg történetének és a drog szimbolikus jelentésének kapcsolata az LSD használatának a pszichiátriai intézetekből az utcai popkultúra felé haladó változásaiban figyelhető meg: ld.3.3.). Mindkét folyamat lényege a fogyasztás belső logikájában rejlik: a különféle árucikkek repertoárjának bővülésével egyidejűleg érzékelhető az a

folyamat, ahogy a fo-gyasztás különféle módjait a fogyasztó tömeg *elsajátítja*. A szabadidő tere, a kultúra és a művészet ebben az időszakban jellegzetesen átszűrődik az ipari jellegű fogyasztás rendszerén. A befogadás a csereérték dominanciáján keresztül befolyásolódik (Horkheimer/Adorno 1972). Az új fogyasztói osztályokra a teljesen elűtő "másik", a "másság" iránti vágyódás jellemző, s így maga a fo-gyasztás az individualizmus hagyományaival kiegészülve a fogyasztói-szimbo-likus *legkisebb közös többszörösre* irányul. A frankfurti szociológiai iskola, illetve az említett modernista kommentátorok mindezt a kultúra poszt-kultúrává alakulásának lényegében normatív fogalmain át értelmezik. Más elemzők az átalakulás egyéb aspektusaira hívják fel a figyelmet: mikor a csere-érték elfedi az eredeti haszon-érték emlékét, az árucikk egy újfajta, *használati* értékkel gazdagodik, mely szabad kulturális természetű asszociációkat és illúziókat pen-dít meg. Ezen a ponton születik meg pl. a reklám logikája, mely a legkü-lönbözőbb szimbolikus mezőket, az egzotikumot, a tudományos haladást, az életstílust, stb. hozza összefüggésbe. A folyamat Baudrillard szemiotikai megközelítésében a tárgyak megbetegedésében végződik (ld. részletesebben: Fejér L.: A vízszintes világ, avagy a fészkelődés divatja, 1993). A fogyasztás ebben az értelemben nem más, mint a jelek manipulációja, ennek során létrejön az "áru-jel" (commodity sign), melyben a jelentések, emblémák a tárgyaktól függetlenül lebegnek (Baudrillard 1983). A jelek nagyüzemi termelésének eredménye a képzelet, a *virtuális* világ és a *valóság* összemosódása. A társadalom ezáltal esszenciálisan kulturális (nem antropológiai értelemben), nagy mértékben variábilis és stabil normák által kevésbé meghatározott jel- és olvasatrendszerre alakul. A stabil jelentések (stabil kulturális narratívák) elmosódása a valóság esztétizációját eredményezi, a fogyasztói tömegek bizarr egymás mellé rendelések (juxtapositions) végtelen folyamatának hatása alá kerülnek. Walter Benjamin az "elitista" Baudrillarddal szemben e folyamatot a kreativitás művészeti berkekből történő felszabadulásának értelmezi (Benjamin 1982). Azaz a mindennapi gyakorlat szintjén a tömegkultúra az esztétikai sok-színűség formájában, a posztmodern kor játékos természetének környezetében érzékelhető (Hebdige 1988; Chambers 1987). A nagyváros Benjamin-féle témapark-rendszerében tehát egy újfajta, az individualizmuson át, azon túlmu-tató esztétikai paradigma körvonalazódik, melyben időlegesen, különféle virtuá-lis terek (életmód, ízlés, divat) mentén tömegek gyűlnek össze fogékony, kimű-velt és elmosódott határú *posztmodern törzsekbe* (Maffesoli 1988): ezen a ponton érkezünk a 90-es évek techno-house kultúrájához, s annak "virtuális-törzséhez" (virtual tribe, tribal music, Tribal Gathering - az első a *house* kultúra egyik jellegzetes fogalma, lásd Rushkoff 1994), a második egy zenei műfaj, a harmadik egy angliai, évenként megrendezett "rave" fesztivál), szimbolikus-kulturális képzeteihez és liminoid gyakorlatrendszerhez, melyben a *virtuális* jelző már a tudatbefolyásoló party-drogok asszociációját is magában hordja.

Új befogadói stratégiák születnek az érzékek túlterhelése, a jelek és képek keveredésének hatására: művészet és valóság helyet cserélnek a valóság egyfajta esztétikai hallucinációjában. Az új befogadói stratégia, a városi ember kirakatok, hálózatok, jelentések feletti jellegzetes elsuhanása, nem jelenti

ugyanakkor a kontroll összeomlását (ld. controlled de-controll of emotions: Featherstone 1991). Az új attitűd fegyelmet és kontrollt, kifelé kimért, hűvös kinézetet igényel a bemutatott áruk melletti elhaladás, és mások világának láthatatlan *meglése* közben. Az érzelmek *kontrollált kontrollnélkülisége* mint új típusú városi befogadói magatartás, látni fogjuk, nagy jelentőséggel bír a drogokhoz kapcsolható gyakorlatok, nyilvános, liminoid terének, a party világának megértésében is.

A városi világ esztétizációja mellett az új típusú középréteg megjelenése nemcsak a szimbolikus termelés új specialistáinak, hanem egyúttal potenciális fogyasztói közönségréteg kialakulásával esik egybe. A termelő/terjesztő, fogyasztó/közönség szerepek egymásba olvadnak, s így egy olyan összekötő réteg alakul ki, melynek jelentősége, univerzális szerepe kialakulásában független az angolszász társadalmakhoz kötődő, ott megnevezett (Yuppie, Baby Boomer) folyamatoktól, hiszen bármely nyugati típusú nagyváros jellegzetes befogadói középrétege lehet. E városi közönséget a Featherstone-tól kölcsön-zött "kulturális közvetítő" fogalmával jelölöm. Szerepének lényege, hogy a kultúra eddig elválasztott területeit köti össze, piacialapú fogyasztói foglalkozása van, rajta keresztül válnak elérhetővé mindenki számára azok a megkülönböztető pózok és szerepjátékok, melyek korábban csak az intellektuális elit sajátjai voltak (Bourdieu 1984:371). Részben ide tartoznak az újságírói, divattervezői, manageri, reklámkészítői, stb. rétegek, akik a média és a tudomány között művészi és kritikus szerepeket osztják. Nemcsak hogy a fenti módon, sajátos attitűdbeli és jelölvasati rendszert képviselnek, hanem folyamatosan ezeket az életmódokat, ízlést, befogadói stratégiát oktatják és terjesztik sajátos szimbolikus-hatalmi pozíciójukból. A kulturális közvetítői réteg kialakulása áll a populáris kultúra és az acid-house előállításának és befogadásának háttérében. Szerepük és motivációjuk az új szimbolikus-kulturális produktumok előállítása, illetve *a tapasztalás, az átélés újabb lehetőségeinek keresése és kolonizációja* (a tér nyugati gyarmatosítása kétszáz év alatt a belső tér gyarmatosításává alakul), valamint ezen területek populáris betáplálása a társadalmi térbe, azaz életmódokra irányuló útmutatás előállítása. A művészet és piac összemosódik, a nagyvárosokban iparágakat működtető művésznegyedek képződnek [lásd pl. a New Yorki Soho negyed (Zukin 1982), vagy az LSD hatvanas évekbeli karrierjének kultuszhelyét, a San Franciscói Haight Ashbury negyed (ld. 3.3.: LSD történet)]. Ezek gyorsan növekednek jelentőségben és lélekszámban egyaránt, miközben a művészet a polgárság avantgardista sokkolásából a középosztály vízióinak *kifejezőjévé* alakul.

A városi populáris világ kulturális közvetítői akár a romantika művész-hős képzetéig vezethetnek minket, mely az 1848 utáni párizsi bohém hagyományok kialakulása során vált réteggé. Ez az első művész-proletár réteg (Hauser 1982), melynek jövedelme teljességgel bizonytalan, s melynek gyakorlata a kihágás, a normák elutasításának arisztokrata-proletár attitűdjén alapul (kesőbb a hippik, a punkok, s ma az acid-house groove-ek hosszabítják a sort, a kulturális közvetítői réteg ugyanakkor nem e mozgalmak tagjaival, hanem szimbolikus örökösével azonos). A bohémek olyan "liminoid szimbolikus repertoárt" állítottak elő (Stallybrass/White 1986), mely a

karneváli hagyományból ismert. A nagyvárosban dominánsá válnak a szimbolikus antropológia által *liminálisnak* nevezett terek. Ez a hagyomány a karneválok, vásárok, fesztiválok kulturális intézményére megy vissza, s legfrissebb nyugati, nagyvárosi kiadása a dolgozat terepeként választott partyvilág.

A szimbolikus antropológia a rítuselemzések kapcsán lelte meg a liminalitás fogalmát. Victor Turner az általa vizsgált átmeneti rítusok küszöbfázisát hívta így (Turner 1969). A kultúra eme átmeneti terében a rend nélküli rend, a kultúra antistruktúrája érvényesül. A rítusok e beavatással és kulturális átmenettel összefüggő teréből az antropológia elmélete leíró kategóriát teremtett. Az inverz kulturális logika és a hierarchák helyett az egyneműség és azonosság dominálta liminális térben a résztvevőket a *communitas*, az ösztönös (unmediated) közösség, érzelmi egyesülés és eksztatikus egység szálai fűzik össze. A karneválok, vásárok, fesztiválok kiváló, hagyományosan városi példái voltak a liminális "kulturális színpadoknak". A *kulturális kihágás*, a szimbolikus inverzió terében a magasztos és profán, hivatalos és populáris, klasszikus és groteszk kölcsönösen átjárják egymást, s átalakulnak. A karnevál világában a klasszikus és elidegenedett test helyett a földi, groteszk test kultusza hangsúlyos (Bakhtyin 1968). A test jelentésének kulturális emancipációja ezeken az inverz városi színpadokon nyilvánvalóan nem járt együtt a kontroll összeomlásával. A új kulturális közvetítői rétegeknél említett kontrolltalan kontroll fogalmán, mint befogadói mentalitáson keresztül válik világossá az itt említett hagyományok (vásárok, bohémek, acid-partyk) közötti, nagyönis gyakorlatszerű kapcsolat. Például az acid-világ kontroll nélkül kontrollált testkultusza talán első pillantásra e színpad legjellegzetesebb vonása (a „party-én” külső kellékei a test- és hajfestés, a meztelen testfelület, fülbevalók, stb.: a divat és a színház között félúton). A vásár, a fesztivál egyfelől piaci (nemzetközi, egzotikus) magatartás felé nyitott, másfelől lokális, ünnepi és közösségi aktus (Bakhtyin 1968). A keveredések, a *hibridizáció* alkalmi ezek, fedésbe kerül az egzotikus és ismerős, a falu és város, az előadó és középosztálybeli néző. A kontrolltalan kontroll egyúttal a szerepek flexibilitását is magában hordja (Haferkamp 1987).

A drogfogyasztási gyakorlatokban e keveredések, azaz a drogok tipikus nyilvános, liminális tereinek kialakulása Budapesten a nyolcvanas években maroknyi klubra és főként a házibuli repertoárjára korlátozódott, s lényegesebben jellemző volt az elszigetelt, szűk baráti köröket mozgató droghasználat (egyben más hagyományokat, motivációs rendszert jelentő drogokról, elsősorban opiátokról és barbiturátokról volt szó). A kilencvenes évek elején azonban a drogokhoz még a sportnál is jobban kötődő intézmények alakultak ki. A számos belvilágot magába rejtő "party világ", azaz az idegenül "dance kultúrának" nevezett szimbolikus útvesztő mindenképp a város legjelentősebb nyilvános liminális terévé lépett elő.

3. A DROG

3.1. Hajlamok, deviancia és drogszociológia

Maga a drog, és a drogfogyasztás olyan huszadik századi, kétarcú koncepció, mely egyrésztől, a köztudat drogképéből kiindulva valamiféle objektív, empirikus jelenséggé sejtet, mely a drogoknak magukban hordott fiziológiai, viselkedésbeli, deviáns, de mindenképpen hangsúlyosan negatív kulturális jelentést tulajdonít, másfelől ugyanez a drogkép az objektív definíciót nélkülöző, teljes mértékben társadalmi, konszenzuális kategória, melynek minden eleme a rámutatás és meghatározás társadalmi gyakorlatából fakad, tehát jelentése teljes mértékben közösségi, kulturális. Magyarán ugyanez a kategória a köz szintjén (jog, média, köznyelv) egyfajta kemény, objektív definíciót sejtet, míg társadalomtudományos szempontból attitűdszerű, szimbo-likusan konstituált, puha kategória: drog az, amit valakik drognak neveznek. A jelentés e két szintje ugyanakkor egymástól elválaszthatatlan, egymásba-játszásuk adja a drog koncepciójának lényegét, s ez a kétarcúság, ahogyan az emberek általában a drogra gondolnak, és ami a drog valójában, megmarad a társadalmi tér különféle területein, létrehozva saját - a kettősség dinamikájából fakadóan újra és újra megerősített - *taburendszerét*. A tabu köztudati felfogása és valós gyakorlata a lehető legtávolabb áll egymástól, de e két szint együttélése konszenzuálisan garantált. A tabu *morális pánikhelyzetet* tart életben, mely különféle csoportok hatalmi-politikai viszonyainak alakulásából származik. A társadalom résztvevői által szubjektíven társadalmi krízishelyzetként értékelt állapot, a morális pánik, amellyel, hogy nem mágikus-irracionális hatásra jön létre, lényegében olyan folyamatok eredménye, melyekben a valós társadalmi veszélyek és a köztudat morális álláspontja között az elemzett esetekben laza összefüggés volt kimutatható (Ben-Yehuda 1986): a morális pánik lényegében bizonyos rétegek illetve intézmények érdek-jelenlétének állandósulásából és növekedéséből és a köz "morális idegszálainak" összehúzódásából származik, s a folyamat pl. média, stb. közreműködésével egy ponton túl már lényegében önfenntartó, kontrollálatlan módon halad tovább, esetleg konszenzuális köz-elutasításként stabilizálódik, s jellegzetes módon a legtöbbször valamilyen megfogható, hatalmi értelemben gyenge kisebbségre, illetve szubkultúrára irányul, egészen addig, míg nem kevésbé "homályos" okból elül.

A drog szimbolikus tartalma tehát a többség számára nyilvánvalóan eltér a droghasználók számára értelmes jelentéstől, de mindkét csoport egyazon társadalmi térben él, anélkül, hogy e kétarcúság nyílt konfliktusok formájában felfedhető lenne. A tabu státuszának, s a hol erősödő, hol gyengülő morális pániknak ez a formája a gyakorlat szintjén azt eredményezi, hogy a drog világá-ba belépő egyének olyan jelentések birtokosai lesznek, melyeket a többiekkel nem oszthatnak meg, mely jelentések igen jellegzetes, áttételes formában (művészet, pop-kultúra) szivároghatnak csak ki a közös társadalmi térbe, hogy onnan hassanak vissza az eredeti gyakorlatra (ld. kulturális közvetítők és az általuk gyártott szimbolikus repertoár: reklámok, divat mint új, szimbolikus eredetű hatalmi dimenzió jelenik meg). Drogokat fogyasztani egyet jelent azzal, hogy az egyén élményei, gyakorlata, nyelve, kapcsolatai nagymértékben átala-kulnak, s ebben az értelemben a többi drogfogyasztóval

lesznek kompatibilisek, kifelé viszont eltitkoltak, rejtjelzettek maradnak, több szimbolizációs folyama-ton esnek át.

A drog belvilágokat teremt, de ezen folyamatok egyike sem a drogok inherens, fiziológiai tulajdonságaiból fakad, mint ahogyan az a közösség egésze számára a morális pánik környezetében megjelenítődik, hanem részben éppen a fennálló társadalmi gyakorlatrendszer következménye. A droggal kapcsolatban ezért élesen elválasztható a *beavatatlanság* és *beavatottság*, a kint és bent, a kultúra és a szubkultúra kettős szintje. Odakint erőteljes kampány folyik a drogok ellen, mely igen jellegzetes metaforakincsel rendelkezik (többségükben militáns metaforák, pl. a "drogháború", a társadalomellenes merénylet, melyek egyrésztől kellően tárgy nélküliek ahhoz, hogy a köz indulatait megmozgassák, másrésztől a drogfogyasztó szubkultúra számára tökéletesen értelmezhetetlenek, gyakori tájékozatlanságukból fakadóan mintha nem is rá irányulnának), s mely olyan hagyományos, a drogkérdésen túl is használatos, általános autoritásokat vonultat fel, mint a tudományos igazolás, a felmérések, statisztikák, az orvosi hatásmechanizmus világa, a jogi szankcionálás, a rendőrségi gyakorlat, vagy éppen a zurnalisztika. A szubkultúrán belül ugyanakkor látens, kifelé rejtjelzett szálak mentén szintén kampány (szimbolikus-tanulási folyamatok sorozata) folyik a drogok felé, melynek a dimenziója elsősorban a szubjektív élmény világa. A drog drogfogyasztó szubkultúrát jelent: egyetlen fogalom számtalan metaforát vonzva maga felé a köz felfogásában mégis egységes marad, "egyet jelent", valamiféle megfoghatatlan "sátáni", ördögi, hacra hívó jelentés mentén (a mai társadalom hasonló módon harcol a drogok ellen, ahogy a középkor embere küzdött a sátánnal, vagy ahogy a viktoriánus kor birokra kelt a szexualitással: erős szimbolikus fegyvertárral, de igazi tárgy nélkül: ki a bűnös - a drogos, a drog, a társadalom?), miközben a valóságban gyakorlatok egész sorozatát, többszörös hierachiába rendeződő közösségek rendszerét fedi.

A vizsgált területnek tehát alig van köze, s ha igen, csak nagyon áttételes formában az antropológia hagyományos terepein megfigyelt, intézményes, törzsi keretek közt történő tudatmódosításhoz, mely aligha illeszthető a drogfogyasztás itt elemzett környezetébe. Maga a drogok használata majdhogynem egyidős az emberiséggel (Furst 1976; Shultes/Hofmann 1979), de a törzsi homogén világokban, melyekben e jelenség kulturálisan megemésztett kereteket ölthetett, alapvetően más szerepet kapott. A különbség néhány, talán nem túlzottan általános megállapításban foglalható össze. A drog-fogyasztás ezekben a közösségekben mindig valamely beavatott specialista, vagy speciális kaszt sajátja volt, mindenesetre a droghoz való hozzáférés nem "demokratikus", szabadpiaci elven alapult, magukat a drogokat tekintve igazi közösségi, szimbolikus jelentőséggel csak kiválasztott drogok, általában növényi hallucinogének rendelkeztek, s ezzel összefügg, hogy a drogok mindig is a nem földi szférához, a magyarázat és eredet kulturális intézményeihez kapcsolódtak, s ez határozta meg a használatukat is: szinte ismeretlen volt e drogok öröme (rekreációs) használata, és a drogok értéke sem volt piaci jellegű. Mindezek "naiv" használati minták érdekes módon szimbolikus-romantikus helyet kapnak a mai nagyvárosi drogos gyakorlatban: az egykori praxis, más térben

és időben kulturális jelentést kap (kb: "A törzsek még tudták, hogyan kell ezt csinálni"), s e szimbolizációs folyamatban részben éppen a középosztály antropológia-narratívája játsza a kulturális közvetítő szerepét (ld. Carlos Castaneda, Michael Harner).

A nagyvárosi droghasználatot magyarázó pszichológiai és szociológiai ihletettséű fogalmi keretek biológiai, egyéni, illetve közösségi okokra vezetnek vissza a jelenséget. A biológiai tényezőket (genetikai hajlam, hormonális egyensúlyfentartás - elsősorban fizikai addikció esetében) hangsúlyozó elméletek (Schuckit 1980; 1984) annyit állítanak, hogy ezen adottságok nagymértékben hozzájárulhatnak a drogos gyakorlat kialakulásához, miközben elismerik, hogy magát a jelenséget nem magyarázzák. A drogot fogyasztó egyén viselkedését olyan pszichodinamikai elméletekben közelítették meg (elsősorban az amerikai behaviorista pszichológia nyomán), melyeknek közös jellemzője, hogy a deviáns viselkedés mögött egy arra hajlamos személyiséget tételeztek fel. A megerősítés (reinforcement) típusú megközelítésben két trend alakult ki. A pozitív megerősítés leírói a drogfogyasztásban a jutalmazás maximalizálását és büntetés kizárásának mesterséges folyamatát látják (személyiségtípustól függetlenül): "Az örömmechanizmus eredménye (...) ismételt viselkedési minták erőteljes rögzülése" (Bejerot 1980:138.) A negatív megerősítés elmélete szerint (Lindesmith 1947, 1968) egyszerűen a fájdalom elkerülésének kényszeréről, a normális szint megtartásának szükségességéről van szó (fizikai függőségnél: pl. opiátok). Eszerint a drogvilág két személyiség-alapesete a szintentartók és az eufória-keresők. A party-világból származó interjúim tanulsága szerint ezek a mechanizmusok nagymértékben a használt drogok, és az azokhoz kapcsolt interpretációk (pl. a fűszívás hatásmechanizmusa, tanulás - ld. Becker 1953 - és a hozzá kapcsolódó szimbolikus tartalmak, a marihuana-fogyasztás pozíciója a drogszubbkultúrákban: a közös nevező) függvényei, ráadásul egyetlen drogos életében is különféle fázisokhoz kapcsolódhatnak (ld. később: drogszekvencák), tehát eltekintve a speciális esetektől, ezek a folyamatok a valóságban tökéletesen összekeverednek, így a kultúra szempontjából antropológiai-analitikai értékük csekély.

A patológus, az inadekvát személyiséget a drogfogyasztással összekapcsoló elméletek lényegében abból a premisszából indulnak ki, hogy a drogfogyasztás hátrító mechanizmus, s minden drogtípust valamilyen szempontból feldolgozatlan, kezeletlen érzelmek, élmények elfedésére használják (Wurmser 1980). A függetlenség és a felelősség társadalmi normáinak feladásáról van szó (Ausubel 1980), mely további leírásokban az önbecsülés hiányával és az öncsonkítás depresszív formáival egészül ki (pl. Kaplan 1975). Ez irányzatok mögött helyenként felsejlik a harmincas évek amerikai kriminál-szociológiájából közismerté (és köztudatformálóvá) lett ún. anonim elmélet (Robert K. Merton 1938, 1968), mely szerint a deviáns viselkedés a társadalmi normák által megkövetelt siker elmaradásának, lehetlenné válásának köszönhető az individuumok életében. Noha ez az elmélet empirikus-kritikai támadások hatására tarthatatlanná vált (Lindesmith/Gangon 1964), érdekes módon lényegében a köztudatba ágyazódó drogos- és drogkép legmarkánsabb megformálójává lett, s a nemzeti drogellenes kampányokba

mélyen beivódott. Tereptapasztalataim alapján úgy hiszem, hogy ezen a ponton búvik meg az egész drog-komplexum egyik legmarkánsabb gondolati-kulturális ellentmondása (ld. feljebb drogfogalom kétarcúsága). Annak ellenére ugyanis, hogy igen nehéz a drogfogyasztás mennyiségi jelenlétét felmérni - hiszen a szociológiai felmérések ingoványos talajon járnak, amikor tantermi kérdőívek adataiból állítanak elő táblázatokat, ahelyett, hogy a drogfogyasztás terei felé fordulnának (bár valószínűleg a rendőrségi akták mutatói sem lennének helytállóak), azért kijelenthető, hogy a drogfogyasztás mai szimbolikus repertoárjával együtt a kultúra egyik formáló tényezővé terebélyesedett, azaz pszichés okait közvetlenül a sikertelenségre, a személyiség önbecsapó mechanizmusaira, a "menekülés a valóságtól" típusú deviáns gyakorlatra visszavezetni egyet jelent azzal, hogy a kultúra hordozóinak generációs méretű szegmensei sikertelenek, önbecsapóak, stb., azaz az antropológia számára: a kultúra sikertelen, önbecsapó, stb. Aligha. (Azaz lehet, hogy így van, de a kérdés nem antropológiai természetű). Mint látni fogjuk informátoraim (mesélőim) fogalmai, kategóriái (az LSD-fogyasztás kapcsán) éppen a személyiség rejtett szintjeivel való szembesülés drámai élményéről adnak hírt, ami bizonyos szempontból a fenti pszichológiai gondolatmenettel szögesen ellentétes irányba mutat.

Továbbra is a droghasználó egyénre fókuszáló megközelítéseknel maradva, pszichológiai ihletésű, de már a kultúrakutatás számára sem érdektelen, s az amerikai szubkultúra-szociológiára is hatást gyakorló gondolatmenet a "szokatlan viselkedésre való hajlam" (problem-behavior proneness, Goode 1989) körülményeinek vizsgálata. Ebben a fogalmi keretben ugyanis a személyiséggel kapcsolatos megállapítások (a drogfogyasztó és nem-fogyasztó személyiségtípusok, attitűdök) összefüggésbe hozhatóak létező kulturális stratégiákkal. Ezekben a tanulmányokban (Smith/Fogg 1977; Jessor 1979; Robins 1980) főként egyéni életutakat követtek nyomon éveken át, s végeredményképp listákat állítottak elő a konvencionális és nem-konvencionális személyiség vonásaiból, mely alapján nagy valószínűséggel meg tudták állapítani, hogy kiből lesz a drogos. A "hajlam"-típusú megközelítésekből mindez annyiban emelkedik ki, amennyiben, e listákon, kulturális, ideológia, stb, azaz interaktív szempontok szerepeltek: a droghasználók a droggal nem élőkkel összehasonlítva lázadóak, a kihágást és a deviáns viselkedést elfogadják, tolránsak, jobban kezelik a bizonytalanságot, örömkeresőek, társaik és társ csoportok felé fordulnak (peer oriented), a lényeg, a használók hajlamosabbak az átalakulásra (transition prone): azaz olyan viselkedések felé fordulnak, melyek egyébként az élet *átmeneti* fázisait jellemzik (gyermekből tinédzser, kamaszból felnőtt) - antropológiai általánosítással: átmeneti rítusokban mélyülnek el. A liminoid tér fogalma a drogfogyasztó minták vizsgálatakor fedésbe kerül a pszichológiai személyiségtípusokat elválasztó kategóriákkal.

Ami a "tanulás"-típusú szociológiai elméleteket illeti, gyökereiket tekintve a harmincas évek kriminalistájának, Edwin Sutherlandnak azon felismerésére mennek vissza, hogy a deviáns viselkedés olyan csoportok belső tanulási mechanizmusain alapszik, melyek a kriminális és a deviáns felé pozitív érték-ítélettel vannak (Sutherland 1939), azaz az individuum egy

befolyásoló másikkal való interaktusai során tanulja el a deviáns viselkedési mintákat. Ennek alapján a droghasználat a behaviorista elméletnek megfelelően büntető-jutalmazó struktúrák működése közben egy bizonyos csoportban sajátítódik el (Akers 1979). A deviancia-szociológia másik jelentős elmélete a kontroll-elmélet (Hirschi 1969; Krohn/Massey 1980), melyet a drogvilágra az általános konceptuális keret részeként (Kandel 1978) alkalmaztak. Lényege, hogy a szubkultúra-elméletek belső csoportdinamikai fókuszával szemben azt vizsgálja, miért *nem* érvényesülnek e deviáns minták a társadalom egészében. Azaz a drogfogyasztás a konformitást létrehozó kontroll hiányában, annak jelenlétének függvényében jelentkezik. Olyan társadalmi terekben, ahol a kontrollviszonyok erőteljesen érvényesülnek, ahol a szülőkhöz, tanárokhoz, munkaadókhoz, stb., azaz szimbolikus autoritásokhoz való viszony erős kötelmet jelent, ott a deviáns minták kevésbé jellemzőek. A kontroll-mechanizmus a szimbolikus térben hasonlóképp működik a család, a vallás, iskola és a munkahely mint értékfókusz korlátozó jelenlétén keresztül. Eszerint nem is egy szubkultúra intézményeivel való találkozás, hanem az általános kontrollmechanizmusok gyengesége a drogfogyasztás oka.

A már bemutatott városantropológiai megközelítéssel párhuzamosan, a '70-es évek óta jelentős területté vált a szubkultúra, a kisebb nagyvárosi kulturális csoport vizsgálata, a szubkultúra-kutatás, elsősorban Amerikában. Lényegében a csoportban való részvételt tartották a droghasználat kulcsának, világossá vált ugyanakkor, hogy nem egy, hanem több drogos szubkultúra létezik: a drogtípusok, az etnikai, életkorbeli határok mentén számtalan, egymástól független csoport él egymás mellett, de a csoportok nagymértékben fedik is egymást, s ez a kölcsönös fedettség a szubkulturális hatások, trendek tekintetében döntő jelentőségű (Kandel 1978). A szubkultúra, mint konceptuális keret először Howard S. Becker a marihuana-fogyasztást elemző kutatásaiban (Becker 1953, 1955) fogalmazódott meg. Beckert nem érdekelte, hogy kik alkotják a marihuana-fogyasztó köröket, helyette a fogyasztás megtanulásának folyamatát vizsgálta: hogyan lesz valaki marihuanaszívó. Becker interakcionista megközelítésében a marihuana a használat során megmarad öröm-szerző tényezőnek, ehhez azonban szükséges a marihuana-öröm tapasztalatának megtanulása: meg kell tanulni szívni, szükséges megismerni és felismerni a testi és lelki természetű hatást, s rögzíteni ezek öröm-jellegét (e hatások önmagukban sokszor nem lennének örömteliek), mely folyamatban a szubkultúra által létrehozott együttlét-terek és stratégiák a döntőek. A résztvevők az általános társadalmi kontrollt felszabadítják, és egy kisebb közösség kontrollját emelik a helyére, azaz önálló szubkultúrát, önálló kulturális színpadot alkotnak. Ehhez a drogok esetében megbízható és folyamatos forrásra, a használat rejtjelezésére, és a morális kétségek semlegesítésére van szükség bizonyos válasz-sztereotípiák alkalmazásával (pl. "az alkohol károsabb, mint a marihuana"). Ezen megerősítő mechanizmusok mentén áll össze a szubkultúra értéktere. Becker számára nem a motiváció felelős a használatért, hanem *fordítva*, s a személyiség típusa, a kiválasztás problematikája rendszerében nem kérdéses.

A szelektív interakcionista megközelítés már szocializációs folyamatokra fókuszáló vizsgálataival ezzel szemben abból indultak ki, hogy senkiből sem lesz "csak úgy" drogos. A szubkultúra egyúttal szimbolikus vonzástér, mely maga felé kormányozza a potenciális tagokat. A vonzalom már a szubkultúra terébe való belépés előtt is jelen van, a különféle értéksorozatok alapján (kon-vencionális és nem-konvencionális párok mentén) a kiválasztás megjósolható. A külső és belső értékrendszerek közeledésének folyamatát a szelektív toborzás (selective recruitment - Goode 1972) fogalmával írták le, ennek során különféle értéksorozatok kerülnek fedésbe: a generációs kontroll hiánya a társközösségekben (peer community) a csoporton belüli státuszverseny, az imitáció, az egyenlők versengésének környezetében folyik. A társközösségek jelentik a drogos szubkultúrába való átmenetet (Johnson 1973). E megközelítés másik megállapítása, hogy az életmódnak elkülöníthető egy rövidtávú és egy hosszú-távú kulturális tere (Kandel 1973, 1974), a rövidtávú életmód a társak által dominált terek, míg a hosszútávú életmód kialakulásában már a szülők, iskola, média, stb., tehát az általános értékfókuszok jelentősége a nagyobb. A következő lépés a droghasználati szekvenciák szociológiai vizsgálata volt (Goode 1969; Johnson 1972), ez részben feltárta a drogtípusok belső, szubkulturális kompatibilitását (egy drogról egy másikra való átállást és ezen drogok keveredésének folyamatát), másrészt a droghasználattal kapcsolatban az intenzitás alapján különböző fokokat állapított meg: kiderült, hogy nem minden droghasználó klasszikus drogfüggő is egyben. A szelektív interakcionista megközelítés - azzal a megállapítással, hogy a droghasználat csakis sajátosan, kulturálisan meghatározott és fejlődési szakaszokhoz kötődő értelemben létezik - lényegében a városantropológia kulturális színpad-típusú konceptuális keretét egészíti ki.

3.2. Budapest, acid-partyk és a drogszociológia

A drog szociológiai jelentését saját területemre vonatkoztatva megállapítható, hogy terepmunkám a nagyvárosi drogfogyasztás egy speciális terepéhez a party-drogok világához kapcsolódik, melyben az ízlés (életmód, divat) és a drogfogyasztási gyakorlat összekapcsolódnak. Budapesten, akár a többi nyugati típusú nagyvárosi térben a party világa, s ezen belül a party-drogok használata egy speciális, beavatási folyamatokkal körülhatárolt szubkultúra sajátja, mely további szubkultúrák metszetét jelenti. Ez a nyilvános, társadalmi mikrotér azonos életfázisú társközösségekből (peer groups) áll össze, kulturális kohéziója több elemet foglal magába: az általános kontrollmechanizmus helyett saját kontroll érvényesül (a zene, az ekstázis, a látomásos tudatvesztés szimbolikus kultusza mentén), míg a csoportok kiválasztódása különféle értéksorozatok (általános pszichológiai hajlamok) kölcsönös fedése, és örömevű mechanizmusokhoz kötődő viselkedési és átélési minták elsajátítása folyamán jön létre. Az adott szubkultúrán belül több szubkultúra él, ezek azonban kölcsönösen fedik is egymást, s így a szubkultúrák között dinamikus kulturális-szimbolikus hatások áramlanak.

A party-világ és a party-drogok esetében különösen, de az általános szocio-drogkoncepció kiegészítéseképpen is szükséges egyértelműen kijelenteni, hogy a "kábitószereket" nem azért alkalmazzák használóik, mert kábítanak, bódítanak, hanem mert valamilyen *speciális* értelemben *örömet* adnak: minden drogos gyakorlat centrumában valamilyen speciális, s a szimbolikus és viselkedési repertoárban kifejezett örömtípus található, s ezen örömtípusok jelentősége a drogfogyasztás szubkultúráinak elválasztásában döntő. A drogot hagyományosan farmakológiai tulajdonságaik, illetve potenciájuk vagy addiktív természetük alapján választják csoportokra: puha és kemény drog; narkotikumok (pl. opiátok), nyugtatók (pl. barbiturátok), stimulánsok-"gyorsítók" (pl. amfetamin-származékok és a kokain, a koffein, a nikotin), hallucinogének (pl. LSD, meszkalin, pszilocibin, DMT), marihuana (az igénye-sebb szakirodalomban külön kategória, de esetenként a hallucinogénekhez sorolják), ragasztók (inhalants). A drogtípusok a valós gyakorlatban azonban *kevésbé viselkednek farmakológiai entitásként*. Először is nagy részük illegális, és ezért társadalmi gyakorlatokhoz köthető kategóriákban van jelen, s maga az illegális státusz sem kifejezetten farmakológiai tulajdonságok következménye.

Az utcai, illegális drogot egyetlen igazi találkozási területe a városi kereskedők, a *dealer-ek* menüje, ahol a külső társadalmi gyakorlat, a tiltás és illegális státusz összegyűjti mindazt, ami tilos. A "drogháború" lényege, hogy az illegális státusz olyan mértékű értéknövelő gazdasági és szimbolikus (ld. szubkultúrák létrejötte) hatással van, melyben a drogot előállítás és utcai ára között (a kockázat ára) átlagosan 700%-os haszon jelentkezik. Anélkül, hogy belemennénk a drogtörzsi gazdasági termelékenységének elemzésébe, megállapíthatjuk, hogy nagyságában és tőkehozamában egyedülálló potenciájú szereplője a nyugati nagyvárosi feketepiacnak, s a hihetetlen haszonkulcs (melyet a társadalmi gyakorlat, nem pedig a drogot valós értéke hoz létre) a gyakorlatban kiirathatatlanná teszi a drogtörzsi kereskedést (maga a drogtörzsi szembeni harc, kiegészülve a drogot piaci dimenziójával, egy önfenntartó, körkörös logikájú, speciális kulturális gyakorlatrendszerrel tart életben).

Közelebbről bepillantva a drogtörzsi gyakorlatába világosan elváló gyakorlatokat különíthetünk el. A mellékelt interjúkban a beszélők többször is említik, hogy bizonyos drogot az adott alkalomhoz illőek, azaz adott gyakorlat szimbolikus terének, egy kultikus örömtípusához köthetőek. Különböző drogot fogyasztani különböző élethelyzeteket jelent: a szipusok gyakorlata kis csoportokhoz és rejtett helyekhez kötődik, az opiátfogyasztók főként magányos emberek, akik a lakások elvonultságát és elsötétítettségét kedvelik, a party-típusú drogtörzsi használat ezzel szemben a nyilvános nagyvárosi tér liminoid (örömelvű, táncos) gyakorlatához kapcsolódik. A party-drogot (extasy, LSD, speed, marihuana, kokain) egy része a party műfajának kialakulása előtt is speciális gyakorlatrendszerrel tartott életben, s ezért továbbra is nem kizárólag a party-világban használatos (kokain, speed, marihuana, LSD), másik részük (extasy-család) megjelenése viszont kifejezetten a party-szubkultúra kialakulásához kötődik a 80-as évek végétől. Az extasy, mely az amphetaminnek egyik származéka, nyugati háziasszonyok fogyókúra-tablettájából lépett elő a party-kultúra elsőszámú serkentőjévé. A party-drogot

karakte-reinek elemzésében saját kategóriáimat használom: létező gyakorlatok vizsgálá-tára vállalkoztam, ezek viszont valamilyen csoportosan elsajátított és megva-lósított örömtípus körül jelennek meg. A party-drogok lényegében háromfajta drogélmény egymást kölcsönösen kiegészítő keverékét jelentik. A serkentők (kokain, speed, extasy) hatását a résztvevők az adott élmény átélésének fokozására alkalmazzák. Ezek a szerek, a "gyorsítók", energikusabb, a személyiség gátlásait leoldó, felfokozott otlétet tesznek lehetővé, hatásukra általában ún. *pszichés függőség* lép fel. Ennek lényege, hogy a fogyasztó számára a drogos öröm, a világ intenzív átélési lehetőségének hatására részben a öröm egyedüli forrásaként rögzül, részben ennek hatására a többi, "normális" gyakorlathoz kötődő öröm elhomályosul. Mindennek hosszútávú eredménye egyfajta általános apátia és depresszió, melynek pszichés környezetében a kive-zető út egyedül a gyorsítók újbóli alkalmazásával tűnik lehetségesnek. A gyorsí-tók por alakúak (kivétel pl. az extasy-kapszula), leggyakoribb adminisztrációjuk a "csík" orron át történő felszippantása (ezen kívül a vénás beadás és a cigarettában való elszívás is előfordul).

A marihuana (kannabisz-származékok: marihuana, hasis) sajátos helyen áll az egész drogvilágon belül, mivel minden más droggal kompatibilis, a katalizátor szerepét játsza, s saját tulajdonságai alapján sem pszichésen, sem fizikailag nem addiktív és nem szintetikus anyag. Szimbolikus értelemben a fogyasztók számára "szimpatikus drog", azaz egyfajta közös nevező a drogvilág szubkultúrái között, miközben a drogvilág nem elhanyagolható területe a csak marihuanát fogyasztók köre. A marihuana-fogyasztás kollektív-kohéziós illetve szimbolikus-kulturális dimenziója a létező gyakorlatokban (közeledés, kapcsolatfelvétel, bizalmi jel, vagy például az őszi szüretet követően a termés kóstoltatásakor szimbolikus tőke-termelés: a "jó gazda"), a többi droggal összevetve, különösen erős. A marihuana hatása alapján a legközelebb a hallucinogénekhez áll, mivel az érzékelés fizikai és pszichés mechanizmusait mozgatja meg. Fogyasztására a legjellemzőbb a cigarettába sodort fű vagy hasis, a "joint" elszívása, a pipaszívás (ld. a hasispipa mint nagyvárosi kultusztárgy), a hasis megevése, illetve sütemények ("spacecakes") előállítás.

A party-világ harmadik drog-élménytípusa a hallucinogénekhez kapcsolódik, terepmunkám (később részletezett okból) lényegében egyedül a partykon történő kollektív hallucinogén-fogyasztás kulturális természetű értelmezére irányult. A hallucinogének közül a party világában, s azon kívül, a nagyvárosi használat szempontjából igazi jelentősége egyedül az LSD-nek van (a többiek: meszkalin-kaktusz, pszilocibin-gomba, DMT, stb. mind a látomásos drogvilág specialistáinak, "ínyenceinek", szakemberszerű szűk köréhez kapcsol-ható). Az LSD történetét és szimbolikus-kulturális jelentőségét tekintve egyedülálló drog, melyben mozgalmos generációs-társadalmi folyamatok kapcsolódtak össze, s ennek a hagyománynak továbbvitele és értelmezése szerves része a mai, azaz a party világához kapcsolódó fogyasztási gyakor-latnak. A hallucinogén-hatás lényege egészen speciális öröm: az *érezkelés normális folyamatának megváltozása* - ez az adott esetben a szó szoros értelmében nem feltétlenül örömteli (a rossz, rémálomszerű élményt a hatvanas évektől "bad trip"-nek nevezik), tehát a

hallucinogénekből származó konkrét élmény pusztán az anyag farmakológiai tulajdonságai alapján nem megjósolható (a gyorsítók és az opiátok esetében a fizikai hatásmechanizmus közvetlenül kapcsolatos az örömmel), és szélsőségesen eltérő formát ölthet. Ezért az LSD (és a többi hallucinogén) hatásának és használati gyakorlatának bemutatásakor döntő szempont a szakirodalomban "set" és "setting" néven emlegetett *pszicho-lógiai és környezeti körülményegyüttes* (azaz azon belső, szubjektív és külső, objektív körülmények együttese, melyben a drog fogyasztásra kerül) fogalma, ennek jelentősége a gyakorlatok és a szimbolikus repertoár szempontjából azonos magával a droggal: az LSD, a *trip* valójában e drog, illetve a set és setting dimenzióinak ötvözetét jelenti (a "trip" mai, utcai fogalma nem véletlenül jelenti egyszerre az anyagot és magát az "utazást"). Az LSD a legritkább esetben kerül tisztán a fogyasztóhoz, leggyakoribb mai formája az LSD-vel átítatott bélyeg, a "trip", "trinyó" szájon át történő fogyasztása. A bélyegeknél a rányomtatott embléma alapján különféle elnevezései vannak (pl. Asterix, Druida, Hofmann, Buddha, stb.), ezek a típusok lényegében az LSD-nek és különféle adalékoknak (elsősorban amfetamin) szintetikus keverékei. Az LSD *nem* addiktív drog.

3.3 Az LSD jelentése és története

A hallucinogén másik elnevezése: pszichedéliák. E két elnevezés e drogok természetét tekintve két ellentétes megközelítésre utal. A pszichedélia elnevezés, mely a hatvanas évek ellenkultúrájának hatására terjedt el, lényegében azt sejteti, hogy ezen drogok hatására a tudat "megmutatkozik". A *pszichedélikus filozófia* (Goode 1989) a hatvanas években kialakult népi-tudományos gondolatmenet (Aldous Huxley, Timothy Leary, és manapság a hatalmasra duzzadó szerzőáradatból kiemelkedve Terence McKenna mondható ezen iskola jelentős képviselőinek), mely lényegében azt állítja, hogy az ember a társadalmi intézmények és a hipnotikus propaganda-mechanizmusok hatására gyermeki szinten van tartva (nagyjából a freudi kultúrafogalomra rímelő gondolat: a kultúra mint represszív tényező), azaz tudatának töredékét használja. Egyikünk sem képes e hatások mellett az "igazi valóság" megítélésére és érzékelésére: mindannyiunk gondolatai és a valóságról alkotott képei különféle "játékok" (games) alapján meghatározottak, ezeket a fenyegető és restriktív társadalmi rend erőszakolja ránk a kultúra tanulási mechanizmusainak segítségével. E nézet szerint a pszichedélikus drogok szerepe, hogy eltávolítják a tudat megtanult percepciók mechanizmusát, ezen keresztül elősegítik a valósággal való közvetlen érintkezést: "Így kellene látnunk a dolgokat, ahogy valójában vannak." (Huxley 1963:34). Ezzel szögesen ellentétes értelme van a hallucinogén elnevezésnek, melynek lényege, hogy a tudományos korban a hallucinogénekhez kapcsolt érzékelés csakis illuzórikus, megtévesztett, befolyásolt lehet. Ide kapcsolódik még a "pszichomimetikus anyag" elnevezés, mely azt sejteti, hogy ezen anyagok a pszichózis, az örület utánzására, "mímelésére" képesek. A party világ drogos gyakorlatának bemutatásához, azaz annak megértéséhez, hogy mit jelent, akár egy budapesti party-résztevő

számára egy partyn trippezni (LSD-t fogyasztani), mindenképp szükség van egy kis kitérőre, az LSD-történetének, szimbolikus tartalmának rövid összefoglalására.

Az LSD hatása és használata az utcán beszerezhető populáris drogok közül talán leginkább emlékeztet a törzsi világ szakrális-szimbolikus terébe illeszkedő, általában sámáni (nem fogyasztói) típusú droghasználathoz. A kapcsolat a pszichedélikus gondolatmenettel összhangban abban az általános, de alapvetően szubjektív tapasztalatban áll, hogy az LSD hatása alatt a fogyasztó többet, mást, másképp lát és érzékel a valóságból, magyarázva a drogfogyasztás célja ebben az esetben a tudat állapotának speciális megváltoztatása. Az LSD-élmény extázisközpontú érzelmi-perceptuális komplexum, melyhez tipikus szubjektív élmények kapcsolódnak: a világ elemeinek kulturális jelentősége megváltozik, az egyén úgy észleli a világot, mintha *"akkor látná először"*; az egyén LSD befolyása alatt azt érezheti, hogy *telepatikus kapcsolatban* áll a többi LSD-fogyasztóval, egyfajta közös tudatot érzékel, ami a hétköznapi kommunikációs formák egy részét feleslegessé teszi; az LSD fogyasztója egyetlen jelenséget egyszerre *több szinten*, több nézőpontból él át, sőt a szakirodalomban gyakran szerepel a nézőpont megváltozásának, az *empatikus azonosulásnak* és a megfigyelői "testből" való kilépésnek az élménye; az LSD hatására megnő a színek, a zene, tehát az érzékelés dimenzióinak a jelentősége.

Mindezen jellegzetes "trippes" élmények összehatására a törzsi, a sámáni típusú fogyasztás romantikus képzetének jelenléte a hatvanas évektől fogva a mai acid-house divat kialakulásáig lényeges szimbolikus tényező: valakiről megtudni, hogy fogyasztott LSD-t a konkrét élményekre való rákérdezés nélkül is egy a normálistól eltérő, igen speciális élmény közös birtoklását jelentheti. Az LSD *"tudás-drog"*, azaz a beszámoló tanulsága szerint az LSD-fogyasztás lényege (a gyorsítók örömfókuszával szemben) valamilyen, addig nem birto-kolt, speciális tudás, rálátás, felismerés megszerzése egy speciális élmény, a trip keretében. A beszámoló szerint az LSD "tanít", a tudati "megvilágosodás" élményét adja. Ilyen szimbolikus tartalma a többi party-drognak a használók számára nincs (a marihuana és távolabbról az opiátok fogyasztásával kapcsolatban ez a dimenzió ismét gyakran említésre kerül).

A party-drogok körében tehát a beszámoló alapján elválasztható egy *világi*, örömelvű, "gyorsító" típusú, és egy *szakrális*, virtuális és "felismerés" típusú gyakorlat. Ezekhez a party-dance-kultúra részeként speciális zenei hang-képek kapcsolódnak: a party világa eltérő zenei műfajokat rejt (Acid-house, Goa, Trip-hop, stb.), melyek részben *az élmény és a drogfogyasztási pre-ferenciák* alapján is különböznek egymástól, vagyis a műfajok közti eltérés nem kizárólag esztétikai-zenei természetű, hanem kulturálisan meghatározott élményekre irányuló *funkcionális* eltérés, s a különféle műfajok tulajdon-képpen közös nevezője egyedül a party-gyakorlat és technológia intézménye.

Az LSD a fehér ember első önálló, szintetikus, nagyvárosi tudat-drogja, melynek története a többi utcai drogtól gyökeresen eltérő szimbolizációs folyamat, ideje az elmúlt ötven év. Az LSD a többi droggal szemben nem népi-populáris használati gyakorlat eredményeképpen került a

nagyvárosok utcáira. Története lényegében az LSD-használat rituális set és setting típusú körül-ményeihez kapcsolódó *kulturális tér változásaiiban értelmezhető*. Az LSD karrierje három társadalmi-szimbolikus térhez kapcsolódik: a tudományos, az értelmiségi (intellektuális) elit és végül a populáris-mozgalmi térhez, azaz az LSD az elmúlt ötven évben egymástól gyökeresen eltérő csoportok szimbolikus repertoárjában szerepelt.

Megszületése jól dokumentált tudományos véletlennek köszönhető. Albert Hofmann, a svájci Sandoz cég vegyésze 1938-as ergot-kísérletei nyomán, 1943. április 16-án, pénteken tisztán "intuitív okból" (ld. a véletlen mint a tudományos felismerések mitikus gyökere) visszatért egy korábbi formulához, és a lizergsav-törzs 25. tagját kristályos formában szintetizálta (Stevens 1989). Betegnek érezte magát, s otthon különös hallucinációi voltak, melyeket az LSD-25-tel hozott összefüggésbe. A következő hétfőn asszisztensei jelenlétében egy ártalmatlannak vélt, 250 milliomod gramnyi adagot juttatott szervezetébe. Néhány óra múlva abba kellett hagynia a jegyzetelést, s miután kérte, hívjanak orvost, egy asszisztense kíséretében hazabiciglizett. Ez a bicikliút volt a történelem első LSD tripje (a későbbi sok millióból). A bicikliző Hofmann figurája 1993-ban, az LSD ötven éves évfordulójára kiadott, "hofmann", "dupla-hofmann" néven beszerezhető bélyegen jelent meg a piacon, azaz az LSD-kultusz szimbolikus tartományának egyik jelképévé alakult. Ezt a típust már az én budapesti terepgyakorlatom alatt is fogyasztották acid-partykon, de az út Hofmann biciklijé és a "biciklis" bélyeg között igen regényes.

Vegyifarmakológiai alapon a Sandoz nem tudta felhasználni az LSD-t, noha az első állatkísérletekből rögtön kiderült, hogy a szer viselkedés-befolyásoló hatása igen erős: a pókok kis mennyiség hatására tökéletes struktúrájú, nagyobb mennyiségnél szabálytalan hálót szöttek, míg a csimpánzok szabályosan menekültek LSD befolyása alatt álló társuktól, aki a csimpánzcsoport normáit képtelen volt betartani. Az LSD kikerülése a szűk vegyész körből a kortárs pszichológia és pszichiátia eredményinek köszönhető, de még évekig a laboratóriumok tesztkitöltős-neonfényű "settingjében" zajlott.

Az LSD elődje az európai tudományos-értelmiségi körökben a peyote kaktusznak a század elején szintetizált hatóanyaga, a meszkalin volt. A meszkalin rövid idő alatt kicsiben futtotta be azt a karriert, amit később az LSD: előbb farmakológiai, később intellektuális, végül a század elejének párizsi, londoni és new york-i bohém-művész köreiben elterjedt kuriózum lett. Werner Stoll 1947-ben publikálta eredményeit a meszkalin használatáról a pszichoanalízis során. Ennek a tanulmánynak a hatására került az Sandoz LSD-küldeménye 1949-ben az amerikai pszichiátia kezébe (innen kezdve az események színtere egészen a 80-as évekig lényegében az USA volt). A pszichológia Amerikában az első világháborút követő évtizedben vált tömegtudománnyá. A "zeitgeist" szintjén ez összefüggött a kor két trendjével: egyrészt a háború borzalmi által keltett pszicho-szociális sokkal, másrészt az intelligencia-tesztek hihetetlen népszerűségéből fakadóan az alkalmatlan, deviáns, instabil fiatal generáció képzetével (20-as évek és "a nemzet mentálhigiéniás megmentése") (Stevens 1989). A negyvenes években a pszichológia Amerikában lényegében egymástól teljesen különálló iskolák együttes jelen-

létével volt egyenértékű, a tudomány és az azt körbeölelő szociális tér vonatkozásában egyaránt. Egyrésztől több analitikus iskola élt egymás mellett, ezeknek közege elsősorban a városi középosztály feleségeinek és a bohémeknek, művészeknek szalonközpontú világa volt, másrésztől igen jelentőssé vált a behaviorista pszichológia, melynek társadalmi dimenziója elsősorban a korporáció, a cég és a férfi alkalmazottak világa. További trendeket jelentett a kísérleti pszichológia kifejlődése (viselkedés, emlékezet), illetve távolabbról a neurológia és pszichiátria eredményei: a "terápia" szempontjából a harmincas évekhez köthető a lobotómia (a két agyfélteke sebészi szétválasztása a skizofrénia tüneteinek enyhítése céljából) felfedezése, és annak felismerése, hogy bizonyos drogok befolyásolják az elmebetegségek kimenetelét. A negyvenes években lokalizálják az agyközpontokat, s az agyat leíró kulcsmetafora (az agy telefonközpont, bonyolult elektromos ingerek terjedési tere) változáson esik át: 1946-ban a noradrenalin felfedezésével fény derül az agy kémiai-hormonális dimenzióira, az inger vegyi közvetítőinek szerepére.

1949-ben tehát az LSD a lélekkel foglalkozó tudományos figyelem előretörésének pillanatában hajózik át Amerikába, és hamarosan seregnyi terapeutikus gyakorlat és modell inspiráló tényezője lesz. 1951-ben Max Rinkel megjelenteti tanulmányát, melynek lényege, hogy az LSD skizoid modellpszichózis előállítására alkalmas anyag. Az ötvenes évek "pszichiáterpszichológus mániája" nyomán (az 1940-től 1956-ig terjedő időszakban az amerikai pszi-chiátriai kamara létszáma 3000 tagról 15000-re emelkedett, s később a folyamat a lélekspecialisták évtizedében, a hatvanas években, még csak erősödött) az LSD terapeutikus jellegű, elsősorban a középosztályhoz kötődő tömeges alkalmazást nyert. Az LSD terapeutikus alkalmazása mögött majdnem egészen 1966-os betiltásig nem állt egységes tudományos felismerés, azután pedig már nem állhatott.

Kétféle gyakorlat alakult ki, az egyik alapja, hogy kis mennyiségű LSD, melyet a terapeuta és a páciens egyaránt bevesz, a *pszichoanalízis mélyítését* segíti elő, míg a *sokkterápia* (pl. alkoholistáknál alkalmazták meglepően jó eredménnyel) lényege, hogy nagyobb mennyiségű LSD egyszeri alkalmazása megváltoztathatja a beteg önmagáról alkotott képét. Az LSD első tömeges alkalmazása tehát lényegében egy évtizedig a tudományos-orvosi settinggel volt azonos. E gyakorlat nem hozott gyümölcsöt egyik oldal számára sem, Arthur Kleps (A "Millbrook" c. dokumentum szerzője) jegyezte meg egy korabeli kongresszusi meghallgatáson: "Ha a beadáskor egy IQ tesztet raknék önök elé, miközben a szoba egyik fala megnyílik, s a galaktikus napokban gyönyörködhetnek, mialatt belső szemük előtt lezajlik teljes gyermekkoruk, akár egy háromdimenziós mozifilm, szerintem önök sem teljesítenének túl jól az IQ teszten" (Stevens 1989).

Az LSD-kép kialakulásának második fázisa során az orvosi gyakorlat közegeből az LSD intellektuális elit-jellegű, szimbolikus hatalmi centrumok felé sodródott. Ez az LSD-esszé korszaka, a pszichedelikus "filozófia" megszületésének kora, melyben az LSD-magazinok, cikkek és esszék rejtélyes tárgya lett. (Ezen a ponton meg kell említeni még az LSD katonai-elhárítási karrierjét, melyet a hidegháborús CIA félig titkos bizottságai és

projectjei keretében a science fiction regényeket is meghazudtoló kísérletkalandok jellemezték: Id."az igazmondó drog"). E tradíció két század elmélet és Huxley meszkalin-élményeinek ötvözetében született. A darwini evolúció Lamarck és Bergson féle értelmezésében az evolúciónak inherens célja a komplexitás és kompetencia egyre magasabb fokának elérése, melyben az *élan vital*, az életerő kontrolláló szerepet játszik. Ebből következik, hogy az emberi világ evolúciós alakulása is pozitívan tart egy bizonyos cél felé. Ez a pszichológia növekvő befolyásának hatására a század elején elsősorban tudati folyamatként vetődött fel, a kanadai pszichológus Richard Bucke nagyhatású könyve, a "Cosmic Consciousness" (1901) szerint a Homo Sapiens az egyszerű tudatból (tisztá percepció) az öntudaton (nyelvhasználat) át halad a *kozmosztudat* felé, hozzátéve, hogy a faj egyes egyedei a többieket megelőzve érkeznek ide (ezen a ponton egy lista szerepel, többek közt Buddha, Plotinus, Blake és Balzac említésével). Huxley esszéi e gondolatmenetbe ágyazva a pszichedéliákat a tudati evolúció folyamataiban a kozmikus tudatra nyíló potenciális ablakként említik (Doors of Perception, Heaven and Hell 1961; Huxley nézeteit végül utolsó regényének, az "Island"-nak [1972] pozitív utópiájában foglalta össze), mivel a világ érzékelése e pszichedéliák hatására a bevesződött percepciók minták nélkül "mágikus" módon válik lehetségessé. Huxley amellet, hogy setting-típusú megállapításokat tesz, azaz a misztikus élmény standardizálásának lehetőségét keresi, kifejezetten elit szemléletű ajánlásokat fogalmaz meg. E két szint (élmény/setting és tömeg/elit használat) képezi a pszichedélikus gondolat alapvető problematikáját a Leary-féle folytatás során is. Huxley köre egy olyan los angelesi értelmiségi csoport volt, melynek tagjai teljesen heterogén műveltségűek: Henry Osmond és Jonathan Smiths cambridge-i pszicháterek, a skizo-frénia specialistái, Henry Fitz Gerald Heard médium és értelmiségi lumpen (Huxley hajdani iskolatársa), Al Hubbard pedig amolyan pszichedélikus repülő nagybácsi: Kentucky-beli parasztyerekből lett feltaláló, később milliomos uránkereskedő, aki számára az LSD-élmény elsősorban katolikus-misztikus beavatást jelentett. Al Hubbard volt az összekötő a Huxley-csoport szellemi kútfői és a világ között. A kutatást és kiadást segítő szponzori körútjai során részben "befolyásos embereket", azaz a korabeli amerikai üzleti élet krémjét igyekezett megnyerni az LSD számára, részben viszont éppen ezért ő volt az első, aki az LSD-élménybe való bevezetés setting-típusú rendszerét állította elő: utazóládikájában nemcsak Sandoz-féle LSD lapult, hanem bevezető drogok, melyek segítségével előzetesen meggyőződött róla, hogy az illető személy egyáltalán *alkalmas-e* az LSD-élményre, de ezenkívül voltak nála képek, és zenék, melyekkel az LSD-utazás fázisait kívánta *befolyásolni*. Hubbard ösztönös felismerései jelentették az első kísérletet az LSD-élmény setting-alapú befolyásolására és kontrollálására. Lényegében ugyanennek a szándéknak kulturális természetű intézménye négy évtizeddel később maga az acid-party is.

Eleinte szintén a Huxley-körbe tartozott Timothy Leary, a Harvard egyetem ír származású pszichiátere. Leary, aki később a pszichedélikus mozgalom kultuszfigurája, átmenetet jelent az LSD karrierjének értelmiségi-gondolati és populáris-utcai korszaka között. Leary és Huxley vitájának

lényege, hogy az elitista, titkos társaság típusú igénnyel (mely Huxley "utópiájának" lényeges eleme) szembe kerül az LSD-nek mint a nyugati társadalom tömegméretű tudatformáló szerének politikai dimenziója. Leary szimbolikus és történeti értelemben egyaránt rituális "osztályárulást" hajtott végre: a Harvardon folyó pszichiátriai pszilocibin- és később LSD-kísérletek (Leary és tanítványinak szemináriumai) két év alatt "életmóddá" alakulnak, s kinőnek az egyetemi keretből; Learyt 1961-ben megfosztják a katedrától, az LSD-csoport nyilvánosan kivonul a tudományból, s regényes kalandok után megalapítja az első LSD-kommunát a New York melletti Millbrook egyik uradalmán. Millbrook speciális intézmény, egyszerre pszichedélikus műhely, médiaszenzáció, üzleti vállalkozás és zárandokhely. Éveken át heti turnusokban érkeztek ide művészek, újságírók és rendőrök. Leary és társai (Dick Alpert, Ralph Metzner) számára az LSD fogyasztása kollektív happening, melynek során a társadalmi teret kormányzó szabályok, játékok (games) újraértelmeződnek. Leary radikális nézetei miatt egyre távolabb kerül az autoritás szimbolikus szférájától (tudományos súlya egyre kisebb, míg befolyása kultuszfiguraként egyre növekszik: Carlos Castaneda karrierjével együtt e jelenség a kor jellegzetes tünetének mondható - a pszichedélikus próféták következő generációja azonban már kezdettől fogva sem tart igényt a tudományos keretekre, ilyen például Terence McKenna, akinek Huxley-éhoz hasonló esszéi a könyvek mellett már kazettákon és house-zenével összemixelt formában terjednek), egy időre ille-gális drogbirtoklás miatt még börtönbe is kerül, miközben nyilvánosan polemi-zál: a millbrooki kommuna egy ideig Leary médiaszerepléséből él. Leary, mint a pszichedélikus mozgalom egyik "guruja" mintaszerű városi *kulturális köz-vetítő* szerepet képvisel, tevékenysége több szimbolikus tér (pszichológia, szép-irodalom, média, drogfogyasztás, üzlet) egyetlen életmódba történő egyesítése, a posztmodern leírások városi életmódjának korai-prototipikus megnyil-vánulása.

Az LSD utcai-populáris drogga válásának másik meghatározó szála a Huxley-körhöz hasonlóan, csak egy évtizeddel később, a nyugati parti városok beat-mozgalmának kulturális közegében zajlik. Az ötvenes években a los angelesi, san franciscói bohém-művész körök folytatásaként megjelenik a beat generáció (Allen Ginsberg, Jack Kerouac, Neal Cassady), városi művész életmódjuk fontos vonása az európai bohém hagyományokhoz hasonlóan a konformitás, a kontroll társadalmi-kulturális normáinak megkérdőjelezése, és a belső esztétikai, spirituális megvilágosodás kultusza. Ez a kör a hatvanas évek elején kerül kapcsolatba Ken Kesey-vel, aki kórházi gondnokként egy pszichiátriai intézetben ismerkedik meg az LSD-vel, később nagysikerű regényeket ír (pl. Száll a kakukk fészkére, 1962), de a tudat-drogok hatására hamarosan szűknek érzi a nyelv határait, s egy különös közösséget alapít, a Merry Pranksterek kommunáját. A pranksterek tevékenysége lényegében később az egész hatvanas évek Amerikáját meghatározó urbánus-nomád életmód, a hippy mozgalom kulturális gyakorlatának kezdete. A pranksterek kivonulnak a városból, s vidéken, a kaliforniai La Honda nevű falu mellett ütnek tanyát. A csoport eleinte Kesey irodalmi jogdíjaiból él, a tagok új nevet kapnak, s tudatosan kutatják az LSD-nek a *csoporttudat*, a kollektív, összekapcsolt tudatok magasabb szintjének létrehozásában való alkalmazását.

A pranksterek nem elitisták, nem értelmiségiek és a tudományhoz sincs közük, az LSD lényegében az ő tevékenységük nyomán lép át a nagyvárosi liminoid világ, a vásárok, karneválok terébe. Céljuk a tömeg tudatának rituális befolyásolása az LSD fogyasztása mellett. Több emlékezetes kísérletük első eleme egy hajdani iskolabusz rituális kifestése és átalakítása után az *utazás* tudatos-archetipikus megvalósítása (Hofmann bicikliútja, és Learyék a Tibeti Halottaskönyv alapján összeállított "guidebook-ja" után ez a harmadik LSD-hez kapcsolódó utazás-mítosz). A pranksterek csoportja útra indul kelet felé, de mikor a pszichedelikus Mekkába, Millbrookba érkeznek, látványuk a testfestés, a jelmezek és a folyamatos "utazás" hatására már Learyék számára is sok: be sem akarják engedni őket. 1962-ben tehát szétválik az LSD-fogyasztás értelmiségi-elit és népi-populáris gyakorlata. La Hondába visszaérkezve a pranksterek a csoport-tudat befolyásolásának szakítópróbájaként nyilvános összejövetelre hívják a kor rettegett-hírhedt motoros bandáját, a Hell's Angels csoportot. A Hell's Angels legnagyobb meglepetésre meg is jelenik, s a meglepetést csak fokozza, hogy a deviáns viselkedés motorizált hősei az LSD hatására tucatszámra "világosodnak meg" (eredetileg nem is közölték velük, hogy a sör mellett LSD-t is kaptak). Az eset világosan bizonyítja Kesey-ék számára, hogy az LSD hipnotikus-kollektív alkalmazása lehetséges, s innentől kezdve nyilvános LSD-fesztiválokot szerveznek. Ezeken már a zene szerepe, mégpedig a rock-zene szerepe (a pranksterek zenekara, a Grateful Dead egészen a kilencvenes évekig turnézik, "vonulásuk" az amerikai popkultúra jellegzetes kultusza) döntő setting-tényező. A falu, La Honda átalakul, az utcákon hangszórók jelennek meg, s csapatokban érkeznek az érdeklődők San Francisco-ból, Los Angelesből, miközben a helybéliek lassacskán elmenekülnek. Rendezvényeket "Acid Test"-nek nevezték (az acid elnevezés a lizergsav latinus változatára, a teszt pedig az élmény beavatás jellegére utal), s méretükben rövid idő alatt tömegfesztivállá alakultak (a prankstereknek egy Owsley nevű mitikus vegyész segítségével saját LSD-forrásuk volt).

Ebben az időszakban (hatvanas évek első fele) az LSD-fogyasztás, a "tudattágítás" és az életmód összekapcsolódásából jellegzetes nagyvárosi negyedek, gettók képződnek. Ezek a negyedek a hippy-mozgalom megszületésének helyszínei, közöttük az első és legjelentősebb a San Francisco-i Haight Ashbury negyed (nagyvárosi liminoid terek kulturális elemzését ld. Zukin 1972). E városi gettók az életmód, popkultúra szimbolikus-hatalmi központjaivá válnak a divat és média szálai mentén, s közben az LSD-fogyasztás az utcára kerül, azaz kereskedőkön, "dealer"-eken keresztül válik hozzáférhetővé.

A hatvanas évek végére egyre látványosabban jelentkezik a pszichedelikus mozgalom kifulladására: a setting kérdésének tudományos, illetve filozófikus-elitista vizsgálatát a minden csoport számára elérhető, utcai kereskedelem váltja fel, szaporodnak a "bad tripek", az Ashbury kerületi kórház tele van szellemi roncs fiatalokkal, miközben a média LSD-képe is nagymértékben átalakul, a destruktív, deviáns csoportokhoz, viselkedéshez kötődik; szaporodnak a hiteles forrás nélküli, főcímes horrortörténetek: az LSD károsítja a kromoszómákat, az LSD hatására mindenki repülni akar, stb.

Az utcai kínálat-ban az LSD fokozatosan a heroin és a gyorsítók mellé került, s az LSD városi gettói a pszichedelikus utópiával szemben nem többek anarchikus-kriminális belvilágoknál. 1966-tól fogva az LSD-hez és a hippy mozgalomhoz kapcsolt társadalmi-politikai jelentőségű remények fokozatosan a résztvevők számára is összeomlottak, s a hetvenes évekre az LSD-fogyasztás közösségi-rituális formája eltűnik, s helyette az illegális, egyedi és városi-fogyasztói típusú gyakorlat stabilizálódik. 1969-ben Woodstock nemcsak a hippy világ, hanem az LSD kollektív használatának alkonyát is jelenti.

Az LSD történetének következő nyilvános korszaka a nyolcvanas évek végén kezdődik. Angliából terjed el az egész kontinensen, s ennek a gyakorlatnak a tere már a party világa. A pszichedelikus korszakot Angliában a hatvanas évek freak show-jai, a pszichedelikus zenekarok, a White Noise, a Syd Barrett által alapított Pink Floyd zenéje, vagy a Beatles "Lucy in the Sky" korszaka jellemezte. Ez a kultúra azonban Angliában az egyetemi fiatalok (a "college culture") körére korlátozódott a pszichedelikus mozgalom amerikai-népi ágával szemben, s a hetvenes évekre már nem volt jelentősége. E mozgalmaknak legjellemzőbb belső mechanizmusa az underground-népi státusz és a fogyasztói-piaci-divat jellegű hatások szembekerülése. A kor zenekarai és mozgalmi fokozatosan, de szinte kivétel nélkül piaci tényezők lesznek (ld. a Sex Pistols kultuszdala az "EMI"). E folyamat lényege, hogy a szimbolikus-gondolati trendek eleinte nagyvárosi limioid térben jelentkeznek (koncertek, városi gettók, stb.), majd a kulturális közvetítés posztmodern mechanizmusa hatására divattá, más kulturális terek számára is elérhető piaci tényezővé válnak, miközben a folyamat elejének vákumterében újabb underground trendek jelentkeznek az "érintetlenség", "eredetiség" és "elnyomottság" kategóriái mentén. A rockzene, a punk, a new wave mint divat-életmód komplexumok egymást követő hullámokban futnak végig az európai nagyvárosi centrumokból a perifériák felé (pl. a punk-mozgalom a nyolcvanas években akkor jelenik meg Magyarországon, amikor már szülőföldjén, Angliában régen elvesztette jelentőségét). A hetvenes évek végén a londoni underground körök menekülése a piaci divat fenyegetésétől egyre szélsőségesebb zenei-művészi-életmódbeli formákat eredményez. A Thatcher-korszak idején a populáris kultúra, melynek trendjei nagyjából különféle zenei irányzatokkal voltak egyenértékűek, lényegében egyszerű kiadói-piaci területté egyszerűsödik, miközben az underground szubkultúrában kialakul az ún. *industrial zene*. Az ipari zenék szándékosan, populáris értelemben *eladhatatlan* művek, lényegük, hogy különféle emblemikus-szimbolikus jelrendszer (vetítések, lemezborítók) alkalmazása mellett happening-szerű fellépéssel különféle ipari gépeket, urbánus hulladékot használnak hangkeltés céljából. E csoportok közül a legjelentősebb Genesis P. Orridge indusztriál-happeningjei voltak. Első "zenekarának" neve Throbbing Gristle, mely később Psychic TV néven válik hírhedt botránykövé. A PTV happeningjei szélsőségesen destruktív, sokkoló alkalmak, melyeknek lényege a színpadi extázis felszabadító erejének kultusza. P. Orridge-féle csoportnak mindez olyan jól sikerült, hogy végül a PTV-t a kilencvenes évek elején kiutasították Angliából. Addigra azonban valami megváltozott, és az industrial zene közösségi-rituális-underground töltése az Amerikában

megszületett house zene, az európai (főleg német, holland) őstechno és a kor elektronikus, illetve ún. ambient zenéinek (Brian Eno, Tangerine Dream, Kraftwerk) hatására teljesen új műfajt hozott létre. Az acid-house zene és a körülötte kialakuló közösségi tér megjelenése mint a tudattágítás új nyilvános-kollektív módja ismét a véletlen műve: az "acid" elnevezés eredetileg az amerikai house zene egyik kísérleti ágát jelentette (ld. később), amikor az első lemezek megjelentek Angliában, P.Orridge az elnevezés alapján úgy hitte, hogy itt acid, vagyis pszichédélikus zenéről van szó. A PTV és utána seregnyi angliai formáció feladta a "zajos" indusztriál hangzást, új hangszereket vásároltak, s táncolható ritmussal egészítették ki, illetve nyilvános karnevállá tették a rituálét. Így születhetett meg az angliai acid-house, a rave-mozgalom, mely nem tisztán zenei irányzat, hanem életmód (acid-raverek), a társas együttlét egy speciális nyilvános-rituális gyakorlata (rave-acid party) (Rushkoff 1994).

Utoljára a punk-mozgalom volt képes ekkora tömeghatásra, s a nyolcvanas évek elemzői úgy vélekedtek, hogy ilyen jellegű, a hippie és a punk korszakhoz fogható szubkulturális-kollektív mozgalom a fogyasztói viselkedés, a piac győzelme mellett többé nem lehetséges. A party-világ, a "dance-culture" azonban az előzményeit is meghazudtoló méretűvé nőtt, mindössze néhány év alatt (az 1996-os berlini "Love Parade" szabadtéri techno-house fesztiválnak becslések szerint több mint egymillió (!) résztvevője volt), noha ennek az iparág méretű divatnak az eredeti industrial-acid-house már csak az egyik őseként tartható számon. A house a korábbi populáris divatokkal szemben már távolról sem fogyasztás-konformitás ellenes, "baloldali" mozgalom, hanem a legújabb technológiákra (tudatbefolyásoló kemikáliák, elektronikus zene, stb.) és a legfrissebb információs hálóra (internet, kiadói hálózat, videoklipp) illetve a befogadás, az átélés, az "élmény" kultuszára épülő, azaz a fogyasztói paradigmán *belül* maradó "ellenkultúra".

Az LSD-fogyasztás története tehát lényegében e drog setting-gyakorlatinak öt évtizedes változásában írható le, melynek során a specialisták, a nyugati társadalom szimbolikus termelésének elit-köréből az LSD nagytömegű, nyilvános liminoid társadalmi térbe jutott. A városi drogfogyasztási hagyományok között az LSD a nyugati civilizáció változásaiban betöltött kulturális szerepe alapján (a stílust termelő posztmodern gyakorlatok egyik őse) egyedülálló jelenség, a mai állapot létrejöttéhez (pl. az acid-house műfaj kialakulása) folytonos tudományos és társadalmi-környezeti-korizlésbeli kölcsönhatásokra, "véletlenekre" volt szükség: az LSD-fogyasztás története lényegében a huszadik század második felének nyugati típusú társadalmihatalmi és szemléletbeli, "zeit-geist" változásainak szimbolikus foglalata. Az LSD történeti elemzése alapján felmerül, hogy a posztmodern kommentátoroknak a nagyvárosi világot leíró konceptuális kerete számára az LSD-fogyasztás kialakulása kulturális modell-gyakorlatként értelmezhető (ld. életmód, kulturális közvetítők, virtuális törzsek - 2.2.). Az LSD részben a nyugati világ szimbolikus-kulturális átalakulásának egyik döntő és tömeges hatású tényezője: az LSD-élmény egész generációk számára tette nyilvánvalóvá a valóság, a kultúra, a társadalom intézményeinek percepció-

konszenzuális *relativitását*, s mindebben a *tudat* jelentőségét, illetve a hétköznapi tudat feletti érzékelési állapotok *lehetőségét*, vagyis hatása távolról sem egyenértékű a fogyasztásával közvetlen kapcsolatban álló mozgalmak poli-tikai dimenzióival; másrészt útja során különféle szibolikus és társadalmi terek (tudomány, művészet, popkultúra) hozadékát olvasztotta magába, azaz kultu-rális *jelentése* folyamatosan módosult. Ennek következménye, hogy terepmun-kám kezdetekor, 1993-ban Budapesten LSD-t fogyasztani már egy egészen *más anyag* egészen más típusú *szimbolikus tartalmának* fogyasztását jelentette, mint Hofmann LSD-kristályának esetében, 1943-ban.

Magyarországon az LSD először (a pszilocibinnel együtt) a nyugati trendhez hasonlóan pszichiátriai-analitikus alkalmazást nyert (Koronkai György, *Pszichiátriai Figyelő*, 1964), azután eltűnt, és csak a nyolcvanas évek-ben mint illegális, utcai drog jelent meg ismét bélyeg formában. A nyolcvanas évek itthoni LSD-fogyasztására (ld. V. interjú) individuális vagy szűk baráti csoportokhoz kötődő, de kulturális értelemben "láthatatlan" gyakorlat volt (az akkori LSD-fogyasztás jellegzetesen a kirándulásokhoz, tűzrakáshoz kapcsolódott, bizonyos korai-kultikus budapesti helyekről is szólnak beszámolók, melyeket az akkori LSD-fogyasztók utazásaik alatt rendszeresen felkerestek: Budai hegyek, Gellért-hegy, fürdők, stb.). Az LSD nyilvános-kollektív haszná-latának kezdete itthon az acid-house divat-jellegű megjelenéséhez köthető, 1993-tól a mai napig, hozzátevé, hogy míg 1993-ban szinte minden partyra jellemző volt az LSD-fogyasztás dominanciája, 1996-ra a piaci szempontból "előnyösebb", kevésbé bonyolult hatású örömdrogok (extasy, speed, kokain) bizonyos speciális rendezvények, illetve csoportok kivételével gyakorlatilag fokozatosan háttérbe szorították az LSD-t (ezzel párhuzamban kisebb, beavatás-jellegű szubkulturális gyakorlatok kultusz-tárgyává tették: az LSD-fogyasztás lényegében az underground party-világ számára maradt meg, s mint ilyen budapesti viszonylatban identitás-meghatározó jelentést vett fel, miközben a városi diszkók piaci fókuszú gyönyör-kultuszában szinte egyáltalán nem bukkan fel a használata).

4. A PARTY (megfigyelések)

4.1. A party terei

Az acid-party zömmel fiatal városiakok 8-tól 48 órán át tartó együttléte, mely mint intézmény a kilencvenes évek legjellegzetesebb újdonsága, ami a populáris kultúra nyilvános tereit illeti. A party világa egyértelmű határokkal magrajzolt fizikai és szimbolikus terek metszete (egy meghatározott helyszín: a party; egy üzleti-kompetitív természetű piac: a partyk világa; virtuális-tudati, percepció-szimbolikus tér: a party-élmény). Mint nyilvános tér a nagyvárosi populáris kultúra kínálatának egy eleme, akár a kávézók, korcsmák, mozik, stb. Ilyen értelemben a party két típusa létezik: a "rave"-eknek nevezett rendez-vények helye változó, mindig az adott alkalomra kiválasztott helyszín, ugyanakkor a party-élet rendszerességét olyan *klubok* biztosítják, ahol heti vagy havi gyakorisággal újból és újból "ugyanaz

történik". A party térszerkezetének tipikus területei a büfé és környéke, a toalett, a "vizesblokk" és környéke (a női és férfi WC sajátos etnográfiai belvilág), de a legfontosabb a *tánc tér*. Ez a party *centrális* területe, a party-élmény helye, a "sound system" hangszórói ide céloznak, akárcsak a party jellegzetes fényeffektusai (stroboszkóp, füst). Körülötte a tánc tér szemlélésére alkalmas, "kifutópálya" övezet húzódik, melyből a résztvevők a táncosokat figyelhetik, ez a *megfigyelői övezet*. A tánc tér mellett a legtöbb partyn kialakítanak egy másik, a tánc tér eksztázisfókuszával szembeni kontrasztként szolgáló teret, az ún. "*chill-out room*"-ot (jelentése kb. "higgasztó szoba"). Itt más zene szól (a chill-out külön zenei műfaj a party-világon belül), melyet legtöbbször külön Dj szolgáltat, de mások a fények is és a berendezés (a résztvevők heverésznek, pihennek, beszélgetnek).

A party mint szimbolikus tér a party-világ résztvevői számára egy többé-kevésbé rendszeresen visszatérő élethelyzet, időpont, alkalom, melyhez jellegzetes viselkedések, értelmezések és tudások tapadnak, s nem utolsósorban valamely speciális *tudatállapot*. A fizikai és szimbolikus nyilvános tér, a kul-turális színpad intézményszerű összekapcsolása a hétköznapitól eltérő tudat-állapottal több eltérő hagyomány kulturális egyesítésére enged következtetni, mely magában foglalja a templomok, a vallásos elragadtatás szakrális terét, a saját rituáléval egybekötött, de mára kiveszett báli hagyományt, és a megrészegülés nyilvános terét, a városi korcsmahálózatot. A party hasonló, de elsősorban korosztályhoz, ízléshez (lifestyle), illegális drogokhoz és a populáris kultúrához kötődő, tömeges és fogyasztói típusú tér, melynek megjelenése a városi nyilvános liminális terek bővülését eredményezi, azaz a folyamat során e liminoid terek kulturális-hatalmi természetűvé alakulnak, és különféle közvetítői rendszereken keresztül befolyásolják a városi élet egyéb tereit (ld. a mindennapi élet esztétizációja, kulturális közvetítők, reklámok - 2.2.).

A party mindig valakinek a partyja, azaz a résztvevők későbbi elbeszélésekben legtöbbször személyhez vagy csoporthoz (ritkábban helyszínhez) kötődő nevet adnak neki. A "kinek a partyja" kérdése két specialista-szerepkört fed (adott esetben ezek ugyanazokhoz a személyekhez is kapcsolódhatnak). E kettős megmutatja, hogy e műfaj egyszerre két szomszédos szimbolikus térbe (kulturális színpadra) lóg át: az egyik a művészi, spirituális, előadói (performer) típusú szimbolikus hatalmi centrum, ez a *Dj* (disk jockey), a lemezlovas szerepköre; a másik a vendéglátói típusú, szervezői-manageri hatalom, a party rendezőjének szerepköre (leegyszerűsítve: "ki csinálja a *büfét*"). Azért nevezem "hatalminak" ezeket a (politikai értelemben) erőcentrumokat, mert kifelé, a party-világ többi hatalmi résztvevőjével rivális-hierarchikus-szövetségi viszony-ban állnak, befelé, saját rendezvényeik világában pedig valamilyen szimbolikus-politikai irányító szerepet vállalnak. Sok esetben a fenti két speciális szerepkör egyetlen, több személyből álló csapat formájába rendeződik. A csapatoknak gyakran külön nevük van, s kifelé egyetlen piaci szereplőként viselkednek.

Terepmunkám során lényegében az egyik ilyen csapat, a "*Bal-Y*" tevékenységét követtem végig 1993 végétől 1996 nyaráig. Választásomat az befolyásolta, hogy ez időszak elején szinte egyedüli szereplők voltak

Magyarországon, azaz információim szerint elsőnek ők indították el az "acid-project"-et úgy, hogy lényegében minvégig együtt is maradtak. 1993-ban, a Bal-Y rendezvényeinek kezdetén, a közönség nagyrészt a Budapesten a 80-as évek végére igazán jelentőssé váló ún. *underground* világ híveinek köréből állt össze. Ez egy olyan tipikusan nagyvárosi szubkultúrát jelentett, melynek kulturális repertoárjában már egyértelmű szimbolikus és gyakorlati jelentőséget kapott (a zene, az öltözködés és a populáris kultúra egyéb tényezői mellett) a drog-fogyasztás. 1993-ban sokan emigráltak ebből a szubkultúrából a frissen kialakuló másikba, mely a drogfogyasztás (elsősorban LSD) nyilvános gyakorlatai körében újdonság volt. A party világ kialakulását tekintve a másik fontos szubkulturális előzmény az underground elit-típusú fellépésétől és ideológiájától teljesen idegen *diszkó világ*. A diszkó-klubok techno-acid stílusú átalakulása körülbelül egy évvel később, 1994-ben kezdődött Budapesten, elsősorban nem életmódbeli, hanem zenei divathatásra: egyes diszkósok amerikai house zenét kezdtek játszani, ez rövid időn belül igen népszerű lett, s csak később került kapcsolatba a drogfogyasztással (elsősorban amfetamin vagy extasy). A party-világ e két hagyománya (az underground és a diszkó világa) a mai napig aránylag külön életet él, bár 1996-ra már e két trend átfedései a party gyakorlatának mentén lényegében egyetlen szubkultúrát eredményeztek.

Terepmunkám fókuszában mindvégig a party-világ underground hagyománya maradt, mert az általam vizsgált droggal kapcsolatos csoportmechanizmus és a csoportkohézió (a "tribal feeling", a törzsiség érzete és szimbolikája) ezekben a körökben volt jelen. A Bal-Y jelentőségét tekintve a budapesti party-világ városantropológiai értelemben legspeciálisabb csapata: egyfelől az 1993-ban nyugatról érkező populáris viselkedési és kulturális minta (a Psychic TV és a P.Orridge-féle acid-house) legtipikusabb megvalósítói (ideológiai és gyakorlati értelemben), másfelől éppen a Bal-Y prototípus-jellege miatt csak itt mutatkozik együtt sok olyan jelenség, mely a party-világ többi szereplőjére (pl. ideológiai szempontból) már nem annyira, vagy nem úgy jellemző. Terepmunkám során a Bal-Y rendezvényein megforduló emberekkel kerültem kapcsolatba, s a kiválasztott (és mellékelt) kilenc interjúból nyolc a Bal-Y-hoz kapcsolódik - ennek jelentősége annyi, hogy a vizsgálat megállapításai a party-világ egészére nézve nem mindig érvényesek (ezeket a helyeket igyekszem jelölni), viszont kulturális értelemben egy, a party-világ átlagánál jobban körvonalazódó közösségre vonatkoznak.

Analitikai értéke az acid-party szimbolikus terének centrumában a *zene* és az *öröm* fogalmainak van. A party-világban az emberek azért találkoznak, mert erre lehetőséget enged egy speciális, örömelvű tér. Az optimális viselkedés lényegében a *tánc*. A tánc a party kulturális mechanizmusában annyira hang-súlyos szerepű, hogy nemcsak egyszerűen különmű fiatalok társas érintkezési tereinek egyike, hanem a kommunikáció szinte egyedüli aktív formájaként értelmezhető. A party világának szimbolikájára a révület, az ekstázis kultusza jellemző, ennek alapján a party a tudatra ható célirányos ingerek rendszereként leírható kulturális természetű tér, melynek célja a tudat módosítása, egy bizo-nyos hevült állapot megteremtése a résztvevőkben, azaz a

részvevők nyelvén, az "elszállás" biztosítása. A résztvevőkre ható speciális ingerek menüjében a party-drogok, de a zene és a jellegzetes fényhatások szerepe sem kevésbé fontos.

4.2. Báméskodás és megidézés

Először belépve egy acid-partyba nem látunk mást, mint embereket, kiknek mozdulatai folytonosan feldarabolódnak a stroboszkópok fényében, a teret néha sűrű füst árasztja el, miközben egyenletes ütemű zene szól fizikai értelemben is stimuláló erővel. A szóbeli interaktusok folyamatosan akadályba ütköznek, szinte csak mutogatni lehet, ezért az emberek legtöbbször nem beszélnek, csak a legalapvetőbb közlésekre szorítkoznak, ugyanakkor nincsenek egyedül, hanem meghatározott körben együtt maradnak. Lassan értettem meg későbbi terepmunkám világát, melyben az egyedüli lehetséges viselkedés a báméskodás maradt. Később megértettem, hogy nem én vagyok az egyetlen, s hogy lényegében *mindenki báméskodik* (vagy csukott szemmel táncol). A résztvevők körbe-körbe mozognak a party-térben, látszólag célirányosan, mint-ha éppen keresnének valakit, de mikor tudatosan követni kezdtem egy-egy embert, kiderült, hogy nem egy konkrét személyt keres, hanem találkozások sorozatát.

A résztvevők, baráti társaságok tagjai a party során laza kapcsolatban maradnak egymással, külön-külön mozognak, de újból és újból megkeresik egymást, jelzik ottlétüket, s az esetek legnagyobb részében akik együtt jöttek, együtt mennek el. Néhány óras báméskodás után az emberek sajátos benyomások alapján álltak össze bennem személyiségekké. Mivel sem akkor, sem más rendezvények *alatt* nem tudtam beszélgetni velük, az ismerkedés "polgári" értelemben vett szálai mentén semmit sem tudtam meg róluk, viszont az ottlét során egyértelmű karaktert öltöttek.

A résztvevők egymásról őrzött képe, a későbbi interjúk tanulsága szerint is, egy speciális mechanizmus hatására jön létre, melyben az ottlét kifejezetten nem verbális benyomásai játszák a főszerepet. A résztvevők egyben előadók is egy olyan érzékelési-befogadói színpadon, melyet az időből kiemelt, benyomás-szerű viselkedések, táncmozdulatok, öltözködés, azaz a "*party-személyiség*" villanásszerű megnyilvánulásai dominálnak. A résztvevők egyszerre bámulják egymást és eljátszanak valamit: a party egy maszk nélküli maszkabál kulturális olvasatát adja. A party nem egy party időtartama alatt "zajlik le", mert utána a résztvevők csoportjai rendszerint együtt maradnak, és ekkor már verbális kate-góriák mentén közösen újraélik a party eseményeit. A partyról való beszélgetés, a party értékelésének műfaja jellegzetes és kulcsfontosságú tényező a party-világ kulturális dimenziói szempontjából (interjúim ilyen beszélgetések "után-zatai"). Ezekben a beszélgetésekben leíró-minősítő kategóriák születnek a party világról, a résztvevők neveket kapnak vagy úgy kerülnek említésre, mint a "Csíkos" vagy a "Rasta", egyikről-másikról kiderül, hogy a valós életben kicso-da. Mindenesetre elindul a

személyiségek, karakterek valós személyekké, létező kapcsolatokká történő átalakulása, ami viszont nem a centrális party-térben zajlik.

A résztvevők egymásról őrzött képe és maga a csoport belső viszonyrendszere is, a karakterek e két megnyilvánulási szintjének egymásbajátzásán alapulnak, akár a színházban, ahol a szereplő és a színész létező személye két külön szintet, egy szimbolikus-kulturális és egy társadalmi-interaktív típusú részvételt jelent. A színész sikere a színpadi, maszk-típusú én és a színész valós énjének kapcsolatában születik. A party táncterének maszkabálszerű világában ez a két szint szimbolikusan megerősített formában választódik el: a party terében a résztvevők a party-világhoz hagyományosan kapcsolódó fényrendszer (füst, stroboszkóp) hatására villanásszerűek, sziluettek csupán, azaz ottlétükkel csakis *megidézhetnek* valakit a többiek számára.

A megidézés, egy karakter felidézésének e kölcsönös formája, az ottlét kulcsfontosságú élménye a résztvevők számára. A party-tér énje lazán kapcsolódik a résztvevők valós személyéhez, s ezen a ponton olyan kifejezhető tartalmak, performatív lehetőségek nyílnak meg a résztvevők számára, melyeket a hétköznapi személy különféle kontroll-mechanismusok jelenlétében nem élhet át. A partykon ezért *a külső megjelenés* villanásszerű belső-szimbolikus tartalmat kap. A kontrolltalan kontroll posztmodern-liminoid elve érvényesül, amennyiben a résztvevők meglesik és tudomásul veszik egymást, a megjelenés és viselkedés formáit illetően toleránsak: részben érdeklődnek egymás iránt, ugyanakkor flegmatikusak, érdektelenséget mutatnak. A ruhák, a test- és hajfestés, az ékszerek, a testlyuggatás (body-piercing), a minél nagyobb meztelen testfelület hangsúlyos megmutatása a városi populáris kultúra többi terével összevetve arra utal, hogy itt az emberek valami olyan kifejeződési formát teremtenek, melyben különféle *pszeudó-ének* karakterein keresztül tágabb lehetőségeket élhetnek át. Azaz a drogszociológia megállapításával élve újfajta kontroll-mechanismusokat mozgósítanak a hagyományos kontroll összeomlása mellett: a party a meztelen táncoló testek, a drogok és a verbális némaság jelenlétében sem mondható a kontroll alól felszabaduló primér vágyak kie-légítési terének, ehelyett inkább a társas lét és az egyedüllét közti átmenet, a tudattágító drogok keltette érzékelési relativizmus (minden csak villanás, de mindenkinek másképp), ahol a belső külsővé tétele (tánc) és a külső belsővé válása (báméskodás) olyan kulturális teret hoz létre, melyben a kielégülés, a botrány, a bacchanália, azaz valamilyen kollektív-célirányos kulturális értelmezés, gyakorlat létrejötte lehetetlen. Számomra az első élményem alatt éppen az volt a meglepő, hogy amennyire (többségi értelemben) "kriminális" terület a party, annyira ritka benne az erőszak, a nyílt konfliktus, vagy a rosszullet, a pszichés vagy fizikai összeomlás.

A kontrolltalan kontroll posztmodern fogalmának belső mechanizmusa a party elemzésében mutatkozik meg, kulcsa éppen a liminális és valós, a személytelen és a személyes karakterek kölcsönös kulturális rendszerében van: a party-maszk a tánc liminoid kulturális gyakorlatában olyan viselkedéseket tesz lehetővé melyeknek nem-liminális olvasata erőszakos, szexuális, kihívó volna: mindez az eksztázis, a révület fényhatásokkal, és zenével kiemelt, megerősített és kontrollált kultuszában normális, kulturálisan megszelídített értelmezést nyer. A party-térben a résztvevők olyan közelségbe kerülhetnek, olyan

tartalmakat táncolhatnak el, mely a hétköznapi világban csak egészen eltérő (nem nyilvános) kulturális térben lehetséges. A party-tér liminális tényezői hatására a részt-vevők nyilvánosan, személytelenül közelítenek meg személyes tartalmakat. Érdekes ugyanakkor, hogy az interjúk egyes beszámolóí erről az élményről, mint "fekete dobozról" beszélnek, azaz igazából nem képesek megfogalmazni, pontosan mi történik velük, miközben ez az élmény az együttlét célja. A résztvevők ebben az élményben egyneműek (communitas), vagyis a városi liminoid hagyományok, vásárok, karneválok kulturális elemzése itt új értelmet nyer (ld. 2.2.: az egzotikus és az ismerős, a klasszikus helyett a földi test, a társadalmi hierarchia helyett az egyneműség kultusza).

A megidézés tere a party tere, azaz a tánctér. Első otlétemkor nem értettem, hogy honnan szól a zene. A zene ritmusa határozza meg a résztvevők mozgását, rajtuk keresztül válik láthatóvá. A zene annyira domináns, előtérbe tolt tényezője, kontrollálója a party világának, olyan fizikailag is stimuláló hangerővel szól, hogy addigi tapasztalataim alapján valamilyen színpadot keres-tem, valami megvilágított, centrális teret, ahol a zenét előállítják, és amely tér felé a hallgatóság odafordul az ott zajló eseményeket figyelve (pl. a rock-koncert klasszikus tételrendezése). Ilyen centrális színpad a klasszikus party-térben nincs. A party a korábbi populáris-nyilvános terekhez képest inverz tér, melyben az *összes résztvevő a színpadon van*, s ez a színpad a kölcsönös megidézés színpada, melyen egyszerre nagyon sok darabot játszanak. A zenész, a Dj meghatározó szerepe nem feltétlenül a térbeli-szimbolikus kiemelésen keresztül jelenítődik meg, viszont kormányzó-kontrolláló jelentősége az első pillanattól egyértelmű.

A partyban való részvét kulcsfontosságú szimbolikus célja a megidézés kulturális eszköztárában, azaz a megidézés szimbolikus tereinek sorában a külső megjelenés, a villanásszerű party-én és a színpad közös birtoklásán túl, külön szintként *a drogfogyasztás virtuális tere* említhető. Egyetlen vagy közel azonos drog (vagy drogkeverék) térben és időben közös, csoporthasználat és hatása alatt a (pl. 80-as évekre jellemző) szűk körű droghasználathoz képest egészen új típusú élményt, s ezen keresztül kulturális gyakorlatok sorozatát eredményezi. E virtuális tapasztalati térben analitikai szempontból a szubjektivitás és objek-tivitás kategóriái döntőek. A résztvevők az LSD esetében "tripnek", azaz *uta-zásnak* nevezett élménykomplexumban találkoznak egymással, ennek a találkozásnak rendszeres, éjszakai (azaz a nappali világhoz képest szimbolikus-inverz) tere az acid-party. E virtuális térben a résztvevők egyszerre élnek át teljesen különálló utazásokat, melyek szubjektív terében a többiek megidéznek egy-egy szereplőt (party-én), aki az illető valós személyiségével *tudati* kapcsolatban áll (a többi résztvevő megleső, voyeur-i, kognitív asszociációi alapján); ugyanakkor mindez egy közösen létrehozott, *objektív* térben zajlik.

A virtuális kommunikáció, a megidézés igazi közege a tánc. Ebben zajlik e szubjektív és objektív elemekkel átszőtt nem verbális, de az emberek közötti kapcsolatra irányuló speciális együttlét, melyben, amint az interjúkban is szerepel, sosem lehet biztosan megmondani, hogy valami ténylegesen

megtör-tént-e, vagy ténylegesen úgy történt-e meg, ahogy a résztvevők emlékeznek rá.

4.3. A beavatottság

Látható, hogy a party-élmény, a részvét egyszerre több kulturális-szimbolikus térben zajlik, ugyanakkor ezeknek a tereknek közös jellemzője egyfajta kétpólusú, a kint és bent tematikáját szembeállító dinamika (a külsőből a belsőbe történő átváltozás, a beavatódás kulturális gyakorlatai). A party, mint virtuális tér, fogyasztott drogokhoz kötődő élmény, melyben a résztvevők megjelenítenek és érzékelnek, egymás és önmaguk számára *eltáncolnak* valakit vagy valamit: az LSD hatása lényegében kideríthetetlenül sokféle cselekményű, kognitív, többjelentésű, s "meseszerűnek" leírt, percepciós élmény (ld.: 4.4.). A résztvevők a villanásnak a mozdulatot, a személyiséget feldaraboló, s a *pilla-nathoz kötő mechanizmus*a hatására teljességgel egyneműek (ld.: a Bal-Y inter-jú füst-élményből születő sziluettlényei, IV/80-82. old.), megszűnik a nemek, szerepek, személyiségek különválása, s a turneri értelemben vett *communitas* törvénye érvényesül. Ez a kulturális térben, a tánc gyakorlatában megmutat-kozó virtuális-kulturális élmény a party világának *centruma* (szimbolikus és térbeli).

Már a drogfogyasztás általános fogalmainál említettük e gyakorlatrend-szer kétercúságát, a kint és bent illetve a *tabu* fogalmi rendszerét, azaz hogy a drogos élmény csak a szubkultúrán belül megosztható, kompatibilis (ld.:3.1). A party világával kapcsolatban e kettősség tartalma a party-élményen kívüli (objektív, személyekhez kötődő, empirikus) és azon belüli (szubjektív, személy-telen, virtuális) tartalmak közti átmenet, a *beavatottság* jelentősége még speciálisabb: a partyn való otlét olyan bonyolult viselkedési és átélési stratégiák ismeretét jelenti, melyek elsősor egyáltalában *nem nyilvánvalóak*. A beavatás ezért a résztvevők számára nem más, mint a party-élmény centrumába való belépés mozzanata, mely értelmezhető egyetlen (első) élményként és egy bonyolult befogadói gyakorlat nyelve kulturális megértésének több fázisú folyamataként.

Mikor először beléptem az acid-party terébe, még hosszú órák után sem lehetett fogalmam arról, valójában mi történik ott, dacára annak, hogy jelen voltam, láttam, hallottam. Az amerikai szubkultúra-szociológia Becker-féle élményelsajátítási elemzése (ld. 3.1.) ezen a ponton az antropológia rítuselem-zéseinek fogalmaival kerül fedésbe. Becker a drog-szociológusok közül leginkább antropológiai megközelítéssel a marihuana-élményre és annak *elsajátításának*, megtanulásának szubkulturális jelentésére volt kíváncsi: esetünkben a party-élmény elsajátítása speciális beavatódási folyamatként (a party-karrier fázis-rendszerében) írható le, melyben a party e folyamat "rituális" kör-nyezete. A rítus liminoid (és virtuális) tere az otlét már bemutatott gyakorlatá-ban (ld.: 4.2. bámészködés és megidézés) azonosítható. A beavatás részben e bonyolult élménykomplexum elsajátításának folyamatát,

a "miért jó ez az egész?" kérdésének megválaszolását, részben kapcsolatok kialakulásának és megtartásának lehetőségét jelenti, azaz érinti a kulturális közvetítés problematikáját.

E folyamatnak több fázisa különíthető el: egy-két acid-party után még aligha alakulnak ki e szálak (azaz virtuális szinten, személytelenül, villanás-szerűen jönnek létre, s innen alakulnak fokozatosan valós kapcsolattá), viszont a rendszeres party-látogatás folyamán sok résztvevő életében fokozatosan kizárólagos vagy speciális jelentőségű társas kapcsolatrendszer alakul ki.

A party-nak vannak állandó, "vén motoros" és eseti, éppen arra járó résztvevői, a beavatottság egész skálája, több foka létezik, a party liminoid közegében bárki tartózkodhat e beavatási fokok, illetve szerepek bármelyikében. A magasabb fokú beavatás ugyanakkor e szerepek repertoárjában nagyobb választékot jelent (aki átélte már a party-élmény centrumát, az más szerepkörből is tetszőlegesen visszaugorhat ide).

A partyra-járás gyakorlata hosszú távon jelentős tartalmi *átalakuláson* megy át: akinek "bejön a buli", azaz aki magáévá teszi az eksztázis speciális formáját, egy ideig magában az élményben mélyül el. A party-résztvevők szimbolikus és térbeli fókuszába kerülő, a party-élmény centrumát megelőző tagjai a táncosok. Sokan egyszerűen végigtáncolják a teljes partyt, végigélik a szimbolikus-térbeli centrumban zajló, specialista előadók, Dj-k által irányított élmény-folyamatot, a party zenei-hangulati illetve virtuális-interaktív történetét.

A "mézes hetek" fázis után a kitartó party-látogatók körében rendszerint eljön a "kószálás" korszaka, melyben a résztvevők kevesebbet táncolnak, szaka-szosan vesznek részt a centrumban, s helyüket mások töltik ki (az integráció, az élmény "kulturává alakításának" ideje). Még később pedig sokan már egyáltalán nem táncolnak. Nem egy party-látogatóval ismerkedtem meg (a "legjobb" interjúalanyok), aki már egyáltalán nem táncolni ment oda, hanem a party-élmény perifériális szimbolikus illetve térbeli tartományában maradt, s megjelenésével elsősorban kapcsolatait ápolta, mivel barátaival csak ebben a speciális, virtuális-liminoid környezetben futhatott össze. Voltak, akik be se mentek a partyra, hanem kint vagy a party előterében, illetve a chill-out világban beszélgettek. A beavattatás e fázis-típusológiájában külön kategóriát képviseltek a "gubbasztók", kiknek party-élménye nem közvetlenül a centrum-hoz kapcsolódott, ugyanakkor a periféria (társas-interaktív) terével szemben a centrum (társas-átélő) élményéhez hasonló (magányos-átélő-szemlélő) viselkedésre állították be magukat.

Hosszútávon tehát maga a party-élmény is változáson esik át: az élménynek a résztvevők nem élik át minden mozzanatát minden alkalommal, sőt idővel csak bizonyos, *kiválasztott* mozzanatokra kíváncsiak, s ezen köztes státuszú (party centruma és perifériája közt ingázó) gyakorlattal foglalják el magukat. Addigra azonban már *beavattottak*, a party szimbolikus terén belül vannak, tehát az egész élménykomplexumból kedvükre válogathatnak kognitív kulturális ismereteik (gyakorlatok, viselkedések kódjai: "mi az, ami oké, mi az, ami nem", illetve "hogyan kell éreznem magam" típusú tapasztalatok) gazdag repertoárja alapján. Ráadásul saját múltbeli élményeikből eredően mások élményének is empatikus birtokosai lesznek, vagyis tudásuk van arról

is, hogy mi megy végbe a friss eksztázisérlelményt átélő újoncokban, az "új arcokban". Tehát a beavatottság magasabb foka a folyamat bevezető fázisára retrográd-hatalmi, és éppen ezért kulturális tanítói, bevezetői, oktatói alapon viszonyul: a party élménybe, illetve az LSD (és általában a drog) fogyasztásába történő bevezetés leggyakrabban ezeknek a már beavatott résztvevőknek a közreműködésével történik (egyszer mindenkit elhozott magával valaki), e kapcsolatok mentén egyszerre jut el az újonc a party-világ szimbolikus illetve gyakorlat-szintű centrumába. A nagyobb fokú beavatottságból tehát, mely általában együtt jár a visszahúzódnak a centrumból a periféria felé tartó inverz-szimbolikus folyamatával, egyúttal a beavatottság alacsony fokán álló résztvevők centrális élménybe való bevezetésének faladata és szerepe következik. A beavatódás folyamata tehát szimbolikus-kulturális vákuumot teremt a party-részvét centrumában, ahová közben újabb és újabb újoncok érkeznek a már beavatottakkal való kapcsolatok mentén.

A beavatásnak e körkörös logikája egy alapjában (centrumában) liminális intézmény kulturális terében zajlik, hierarchikus-hatalmi szempontból nagyjából egyenlő résztvevők között: a vertikális-hatalmi-hierarchikus státus-rendszer helyett a társ-csoport horizontális-mellérendelő típusú, vagyis sziluett-szerű, pillanathoz/jelenhez kötött otletet kívánó liminoid szimbolikus tér communitas-elve legmaradéktalanabban a party élmény-centrumában, közelebb-ről, a *tánc térben* érvényesül. A party-centrum felé tartó viselkedések, gyakorlatok, s az onnan kifelé tartó szimbolikus beavatódás nem ölt ritualizált, szabályszerű formát, tehát tisztán a beavatás-kör logikáján alapuló beavatódási folyamat (mely a party világának az eksztázishoz kapcsolt általános liminalitás-kultusza és környezete *ellen* hat, s annak megváltozását eredményezi: beavatottak-bevezetők és beavatatlanok-bevezetettek dinamikus kulturális rend-szerévé alakítva az eredetileg állóképszerű, homogén, centrális party-érlelményt) egyedül az elemzés szintjén létezik, míg a valóságban, a party kulturális-szimbolikus tartalmát befolyásoló kétféle kulturális logika (integráció/struktúra és liminalitás/anti-struktúra) érvényesülésének ritus-szerű világában, gyakorlata-tilag minden résztvevő e ciklusok minden pontján felbukkanhat. A party-kultúra önmagában a résztvevők között semmilyen intézményszerű különbséget nem tesz, vagyis e kulturális színpadra a szerepek nagyfokú átjárhatósága, potenciális átélhetősége, s emiatt a *nézőpontok nagyfokú variabilitása* jellemző (ld. LSD-érlelmény: 4.4.).

A beavatás ciklikus logikája tehát általános liminoid környezetben működik, mely az egész intézmény kulturális epicentrumát uraló liminalitás-kultuszban (lényege az eksztázis, az "elszállás" tisztelete) fejeződik ki, de lényegében e kettős kulturális logika (integráció és liminalitás) általános ciklikus paradigmaként a party-érlelmény egyszerre több szintjén (party-drogok virtuális, a tánc fizikai, a kapcsolatok interaktív és a fogyasztás piaci típusú élménye) jelenik meg ismét, vagyis mondhatjuk, hogy az acid-party intézményének kulturális logikája fraktálszerű: részleteiben is önmaga centrális, szimbolikus tartalmának (különböző gyakorlatokban és élményekben megvalósuló) ismétlése, értelmezése.

Magyarán: a party-intézmény egészébe történő beavatás mechanizmusa az intézmény egyik részletében, például az LSD-fogyasztásba történő beavatás gyakorlatában, megint felismerhető (az újoncok egy tapasztaltabb LSD-utazótól kapják első tripjüket - ld.: 5.3. -, miközben az újonc első élményében az összes első-trip szimbolikus tartalmában osztozik), de hasonló mechanizmusok mentén terjednek egészen apró mozzanatok, a testfestés motívumai, tánclépések, arckifejezések, öltözködési karakterek, csakúgy, mint ismerettségek, barátságok, stb. Általánosítva mondhatjuk: *a változás terjeszti a változatlanságot* (azaz: a beavatás és a communitas eltérő dimenziói végtelen, fraktálszerű egymásbatekeredésükben hozzák létre a kultúrát).

A party-élménynek e beavatási sorozatok hatására létrejövő, a centrális (egyetlen) élményből perifériális (választott) felé tartó megváltozása, vagyis az eredeti élmény hosszútávú kopása több gyakorlatbeli mozzanattal függ össze: a party-drogok esetében (ez a kérdés a szelektív interakcionista megközelítésnél került említésre, ld.: 3.1.) a fogyasztásnak szintén eltérő fázisai, szekvenciái vannak: az eredeti (LSD esetében külön elemzett) drogélmény nem marad állandó, hosszútávon jelentős fiziológiai és attitűdbeli változáson megy át. A gyorsítók esetében egyszerűen az energiatartalékok elégetéséről van szó. Ahhoz, hogy valaki rendszeresen végigtáncoljon egy partyt túlságosan nagy mennyiségű energiára van szüksége (nem véletlen a partyhoz kapcsolódó energitalok, a Red-Bull-család tágas választéka, ugyanakkor az alkohol elutasítása). Ezt az energiát, mely részben fizikai erő, részben hangulati jókedv, kultikus duhajság, az újonc résztvevők eleve magukban hordják, s ez különösen a friss eksztázis-élmény hatására nyilvánul meg. Hosszú távon azonban nem képesek maguktól előállítani, ezért a party a résztvevők számára nem egyszerűen öröm, találkozási hely, hanem nyilvános *kihívás* is. Mivel a party-élmény részben fizikai természetű teljesítményt (táncot), részben érzelmi-tudati jellegű érzékelést (ottlét), azaz a drogfogyasztással kapcsolatos speciális tudat-állapotban való jártasságot követel, a party egyaránt jelent fizikai és szellemi kihívást: ezzel függ össze, hogy az újonc partyrésztvevők gyakran dicsekszenek a fogyasztott drogok és végigtáncolt órák mennyiségével.

Az élmény hosszútávú megváltozása az LSD-fogyasztás esetében is tapasztalható jelenség (azaz különféle beavatási fokok léteznek, szemben a gyorsítókkal, melyek ugyanazt az élményt adják újra és újra, s változás mindössze az energia- és életkedv-tartalékok kimerülésében jelentkezik), s az LSD-élményben való jártasság fokozataiban mutatkozik meg: az első LSD-s utazás legtöbbször mindenkinek emlékezetes (ld.: 5.3.), de az élmény intenzitása, újdonsága fokozatosan halványul, s a századik tripet megenni már egészen más tartalmú dolog: egyetlen party-látogató sem képes "menetrendszerűen" megvi-lágosodni. Az LSD-s élmény belső folyamata kicsiben a hosszútávú hatás ismétlése: az eksztázis (kb. az első négy óra) után a fogyasztó "lejön a tripról", azaz fokozatosan minden visszaalakul a normális percepció kerékvágásba. A lejövetel, az *integráció* fázisa az LSD-élmény szempontjából döntő (ld. az LSD pszichoanalitikus alkalmazása: 3.3.): ekkor épül be az eksztázisélmény a hétköznapi valóságba, a hétköznapi személyiségbe.

Vannak, akik e fázis tudatos átéléséről számolnak be, s még többen, akik nem (ld. "fekete doboz": 5.3.).

Önmagában a party kulturális intézménye nem garantálja az integrációt, az emésztés optimális folyamatát, hiszen nem több, mint az élmény ingeralapú, hangulati és kollektív befolyásolása, s mint ilyen csak kulturális, utalásszerű keretet biztosíthat (ld. Chill-out room mint az (re)integráció, a pihenés, és beszélgetés szimbolikus-kultikus helye).

Egyszerűsítsünk: a party-drogok használata az élmény és a résztvevő kiegészének kockázatával, az élmény kopásával járhat együtt. Ennek kapcsán több stratégiával találkoztam: vannak, akik többé nem járnak partykra, vannak, akik járnak, de már nem az eksztázis miatt, vannak, akik az LSD-hatás kommu-nikációs dimenzióinak feldolgozatlanlanságából, elmondhatatlanságából, "fekete doboz" jellegéből fakadóan elnémulnak, és többé nemcsak nem táncolnak, de nem is kommunikálnak, ugyanakkor, mivel beavatottak, a party-élmény inten-zitása (ld. az intenzitásról szóló későbbi fejtegetést) őket is odavonzza, ők lesznek az aznap éjszaka *gubbasztók*. Megint mások valamilyen módon bekap-csolódnak a partyk szervezésébe (dekoráció, kifestés, büfé, fénypult irányítása, stb.), azaz *segédek* lesznek. Az LSD-élmény potenciális feldolgozatlanlansága, vagy a gyorsítók kiegészítő hatása lényegében e nyilvános liminoid térnek abból a gyakorlatából származik, hogy mindenki piaci-fogyasztói alapon életkorra, nemre, műveltségre való tekintet nélkül találkozhat ezekkel az élményekkel a party intézményén keresztül (Huxley és Leary vitája három évtizeddel később már nem teoretikus probléma). Végeredményében ez ahhoz vezet, hogy a party újabb és újabb résztvevőket *"fogyaszt"*, azaz éves viszonylatban aránylag gyorsan cserélődik a résztvevők köre, s a drogszociológia megállapításának megfelelően, kívülről nézve, a party a résztvevőknek egy meghatározott, liminoid *életszakaszához* kötődik. Tehát egyedül a party-világ specialistáinak és segédei-nek szűkebb köre számára válik állandó, az élet többi terét is folyamatosan befolyásoló tényezővé.

A party az élet- és drogfogyasztási *szekvenciákhoz* kötődő, társközösségi-baráti kulturális tér. Az avatott résztvevők, túl az eksztázis-élményen, fokozatosan speciális kapcsolatrendszerre tesznek szert: állandó tagokká lesznek, azaz életük a nem-liminális, kinti, nappali, vagyis stabil kulturális hierarchiák rendszereként működő, kulturális térből fokozatosan egy liminoid, beavatott, éjszakai, és az átmenet által dominált, inverz térbe csúszik át.

A beavatottság, mint a kulturális-térmetsző folyamat (a kint és a bent szintjeinek elválasztása) többértelmű analitikai szempont a party elemzésekor. A beavatottság jelentése, hogy valaki képes egy bizonyos kulturális repertoár szubjektív és objektív gyakorlatával élni, azaz valamilyen mértékben be van avatva az adott gyakorlatba, s azt valamilyen minőségben értelmezni és főképp átélni képes. A party beavatottságot jelent az ottani térbeli mozgások, a tánc stb. speciális-interaktív szintjeibe, egy bizonyos zenei műfaj (a techno-house) hang-zásvilágának befogadói élvezetébe, bizonyos drogtípusok (party-drogok) használatának szubjektív-objektív gyakorlatába, és a többi résztvevővel kialakuló kapcsolat-koreográfiák ismeretébe. Ezek a szintek azonban egynemű kulturális gyakorlatban, az acid-partyban és a party-

élményben összegződnek. E bonyolult kulturális élményrendszernek ugyanakkor bizonyos partykat jellegzetessé tevő *íze* van: amennyire egynemű kulturális intézményt, egységes viselkedési, "átéléstechnikai" gyakorlatot jelent önmagában a party intézménye, annyira nagy különbségek vannak party-típusok, zenei műfajok és droghasználói gyakorlatok között.

Egyetlen "beavatott" budapesti party-látogató sem menne el *bármelyik* budapesti partyra, ebben a vonatkozásban markáns ízlésbeli, illetve kapcsolatok, viszonyrendszerek által meghatározott határvonalak léteznek a party-világon belül: egy adott kulturális mikroszínpad (az én esetemben a Bal-Y köre) nem feltétlenül "áll szóba" az összes többivel, közülük csak néhányal érintkezik, s ezek a körök megint másokkal állnak kapcsolatban (jól mutatja a csoport-szálakat a Dj-k kölcsönös meghívási-struktúrája), ugyanakkor végsősoron a kölcsönös átfedések és a tágra értelmezett party-gyakorlatrendszer mentén a party-világ lényegében egyetlen szubkultúrát, kifelé egységesnek látszó kulturális hatalmi-szimbolikus teret jelent a nagyvárosi populáris kultúra egészén belül (a szubkultúrák belső hatásdinamikája a szubkultúra-szociológia kapcsán bemutatott csoport-mechanizmusok és szabályok alapján működik, ld.: 3.1.). A valóság tarkább. Ezért a party-világba való beavatódás a résztvevő számára a létező, konkurens party-trendek közül az egyiknek, az ízlés-életmód fogalmaival megközelíthető kiválasztását jelenti: azaz bizonyos elnagyolt szociális (gazdag/szegény rétegek), illetve bizonyos árnyaltabb skálájú, fogyasztói-virtuális körökkel (fogyasztói tárgyérték, divat, életmód, műfajok), a populáris kultúra bizonyos hagyományaival (overground/underground), bizonyos drogfogyasztási szokásokkal (gyorsítók/hallucinogének), illetve ezek és további ízlésalapú kulturális tényezők különféle kombinációival való szövetségi, kötetmi, hatalmi és ízlésbeli azonosulást jelent.

4.4. LSD, acid-party és posztmodern

A party mint a kultúra átélésének és termelésének egyik nagyvárosi tere általános értelemben a posztmodern leírások városélmény-metáforáival értelmezhető (ld.: 2.2.). A nagyvárosok populáris terének esztétizációjaként említett folyamat, vagyis a kultúra kiáramlása a hétköznapi világ, a tömeges mennyiségek és a fogyasztás birodalmába, esetünkben olyan új átélési stratégiák terjedésével párhuzamos, melyek lényege az ottlét és befogadás egyszerre több szintjének eseti összekapcsolása (juxtaposition, ld.2.2.), mely egyszerre több dimenziójú élmény-átélést tesz lehetővé és kíván meg (a posztmodern befogatói multivokalitása a partyban eksztatikus-virtuális keretben jelenítődik meg). Az elemzők által posztmodernnek nevezett kulturális attitűd-rendszerben a nagyváros lakói vitrinszerű információ-asszociációs komplexumok mellett "suhannak el" flegmatikusan (ld. a kontrolltalan kontroll, mint újfajta befogatói stratégia, 2.2.). Tipikusan olyan élmények ezek, melyek *önmaguk befogatói stratégiáival "egy csomagban" érkeznek*. (Így működik például a képi-hipnotikus reklámok új generációja: a reklám, amikor átélésre csábító hangulati-képi töltéseket, zenei-képi háttért villant fel valami termékhez kapcsolva, laza asszociáció szemiotikai

környezetében, egyúttal életmódot és ízlést tanít. "...A ma embere csak a drogok segítségével érezheti magát úgy, mint a reklámban." - mondja P.Orridge az acid-house egyik úttörő figurája (Törökfürdő 1996/3)).

Az elemző ezen a ponton eldöntheti (a posztmodern befogadói-fogyasztói világot elemző kommentátorokhoz (ld. 2.2.) hasonlóan), hogy vagy a hagyományos narratíva, az egyértelmű jelentés és eredeti tartalmak alapján működő intézmények fogyasztásos tovatűnése felett kesereg (ahogy a metsző megfigyelésekben gazdag, Baudrillard- és Jameson-féle elitista kritika), vagy pedig, a felszabadult kulturális asszociációk alapján működő *befogadói-átélési stratégiák* a korábbi rendszerekhez képest sokkalta "puhább", lazább szemantikai, és egyre inkább liminoid, vagyis átmenetekre kihegyezett kulturális térnek örvendve az új befogadói rend *kreatív*, az egyértelmű jelentés fogságából kiszabadult asszociáció *játékos* tulajdonságát hangsúlyozza (a posztmodern kommentár városi-sci-fi-jövő-képének "napos" oldalán).

Az utóbbi választás igazolására a kilencvenes évek party-kultúrájának "jó" például kellene szolgálnia. E gondolatmenet bökkenője a kultúra-kritika és a kommentár világlátása: ha a szimbolikus javak (tanulmányok, lábjegyzetek, műelemzések, könyvek, szakdolgozatok: az ezredvégi civilizáció egymásra utaló, művelt levelezései) e pozitív-posztmodernista megtermelői a városban való jövés-menés benyomásain túl tüzetesebben megvizsgálják egy *létező* kulturális színpadot, egy létező, tipikusan posztmodern kulturális intézményt, lehet, hogy arcukra fagyyna a mosoly (résztvevő megfigyelés).

Nem mintha a modernista aggodalmak sötét, elidegenedett, fogyasztásba temetkező kísérteteitől kellene tartaniuk, vagy hogy esetleg nem találnák a kreativitás és játékoság elméletben megjövendőlt formáit a megapoliszok meglazult jelentésrendszerei és a polivokális kulturális élmény e jellegzetes intézményeiben (acid-kultusz). Ellenkezőleg. Pontosan a kreativitás illetve a játékoság az az erő, mely az új kulturális-populáris mezőben tág teret kapva olyan gyakorlatokat hoz létre a nyugati nagyvárosok pop-kultúrájában, melyek mérnöki ("kreatív illetve játékos") professzionizmussal (városi szakemberek, szimbolikus, kulturális közvetítők kezemunkájáról van szó) mutatják meg emberlétünk, élményeink és örömeink, illetve kapcsolt kulturális intézményeink *lemeztelenült arcát*. Ezekben a furcsa, posztmodern sci-fi-cyber-androgén-tudattágult-örömelvű terekben az örömnél már csak *a döbbenet* a gyakoribb.

A városi ember (jelen esetben városi fiatalok egy csoportja) önmagára kérdező, *szembesülő-típusú*, saját örömelvű gyakorlataiban önmaga görbetük-rére ismerő élménye talán sehol sem oly jellemző, mint az LSD-tudat, a drogfogyasztás, a divat, a piac, öröm, vígalom és "ledurranás" (ld. 5.2.: kisszótár), az üzlet és a testi-szellemi energiák eltüzelésének kulturális-nyilvános dimenzióit egyesítő intézményes találkahelyen, az acid-partyban. Az élmény egyik lehetséges narrációja: e helyszíneken a nyugati-civilizált városiak ezredvégi csúcstechnikával megalapozott csürdögölő élet-haláltáncot járnak (szűkebb terepemen, a Bal-Y-partyk nyers, underground-jellegű, gyárak, hangárok, bunkerek helyszínei felé vonzó világában ez a hangulati töltés vállalt és megerősített formát öltött, míg az overground gazdag party-szalonjaiban

tompított, s más, pl. szexuális tartalmak közegében jelent meg). Az eksztázis kultusza, a tudat és az érzékelés befolyásolása, az idegrendszer stimulusokkal való túlterhelésének határát ostromló kulturális gyakorlat és technikai apparátus, a gyorsítók és a funkcionális lényegű zene hatása mellett a táncnak a fizikai végkimerüléssel történő kultikus összekapcsolása, az LSD esetében az emberi tudat percepciós mechanizmusainak, fiziológiai és lelki törvényszerűségeinek kéretlen fetárulása, s az ebből származó nem ritka érzelmi sokk, a verbális kap-csolatoknak a felerősített ingerek miatti lehetetlenségéből fakadó néma átéléses transz-állapota, lényegében egytől-egyig kulturálisan létrehozott, s a résztvevők által gyakorlataikban újra és újra megerősített szokások, melyek együttes eredménye illetve értelme, hogy a városi ember ezeken a helyeken, ha akarja sem tudja elkapni tekintetét az önmagával való rituális szembesülés elől.

A nagyvárosi élet csontvázszerű, így mélystruktúrájának kitárulkozásával (és ugyanúgy örömeivel, lendületével) szembesülni egyetlen hasonló nyilvános intézmény kulturális szövegében sem lehet olyan könnyen, célzato-san, olyan közvetlenül és önkéntesen, mint a relaxált kontroll, az elengedett élvezet e technikás szentélyeiben. E megállapítások különösen érvényesek voltak megfigyeléseim szűkebb terepén, ahol az underground acid-partyk nyers és leplezetlen otlét-kultusza, illetve a "tanító-drog", az LSD dominanciája mel-lett az eksztatikus szembesülés élménye egy összetartó közösségi, "törzsi" kohézió tudatának a résztvevők által érzékelt és fenntartott jelenével párhuzamosan kapott teljes, az otlét tartalmát meghatározó kulturális értelmet.

Az "ez vagyok(unk), erre vagyok(unk) képes(ek)" típusú szembesülés a partyk eksztatikus légkörében nem mindig, s nem minden jelenlévő számára felhőtlen időtöltés, "szórakozás": az LSD-s szokincs "bad trip"-nek (rossz utazás) nevezi e drog használatára jellemző jellegzetes, szorongásos élményt, a borzongás, a hideglelés "para" (ld. kisszótár: 5.2.) világát. Az LSD-élménynek a többi party-droggal szemben sajátos vonása, hogy hangulati értelemben nem állandó, "megtanulható" irányba viszi el a használót, nem euforizál, hanem egyszerre akár ellentétes hangulati töltésű tartalmak igen intenzív, de lényegében a használó hangulata és a környezeti (set és setting) hatások navigációs rendszerével irányítható, befolyásolható hullámok folyamatát, azaz egy igen heterogén pszichés utazás lehetőségét biztosítja. Az egymást hangulati értelemben kioltó élmények (a felszabadulttól a vérfagyasztóig) egymást kiegészítő-értelmező jelenléte, ahogyan e hangulati töltések hullámszerűen váltakoznak akár egyetlen esemény megfigyelésekor is, és ahogy ezzel lényegében egyetlen élményhez, eseményhez kapcsolódó, potenciálisan több átélési lehetőség válik a tripező számára átélhetővé, többszörös analógiát mutat a nagyvárosi lét percepciójának posztmodern értelmezésével (ld.:2.2), a posztmodern jelölvasati rendszerekre jellemző decentralizált szemlélődés befogadói magatartásának kulturális-szimbolikus gyakorlatával. A posztmodern és az acid-party alanya ugyan két eltérő narrációhoz kapcsolódik (a Baudelaire-féle *flaneur* még a posztmodern leírásokban is középosztálybeli, egy-az-egyben nem azonosítható a partyk urbánus proletariátusával), de elemzői szempontból lényegében azonos

befogadói magatartást képvisel. Az analógia további elemzése e két gyakorlat szimbolikus-tartalmi dimenziói felé mutat.

Az LSD-élmény, a történet egyszerre több nézőpontú átélésének hullámszerű váltakozásaiban, lényegében az egységes, az egyetlen olvasat, azaz az események megszokott, egyféléképp zajló, személyes percepciójának pszi-chológiai pozícióját ingatja meg, vagyis az LSD-s szemlélődés a személyiség és az egó (a kultúra alanya) szempontjából rossz esetben válságos, jó esetben nyugalmi időszak. Mindenesetre annak a kizárólagos narrációnak, mely lényegében általános, személyes perspektívánkkal, tehát magával személyiségünkkel, egónkkal, bizonyos karakterisztikus élménytömbök jellegzetes átélőjével azonosítható, kontrolláló-egyeduralkodó szerepe elhalványul, s az élmény ezen a ponton a legtebolyítóbb paranoiától a legfelszabadultabb önátadásig (mely nem ritkán vallásos-spirituális élmény formájában jelentkezik, ld.:3.3.: Al Hubbard) változhat, attól függően, hogy a tripező mennyire tudja magában e pszichés dominancia-átrendeződés során fenntartani a harmóniát, mennyire tud relaxálni (ami egyéni és kollektív szinten valamely a helyzet kezelésére irányuló *technika* alkalmazását igényli, hiszen önmagától a folyamat nem minden esetben kívánatos élmény).

A LSD-s élmény, az LSD speciális "gyönyörének", vagyis az acid-house party virtuális-kollektív szintjének szempontjából legfontosabb mozzanat a percepció locusoknak a résztvevőkben történő elmozdulása, vagyis egy esemény illetve élmény hangulati töltésének relativizálódása közben a résztvevők belső hangulati, hozzáállásbeli és végsősoron kommunikációs struktúráinak finomszerkezete, a szintek elmozdulásának igen intenzív élménye során feltárulkozik (a tripezők hazugságok, a verbális közlés és az eredeti szándék viszonyának intuitív átlátásáról számolnak be), és esetenként különböző mértékben tudatossá válik. Magyarán a tudat saját mechanizmusainak szemlélése közben *önmagával szembeül*. E jelenség nem feltétlenül vidám élmény, s megintcsak szerepe van a lelki, környezeti és általános- illetve mikrokulturális körülményeknek. Emlékezzünk csak az LSD karrierjének analitikus/sokk-terápiás korszakára (ld. 3.3.), és egyúttal gondoljunk bele, hogy az élmény szabadpiaci, demokratikus és liminoid kulturális intézményekhez kötött használatának következtében olyanok is átélnek a beszámolók szerint drámai, az egyén további világvilágát átformáló, azaz igen intenzív élményt, s kerülnek szembe e kifejezetten pszichés kihívással, akik valamilyen (az LSD-n kívüli) okból nem képesek magukba integrálni e felismeréseket. A terepen magam is lát-tam a gubbasztók, magukba zuhantak, a "túl sokat látók" csapatát, ami arra utal, hogy az LSD-használat e nyilvános-liminoid gyakorlatának szimbolikus-kulturális kontrollja távolról sem biztosítja minden résztvevő számára az optimális, és kultikusan hirdett felismerő-integráló típusú kognitív végkifejletet.

Az LSD-élmény lényege tehát az egyes szám első személy narrációjának világba történő kiáramlása és eloszlása, azaz egyfajta percepció empátia kialakulása, melyben a résztvevők másképp látják a világot érthetőnek, hiszen egyszerre több nézőpont átélésében osztoznak. Ennél a pontnál két megfigyelés említhető. Az egyik a már említett párhuzam a party-élmény és a nagyvárosi zeitgeist-nek a posztmodern stílus- és

divatkorszakhoz kötődő átalakulása között, a decentralizált tér építészetétől, a decentralizált regényen át a polivokális etnográfiai megszületéséig. A másik összefüggés, hogy e multi-percepció egy acid party, tehát egy posztmodern leíró kategóriákban (szemlélődés/részvét egyidejűsége) körüljárható intézmény környezetében, lényegében az LSD szüntelen hangulati hullámmásával, egyetlen résztvevőben is egyszerre több hangulati-olvasatot gerjesztő hatásával egybekötve jön létre. Ennek alapján a résztvevők közös virtuális-percepció terében egyszerre több, önmagában is eltérő hangulatot, nézőpontot képviselő "adás" van jelen, s ezt a többszörösen multi-percepció rendszerét az acid-party intézménye, kulturális-strukturáló gyakorlata harmonizálja. Vagyis a multi-percepció "adások" frekvencia (hang, stroboszkóp) alapú kulturális kontrollrendszer befolyása alá kerülnek, ennek irányító-előadója a Dj. Az ő tevékenysége nyomán alakul ki a résztvevők multi-percepcionális beállítottságának közegében a közös virtuális élmény, mely nem más, mint a résztvevők külön-külön futó virtuális élményeinek találkozása, egyfajta kulturális-interaktív tér. Ennek a térnek a "térerős-sége", amint a beavatás elemzésénél bemutattuk, a party centrumában, a táncterben a legnagyobb, sőt LSD-s befolyás alatt ezen erő vonzása a résztvevők számára nem pusztán metaforikusan érzékelhető (ld.: V/ 55 old.). A Dj diadala ennek a bonyolult befogadói-érzékelői rendszernek az összefogásában és egy (szándékolt) irányba történő megmozgatásában áll.

A party setting-technikája lényegében tehát potenciálisan szélsőségesen eltérő élmények koherenciáját célozza. Az LSD multi-percepció jelenlétével egybekötött virtuális, liminoid és eksztatikus közösség társas, táncos együtt-létének megteremtése a party kulturális célértelme, melyben a résztvevők egyszerre mindenkivel táncolnak. Mivel a résztvevők egyenként is több, egyszerre átélt nézőpont párhuzamos megjelenítőiként, mint közönség táncolnak a Dj produkciójára, virtuális közösségük lényegében e percepció sokaság frekvencia-szerű "adásában" jön létre és harmonizálódik egyetlen virtuális átéléssé (ld.: "táncol a törzs", IX/135. old.). E közös virtuális percepció együttállás-szerűen létrejön és eloszlik. A party során az egyszerű megfigyelő számára is szembetűnik a party-élmény eme felragyogása, mikor a résztvevők kezüket magasba lendítve táncolnak, kurjongatnak vagy sípjukat fújják: vissza-jeleznek a Dj-nek, akinek takarékoskodnia kell a résztvevők figyelmével és energiájával, miközben az egész utazás harmóniájáért, e közös virtuális tér tájajáért felelős.

Íme a house műfaj és az acid-kultusz lényege. Egy csoport tudatlag befolyásolt, multi-percepcionálisan széttagolt élményét egy posztjában kulturálisan megerősített specialista nyilvános együttléti térben befolyásolja, és befogadói/előadói visszacsatolások mellett saját (művészi/emberi/mágikus) szándékait érvényesíti. A Dj figurája ezen a ponton a pap, a médium és a sámán alakjával kerül összefüggésbe, s ezek a képzetek meg is jelennek az acid-mítosz és ideológia szintjén. Az acid-mágia, a party mágikus dimenziói külön fejezetet alkotnak a résztvevők magyarázataiban (ld.:5.3.), s a *paleolitikus forradalom*, illetve *archaikus újjáéledés* (McKenna 1991) fogalmaiba illeszkednek a legújabb pszichédélikus cyber-irodalomban.

Lényegében tehát, minél közelebb hajolunk a megértés szándékával egy ilyen nyilvános, de kódokkal elzárt, beavatást igénylő kulturális színpadhoz, annál kevésbé van értelme e gyakorlatrendszer posztmodern befogadói gyakor-latként megítélt pozitív (kreatív, játékos), illetve negatív (elidegenedettség, poszt-kultúra) tartalmáról beszélni. Tereptapasztalataim alapján nem győződ-tem meg róla, hogy ezekre a helyekre minden esetben az öröm, a "szórakozás", a kreativitás felszabadulásának élménye miatt látogatnak el a résztvevők. Nem egyszerűen valamilyen pozitív értékfókusz (behaviorista jutalmaztatás) hívá-sának engedelmeskednek, hanem maga a party-élmény *előjel nélküli inten-zitása*, megragadó ereje, a felfokozott átélés és ingerek kulturális terének a konkurrens kulturális színpadokat (a többi társközösségi szerkezetű, liminális illetve vertikális, hierarchikus és nem-liminális társadalmi színpadot egyaránt) lepipáló ereje miatt találják magukat az acid-party-n, miközben e borzongató élményben való eksztatikus, communitas-jellegű osztozást élnek át.

A party látogatói számára a beavatás, a party terébe való bekerülés lényegében az intenzitás-élménnyel való ismerkedés ismétlődő, rituális-kulturális és személyes jellegű folyamatában értelmezhető. A Bal-Y rendezvények beava-tott látogatói számára ezért a party fokozatosan *adottsággá*, az intenzitás fogalmának a keresésévé alakul, szemben a látszat, az első ránézés sugallta "társas öröm" élménnyel.

Az egyszerre több, akár gyökeresen eltérő előjelű és tartalmú élmény egyidejű kezelése, átérzése, azaz az intenzitásnak a partykhoz, drogokhoz (az LSD-s élményhez) és eksztatikus állapotokhoz kötődő megtapasztalása a poszt-modern kultúra-kommentárok fogalmi rendszerében jellegzetes befogadói stra-tégiaként jelenítődik meg: az új kor valami hasonló magatartást követel reklámjain, kirakatain, információs- és média-hálózatán keresztül. Ebben rejlik a pórázról elszabadult kulturális tartalmak asszociatív szabadsága, a képzelet és kreativitás kutusza, stb. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy a Bal-Y partyk látogatóinak életében attól még nem jelentkeztek ezek a kreatív, tartalmi-minőségi, azaz a gyakorlatok szintjén is megjelenő változások, hogy egy markáns kulturális térben találkoztak az LSD-s utazás multi-percepciós rendszerével, vagy általában, az "egyszerre több szinten átélni" típusú élmény intenzitásával. E jellegzetesen posztmodern-virtuális terek, újfajta élmények és gyakorlatok, közösségek és törzsek kulturális környezete legjobb esetben is csak potenciális értelemben teszi a résztvevőket kreatívvá, (virtuálisan) szabad-dá. Vagyis az, hogy a party résztvevője ezen élmények, az újfajta átélési-befogadói stratégiák elsajátítása által szabadabb átélésre képes, s egymástól távolabbi tartalmakat tud az élmény szintjén szinkronizálni, illetve, hogy az a kulturális közeg, melyben az újfajta érzékenység kialakul, tágabb élménybeli repertoárt, a gyakorlatokban pedig szabadabb improvizációs lehetőségeket nyújt a számára, nem jelenti azt, hogy e kulturális viszonyrendszerek átalakulásával életében kevesebb lesz a kötelem, vagy hogy egészen eredeti, kreatív megoldá-sokkal fog élni a többi kulturális színpadon, s hogy képes lesz egyik kulturális tér tartalmait átvinni egy másikra. Magyarán a virtuális tér virtuális marad, a szabadság illetve

játékosság az átélés szintjén jelentkezik, miközben az acid-ideológiában (a pszichedelikus filozófia alapján) az átélés világa a világgal azonosul.

A party-élmény minden mozzanatában erre az átalakulási folyamatra épül, amikor fogyasztói-tömeges alapon egy igen bonyolult és intenzív élmény-komplexumba rántja be a résztvevőit, kiknek akár egyetlen pillanatban is több kulturális, virtuális és gyakorlatszerű előadói-befogadói folyamatban kell meg-állniuk a helyüket, miközben a legrafináltabb és technikailag csúcsmínőségű ingerekkel bombázzák őket.

Az egész gyakorlatrendszer éppen attól működhet, hogy a kultúra külső és belső, nem-liminoid és liminoid rendszereinek együttállása e gyakorlatot lehetővé, s ami fontosabb, értelmezhetővé teszi a résztvevők számára (akár a tabu, a tiltás, képzeteivel együtt). A partyk zenéje, a "house", lényegében nem több, mint egyenletes ritmus, melynek keretében olyan hangok, rezgések, harmóniák csendülnek fel, melyek a tudat módosítására és az idegi működés befolyásolására törekvő gyakorlatrendszer, illetve a party speciális kulturális mechanizmusainak hatására (ennek lényege a karneválszerű, liminális tér bizto-sítása a városlakók számára, a szimbolikus és a finansziális-piaci szintek egymást kölcsönösen megerősítő intézményében) lényegében mérnöki módon megter-vezett, (de nem "valaki", hanem) a party intézményének egésze, mint hatások sorozata által megformált érzelmeket vált ki az ott tartózkodókból, akik egyéb úton ekkor már nem léphetnek kapcsolatba egymással, kizárólag a bennük megidézett érzelmek közös átélésének néma, de intenzív formájában. A "house", ez a teljes party alatt lényegében változatlan, repetitív ritmus frekven-ciája megegyezik az emberi szívritmus kétszeresével.

A résztvevő befogadó/előadók, azaz a kultúra közvetítői posztmodern szimbolikus-hatalmi pozícióba kerülnek, és saját befogadói stratégiájukat oktatják. A vizsgált szubkultúrához kapcsolódó pedagógiai dimenzió valójában egész iparágakat és információs hálózatokat hozott létre (zenei piac, divat, öltözködés, videoklip, reklám: érdekes volna megvizsgálni csak a legutóbbi nagy reklámkampány, a "Pepsi" tudati asszociációit, melyben a tudatfokozás "szubmodális" üzenetei teljesen nyílt formát kaptak). A beavatottság, a rítus szimbolikus dimenziói a nagyvárosi esztétizációs folyamatok tükrében üzleti-piaci jellegűvé válnak, s a beavatottság a *fogyasztással* kerül összefüggésbe.

4.5. A Dj

Első estémen a Viking klubban, ha színpadra nem is, de némi szemlé-lődés után egy speciális pulpitusra akadtam. Feltűnt, hogy néhányan egész kive-hetőek: egy kislámpa egyenletes fénye alatt tevékenykednek, csak akkor tűnnek el teljesen, mikor mindent elborít a füst, amit egyébként éppen ők nyomnak a terembe. Kiderült, ők a party irányítói, a Dj-k, azaz az ő partyjukra váltottam jegyet (akkor este a Bal-Y két tagját láttam). A Dj a party világ kialakulásával párhuzamosan kifejlődött újfajta előadó-specialista szerep, félúton a zenész-művész, a pap, a technikus, a szakember és a vállalkozó között. A Dj-szerep megértését a party világ zenéjének, a house műfajának és

intézményének (ebben az értelemben seregnyi alműfaj gyűjtőneve, tecno-nak is mondták) elemzése teszi lehetővé.

A house elsősorban egy nagyvárosi divatág, de emellett speciális *techno-lógia* (hangszeres és performatív értelemben) és egy bizonyos *ritmusképlet* (a hangzás és az élmény, az ottlét befogadói értelmében). Technológiai értelemben a house zene a hangszeres előadás vége: ez részben a zeneművészet kifejlődésének, részben egy olyan előadói műfaj (a Dj intézménye) létrejöttének következménye, melyben nem létezik a helyszínen eljátszott (elpengetett, eléne-kelt, stb.) zene, hanem az előre elkészített és (bakelit lemezek) betárazott hangok helyszíni összekeverése, a *mixelés* tudománya fontos. Technológiai értelemben a hetvenes évek szinte elfelejtett, analóg szintetizátorainak újrafelfedezése (a szintetizátorok a digitális technikával szemben nem előre beprogramozott, hanem folyamatosan alakítható, és ezáltal elvben megismételhetetlen hangokat produkáltak - egyik legendás típusuk a Roland cég TB 303-as hangszere volt, melynek jellegzetes hangja alapján kapta a nevét "acid" zene, ez az elnevezés vezetett az LSD történeténél említett P.Orridge-féle félreértéshez: a house és az LSD, a pszichedelikus hagyomány összekapcsolásához), a fejlett dobgépek és szekvenszerek alkalmazása, és legfőképpen az ún. szemplerek (sampler) elterjedése együttesen vezetett az új zenei műfaj speciális hangzásához: a tecno-house zene a beat vagy a rock and roll műfajához hasonló radikális hangzásváltozást jelent a populáris zenében.

A szampler lényegében hangminták digitális rögzítésére és manipulálására használatos, önmagában "üres" hangszer, melynek segítségével gyakorlatilag bármely zaj a hangszerektől kezdve a liftajtó becsapódásáig egy-mással összekeverhetővé vált. A szampler a posztmodern művészeti alkotás egyik eleme, ugyanakkor szimbolikusan maga a *posztmodern attitűd emblémája*: bármely már létező információ újrakomponálására alkalmas, nincs tehát többé szükség az *eredeti* hangszerekre, hangokra, dalokra, mert mindegyik megidézhető, rögzíthető, s egy újabb, mixelt kompozícióban előadható. A szampler-technikából származik a szimbolikus természetű kulturális-művészi viszonyrendszer megváltozása a house intézményében: elmosódik és jelentőségében újraértelmeződik a *szerezés* kérdése (az európai művészet talán legjellegzetesebb specialitása), hiszen bármelyik létező zenedarabból előállítható egy *remixelt* változat (a remix a tecno-house zene sajátos műfaja), azaz többé nincsenek szerzőkhöz, előadókhöz kapcsolható zeneszámok, dalok, hanem csak ezeknek a party térben elhangzó *pillanathoz rendelt értelmezései*; másfelől a remixek olyan tömegben jelentkeznek, hogy egy-egy kiadott zene aktualitása pillanatokban mérhető, tehát egy-egy szerző nem éveket, hónapokat dolgozik egy stúdiófelvételen, hanem napokon, órákon át.

A house műfajában így hetente olyan mennyiségű zene jelenik meg a piacon, hogy a party-előadó, a Dj egyéniségét a dömpingszerű hangáradatból való *válogatás* határozza meg. Ráadásul egy partyn még ezek a darabok sem szólnak meg önmagukban, hanem csak a Dj keveréseinek közegében. A jó Dj egyszerre több lemezt kever egymásra úgy, hogy a hallgatóság egyetlen hang-folyamként érzékeli a produkciót, tehát a Dj a *keverésen*, illetve a

hangok, zeneszámok egymás utáni *elhelyezésében* minél több teret enged a saját szándékai megvalósulásának, és a kész lemezeket csak mint nyersanyagot használja.

A house zene hihetetlen tömegű és rengeteg eltérő műfajú zenéjét egyedül a ritmus hozza közös nevezőre. E zenének (mely elsősorban *táncolni való* - ld. a zene funkcionalitása) a lényege nem a dallam (mely egyes műfajokban nem is létezik, másoknál pedig csak a szempleres "utalás"), hanem a ritmika. A house speciális szinkópás, s leginkább a dél-amerikai városi karneválok dobkompozícióira emlékeztető ritmikája (a house ritmikailag a szamba alesete) adja a zenék repetitív, monoton erejét (ezen a ponton kapcsolódik a hangzás a party extázis-révílet kultuszához): e ritmusok strukturálásán keresztül válnak a zenék egymásra keverhetővé, anélkül, hogy a hallgatóság kizökkenne. A ritmusokat BPM-ben (beats per minute) mérik, s a house zene tartománya 120 - 150 BPM, ami nagyjából az emberi szívdobogás ritmusának kétszerese. Innen származtatják e zene hipnotikus erejét: egy partyn 8-10 órán keresztül e ritmustartomány változatlan, a Dj feladata, hogy újabb és újabb ritmikái mintával hangolja össze az előző darabot.

A Dj ugyanakkor egy bonyolult és tőkeerős virtuális piaci-kiadói hálóznak a valósággal, a party táncosaival érintkező szereplője: az ő tevékenységével válik az egész piaci "network" megfoghatóvá. A jó Dj-nek előadói értelemben kétféle képességgel kell rendelkeznie ahhoz, hogy fenn tudja tartani a party "tüzét" és önmagát, vagyis hogy *hírneve* legyen: egyfelől speciális, felismerhető *ízléssel* kell bírnia, azaz képes kell legyen kiválasztani azokat a lemezeket, melyekből "arcot", stílust tud faragni magának, ugyanakkor műsorának a résztvevők eksztatikus terét módosító erejűnek, befogadhatónak, átélhetőnek kell lennie, azaz a lemezeket egymáshoz kell illesztenie, kevernie, változó hangulatok folyamatát kell rögtönöznie.

A válogatás a partyn, az előadás közben zajlik, de első lépcsője piaci kereskedelem: a house zene elsősorban kiadókat jelent, a speciális kiadói és terjesztői hálózat lényege, hogy eldugott garázs-stúdiók végtermékét a Föld egy teljesen más sarkában játsszák le egy ottani partyn (nagy valószínűséggel csak egyszer, hiszen a következő héten már újabb zenék érkeznek). A kiadók általában valamilyen egységes design formájában egységes zenei hangképeket dob-nak a piacra, vagyis egy kiadóról tudni lehet, hogy bizonyos stílusú, hangulatú (a "hangulat" valójában mikro-szubkultúrákat, élménytípusokat, ízlést, stb. jelent) zenét jelent meg.

A zenék konkrét megjelentetési formája a hallgatói tömeg számára a cd (cd-eket ritkán használnak Dj-k, vagy csak speciális esetben), a Dj-k számára pedig a bakelit lemez. Leggyakoribbak az ún. maxik, melyek egyetlen zenedarabot, esetleg annak egy remixét, azaz kb. tíz perces anyagot tartalmaznak. A house az amerikai utcai műfaj, az ún. sound systemek nagyvárosi elterjedésének (eleinte fekete gettók utcabálgjain jelent meg) köszönheti létét. A sound system lényegében bárhol felállítható kihangosítást jelent ("a hangcucc" az acid-party legfontosabb anyagi tényezője), melyhez két (vagy több) lemezjátszót és egy keverőt csatlakoztatnak.

A lemezjátszó, lemezek, fülhallgató, stb a Dj kultusztárgyai, a lemezek megakaszthatóak, visszafelé pörgethetőek: lényegében a bekelitlemez és a

lemezjátszó kettőse teszi lehetővé a Dj számára, hogy a zene kézzel kontrollálható, megformálni való "matéria", lényegében egyetlen *hangszer* legyen a Dj kezében: ha valamit elront, az ugyanúgy hallatszik, akár egy hangszeren. E kellékek mindegyike lényegében egytől-egyig fogyasztói-piaci cikk (lemezek, lemezjátszók, pick-upok), mely a house party szöveggörnyezetében a Dj számára nemcsak használati értéket, hanem szimbolikus tartalmat jelent (az ízléspiac többi ismert belvilágához hasonlóan: autók, ruhák, stb).

A Dj-k (legtöbbször párosával dolgoznak együtt) rivális, illetve egymást támogató piaci szereplőként viselkednek a party-világban. Ennek a politikai természetű rivalizálásnak kulcsfogalma a "hírnév", melynek kialakulása több tényezőzöl függ. Dj-ség kifejezetten hatalmi-politikai dimenziója részben kapcsolati-szervezői képességeket igényel, hiszen bizonyos klubokba "be kell jutni", ami a többi Dj illetve a party-szervezők meghívása alapján történhet. A vendéglátó-szervezők igyekeznek olyan Dj-t hívni, akinek a nevére sokan eljönnek, azaz nagy lesz a fogyasztás. A Dj szerepe tehát részben pénzügyi-piaci, ez azonban összefügg a Dj zenei képességeivel, azaz, hogy mennyire képes nagy tömegű ember közös eksztázisát biztosítani. A Dj-szerep tehát anyagi értelemben körkörös logika alapján működik: a jól kereső Dj több és jobb lemezt tud megvenni, ennek következtében jobb, nevezetesebb műsort képes produkálni, növekszik a hírneve, azaz több pénzt keres.

A Dj kifejezetten népi-városi szerep: bárki elkezdhet lemezekkel foglal-kozni, s még partyt is szervezhet magának, de igazi Dj csak akkor lesz, ha az emberek megjegyzik, s elmennek a következő partyjára, illetve ha a többi Dj is elismeri, azaz a Dj-kapcsolati rendszer tagja lesz. A Dj-szerep a fiatal városi korosztály körében igen népszerű, rengeteg Dj jelent meg az utóbbi egy-két évben akár Budapesten is, jelentőségüket mutatja, hogy szinte egyedül tartják el a bakelit-kiadást. Ezeknek a fiataloknak azonban csak kicsiny része lesz hivatásos Dj a party piac sajátos törvénye miatt, melyhez kiterjedt kapcsolatokra, azaz a szubkultúrán belüli tekintélyre (ennek alapján léphet fel elegáns klubokban) és saját közönségre (ennek alapján szerezhet pénzt) van szüksége.

A Dj-társadalmon belül lényegében két stratégia alakult ki: egyes Dj-k saját hatalmi teret alakítanak ki a többiektől függetlenül, igyekeznek megszerezni egy bizonyos rendszeres közönséget, egy bizonyos csoportot, esetleg egy klubot, és házi-Dj-k (resident Dj) lesznek (ilyen formáció az általam megfigyelt Bal-Y csoport, melynek közönsége évek óta ugyanaz a "törzs"), mások pedig maguk utazgatnak a lemezekkel, és Dj-szövetségek, kapcsolatok alapján alkal-mi szereplést vállalnak. Mikor egy Dj elhív egy másikat saját partyjára, akkor előbb vagy utóbb a másik visszahívja, s a kölcsönös kötelek mentén válik a Dj-világ hierarchikus-szövetségi hálózattá. A Dj-karrier emelkedésével a Dj-t kiválaszthatja egy lemezkiadó, s önálló lemezt jelentethet meg, melyet újabb Dj-k a világ más táján lejátszhatnak. Ha a lemez sikeres, akkor a Dj elindul a zene-szerző-üzletember-kiadó státusz felé, bár ehhez itthon még kevés idő telt el.

A budapesti Dj-világ a már említett kettős hagyomány alapján két árnyalatra oszlik: az underground Dj-k legtöbbször egy másik állás jövedelmét

ölik szenvedélyükbe, közöttük ritkább a hivatásos Dj, viszont ezekben a körök-ben nagyobb zenei- és mozgásszabadságról, illetve a Dj-k közötti nagyobb összetartásról beszélnek: az underground party-világban szinte a semmiből szerveznek partykat, legtöbbször rave-eket, s a belépti díj is éppen a sound-system kiadásait és a Dj-k bérét fedezi. Az underground partyk közönsége általában nem engedheti meg magának a belvárosi klubok belépőit, ahol emiatt egészen más szociális körök, más szimbolikus-kulturális identitással rendelkező csoportok mulatnak. E másik trend az elegáns, nagybevételű, tágas városi klubok világa, melynek diszkósai a house zene megjelenésekor egyszerűen más lemezeket kezdtek vásárolni. Az overground Dj-k más léptékben keresnek. Az underground és overground Dj-k részben kölcsönösen idegenkednek egymás hagyományaitól, részben pedig különféle hatalmi játszmák keretében meghívják egymást. A két világ kölcsönös vendégszereplése eleinte kuriotikus, egzotikus keretek közt zajlott, ma már gyakori jelenség.

A Dj szerepe azonban nemcsak piaci, hanem szimbolikus hatalmat is jelent. A Dj-k általában nem saját nevükön, hanem egy Dj-perszóna alkalmazá-sával lépnek a nyilvánosság elé. A névadás szokása annak a rejtjelzési hagyománynak a továbbélése, mely még a house-mozgalom angliai kezdetekor (később egyre elmosódottabban) a személy, az egó, a szerzőiség eltörlésének népi gesztusát eredményezte. A korai időkben (80-as évek végének angliai house-mozgalma) senkiről sem lehetett tudni, hogy kicsoda, de nem is volt érdekes, a lemezeken furcsa idegen, egzotikus és sci-fi elnevezések szerepeltek. Egy személy akár egyszerre több álnéven jelent meg, eltérő stílusú zenéhez más-más Dj-nevet használhatott. A Dj-k ma is neveket használnak, de ma már sokan közülük a rocksztárokhoz hasonló idolfigurává váltak. A Dj tehát városi-fogyasztói-kultuszfigura, az egész party-világ ura: abban a pillanatban, mikor a keverője mögött dolgozik, a party virtuális terének (a tánc, a party személyiség és a droghatás által domonált tér) setting típusú irányítását végzi, s mivel a résztvevők gyakran tudatbefolyásoló drog hatása alatt állnak, a DJ *felelőssége* vélhetőleg nem egyszerűen esztétikai-szórakoztató természetű.

A táncosok, amint a party-élmény centrális, eksztatikus formájában mélyülnek el, és a Dj, a kontrolláló-performer szerep megvalósítója között oda-vissza irányuló párbeszéd alakul ki. A táncosok közül általában senki sem táncol "valakivel", senkinek nincs párja. Egyik szinten mindenki *maga* táncol, a tánc a résztvevőkben a befelé figyelő transz formája, a zene pedig ennek stimulus-kerete: a táncosok egy részének csukva a szeme (a csukott szem teljesen álta-lános party-gyakorlat), egy másik részük napszemüveget visel. A napszemüveg kultikus party-tárgy, mely szimbolikusán az "engem nem láthatnak, de én látok" típusú voyeuri gyakorlat emblémája. Egy másik szinten mindenki *mindenkivel* táncol: a résztvevők ide-oda forognak a táncparketten, amennyire nem tartoznak egyetlen párba, annyira tartoznak egyszerre mindenkihez, a táncolók egé-széhez. A tánc a party virtuális szintjein hoz létre egyetlen összefüggő közös-séget, melynek hangulati, intenzitásbeli változásait a Dj szabályozza. A Dj műsorának, és a party egészének is szakaszai vannak. A Dj produkciója egyfajta külön-együtt átélt történetet nyújt a résztvevők

számára. A Dj "szakmai kihí-vása" az emberek hétköznapi távolságának, fegyelmezettségének, távolságtartá-sának és rossz hangulatának áttörése, az ekstázis biztosítása egyfajta hipnotikus zenei-hangulati tér létrehozásán keresztül. Ennek megfelelően a Dj számára a party nem az elengedettség, a kontrolltalanság, hanem a nagyfokú koncentráció helye. A legtöbb Dj nem is él a résztvevőkhöz hasonló drogos gyakorlattal.

A party lefolyása a zenei produkcióval párhuzamosan több szakaszra osztható. Az első fázis, az első egy-két óra a gyülekezés és a feszültség ideje, a "warm-up", a "bemelegedés" szakasza. A warm-up Dj külön feladatot teljesít (általában a legzöldfülbűbb Dj-re bízzák a kezdést, de beszéltem olyan Dj-vel is, aki kifejezetten ezt az időszakot kedveli), s csak e szakasz után érkezik a résztvevők a party-élmény centrumába. A party harmadik, negyedik órája az ekstázis ideje, s ezt a party későbbi folyamatában több csúcs követi. A party intenzív szakasza több csúcs és pihentető hullámvölgy sorozata, a közönsége fizikai kimerültségét figyelő Dj hangulati-domborzati térképen vezeti át a táncosokat (szolgáltatás). A party utolsó órája lezáró jellegű, fokozatosan kialszanak a fények és a zenéből eltűnik a ritmus, s a party lényegében ugyanabba a "chill-out" zenei-hangulati világba érkezik, ahonnan elindult.

4.6 A party és a piac

A party intézménye mint üzleti, vendéglátóipari vállalkozás több mozza-natában is pénzigényes és pénztermelő beruházás. Részben üzleti dimenzióinak köszönheti robbanásszerű elterjedését a nagyvárosokban. Szűk értelemben a parti két bevételi forrása a belépődíjak (a "kapu") és a fogyasztás (a "büfé") összegzéséből áll össze. Tágabb értelemben azonban a party a party terén kívüli piacokat is mozgat: ide tartozik a zene- és ruhakereskedelem, a divat tárgyainak fogyasztása a napszemüvegtől a technikai berendezésekig, illetve a drogkeres-kezelemig.

A partykat ún. "flier"-eken, azaz szórólapokon hirdetik meg. A szóró-lap a partyval kapcsolatos információ speciális terjedési módját eredményezi, mely így a hivatalos médiák kikerülésével is lehetséges. A partyk szórólapjait elsősorban partykon terjesztik, tehát azok a résztvevők kapcsolódhatnak be az információ áramlásába, akik ellátogatnak valamelyik partyra. A következő partykról elsősorban valamelyik másikon lehet tudomást szerezni (az underground party-szórólapok az underground köreiben terjednek, az overground pedig a városi diszkókban). E hagyomány kialakulásában a house mozgalom félig illegális státusza játszotta a főszerepet: a hagyományos, titkos rave (szabadtéri) partyk pontos helyszínét (a rendőrségi rajtaütés veszélye miatt) sokszor csak röviddel a party előtt szivárogtatják ki, és az információ legtöbbször személyes ismeretségek mentén terjed. A városi party-világ klubjai ennél nyíltabb információáramlást is megengedhetnek maguknak (újságok, plakátok, média, stb.).

A szórólapon szerepel a party helyszíne, időtartama, a partyt jegyző Dj-k névsora, általában a belépő ára, és a party címe vagy szándékolt célja (pl. "Full Moon Party", "Vizipisztoly Party", "Szentivánéj", stb), illetve a party

hallható zenei stílusok felsorolása. A szórólapok azonban nemcsak információ, hanem szimbolikus tartalmak hordozói is, elkészítésük külön design-feladat, melyet legtöbbször a party-szervező csapat egy specialistája végez. A szórólapok képi szinten a legegyszerűbbtől a legigényesebb, számítógép-tevezésű formáig, a fénymásolási sokszorosítástól a különféle nyomdatechnikáig bármilyen lehet. A szórólap lényegében az a forma, melyen keresztül a résztvevők először találkoznak a partyval, azaz a party kicsinyített foglalat. Mivel ma már Budapesten minden hétvégén párhuzamosan nagyon sok partyt rendeznek, a szórólap hatása sokat jelent a party sikerességének szempontjából. A szórólapokat a party szervezőinek barátai és azok barátai terjesztik, s egy beavatott partylátogató a szórólap alapján meg tudja mondani, hogy nagyjából milyen party várható, kik lesznek ott, stb.

A party szervezői és a specialisták, a Dj-k két külön szereprendszert testesítenek meg, de e két világ összekapcsolódásának rengeteg formája létezik. Minden party mögött áll egy beruházó, aki lehet eseti és lehet egy állandó szórakozóhely tulajdonosa. Ő biztosítja a hangosítást és a fénytechnikát, ő fizeti a Dj-t és a többi segédet. A bejáratnál kidobóemberek állnak, ők szedik a jegyet és ők döntenek el, kinek kell távoznia a partyról. A kidobók általában külön kasztot jelentenek, fakedatuk bizalmi jellegű, hiszen nagyjából rajtuk múlik a party pénzügyi sikere (lényegében a bevételből annyit "nyelnek le", amennyit akarnak). A partyszervezéssel kapcsolatos konfliktusok leggyakrabban a kidobó és a Dj-kaszt szembekerülésekor jönnek létre, ezért sok Dj-csapat saját embereit igyekszik a kapuba állítani.

A party üzleti értelemben is kétféle stratégia alapján szerveződik, mely nagyjából az underground/overground kettősének felel meg: a nullszaldós party lényege, hogy a befektetett pénz éppen megtérüljön, azaz a szórakoztatás, az örömelvű tér "puha", öncélú megnyilvánulásának mondható, míg a másik eljárás (mely inkább a nagyforgalmú szórakozóhelyekre jellemző) célja a profittermelés, s minden más szempont a piaci tényezőknek rendelődik alá: ez a party-világ "ipari" területe. A partyk pénzügyi lényege, hogy a party specialis-tái, a szervező, a Dj, a személyzet, a kidobók, a szórólaptervező, stb. meg tudjon élni belőle. Hasonló piaci tényező a party világához parazita alapon kapcsolódó kábítószerkereskedelem. A gyakori rendőri intuícióval szemben (ld. razziák, motozások, a party bezárása, stb.) a party szűken vett terére, tapasztalataim alapján, nem jellemző a drogkereskedelem. A partyra a résztvevők nagy többsége már a fogyasztani kívánt *droggal együtt* érkezik, s általában nem ott szerzi be azt. A party-drogok kereskedelme külön dealerhálózatot tart életben, s legtöbbször a dealerek kéretlenül is egy bizonyos szervezői csapat vagy klub körül jelennek meg, azaz egyes partylátogató csoportoknak házi-dealerjük van, akihez rendszeresen visszajárnak. A dealer a Dj-hez hasonlóan hírnevéből él. A hírnév kialakulásában döntő tényező az anyagok választéka, ára, minősége és mennyisége, illetve az utánpótlás biztosítása. Mivel illegális drogokról van szó, e szubsztanciák valós összetétele teljességgel kiszámíthatatlan, s csak a jó dealer "hírneve" lehet rá garancia.

A party piaci résztvevői közül a dealerek keresik a legtöbbet, forgalmuk egy-egy hétvégén a party teljes bevételének többszöröse is lehet.

Az itt kelet-kező, igen jelentős tőke esetenként különféle "törzsi" szálakon visszajuthat a party-szervezés folyamatába: ez a party biznisz legkevésbé nyilvános területe. A legtöbb dealer számára a drogkereskedelem, szándék szinten, csak egy ételsza-kaszhoz kötődik, s utána a felhalmozott tőkét más foglalatosságba fektetik.

5. INTERJÚK

5.1. A terepmunka

A terepmunkám során a party-világ egy éppen összetartozó csoportját ismerhettem meg közelebbről. Ennek a négy-ötszáz fős körnek arcról ismert kísérője lettem, úgy viselkedtek velem, mint akármelyikükkel, jelenlétem egyetlen magyarázatot kívánó mozzanata az interjúkészítés maradt. Rögzített beszélgetéseket folytatni olyan résztvevőkkel tudtam, főképp 18-25 éves fiúkkal, akik egyébként sem idegenkedtek élményeik részletezésétől, s akik a diktafon jelenlétét feledni tudták. A "helyzetek" oldódásának folyamatában lényeges mozzanat volt, mikor rájöttem, hogy ott kell maradnom a *party után*.

A partykat követő üldögélés, pakolás, segédkezés volt a kapcsolatok kiépülésének igazi terepe. A partyk után csak a party-világ szűk résztvevői köre marad a helyszínen, s ezek a hajnali-délelőtti órák jellegzetesen oldott kommu-nikációs teret jelentettek. A Dj-k, szervezők meghívják egymást, elszámolást végeznek, a résztvevők holmijukat keresik, s körök képződnek, melyek tagjai kölcsönösen értékelik és kommentálják egymást és a party folyamatát. A Dj-k vagy a Dj körüli ismerősök ilyenkor gyakran visszamennek a keverőpulthoz, és felteszik legkedvesebb lemezeiket, vagy a Dj-aspiránsok a többi Dj füle hallatára bemutatják képességüket, jövőbeni meghívásokban reménykedve. Sokszor a következő party szervezése is ekkor kezdődik. Ezt a party utáni fázist nevezik "after-party"-nak, mely sokszor egész nap tart, sőt előfordul, hogy külön after-partyt szerveznek, ahol az adott party résztvevői egy másik vagy ugyanazon a helyszínen újból találkoznak.

Ezek az órák a verbalitás, az élő kapcsolatok terei, általában szimbolikus értelemben zárt körűek (meghívási, elfogadási gesztusokkal körülhatároltak). A Bal-Y partyk után nagyjából ugyanaz a kör maradt ott az after-partyra. Interjúim az after-party során létrejött kapcsolatokból származnak.

Ennek a kommunikációs térnek jellegzetes beszédmódja van: a szereplők ugratják, "cinkelik", kihívják és értékelik egymást. Fokozatosan rájöttem, hogy nem is szükséges indokolnom, megmagyaráznom, hogy miért érdeklődöm az élmények iránt, mivel ezek az élmények - természetesen az after-party intézményének keretében - egy létező értékelő-magyarázó diskurzus folyamatában megosztódnak a résztvevők között. Kiderült, hogy megannyi társadalomelmélet forog közkézen a party-világában (ebből a szempontból az V. interjú a leginkább érdekes): lényegében minden résztvevőt foglalkoztat a party, a tánc, az együttlét, a drogok virtuális percepciójának kérdése, azaz, hogy mi is történik velünk?, miért is vagyunk itt? A party

intézménye nemcsak az én, résztvevő-megfigyelői nézőpontomból volt érdekes, hanem maguk a résztvevők számára is értelmezni, megérteni való vadonatúj és igen intenzív él-ményt jelentett, és a felnőtté válás liminoid szakaszának kereső-megértő típusú és a nem-liminoid társadalmi szerepet stabilizáló kognitív-kulturális életfázis környezetébe illeszkedtek. Tehát interjúim lényegében a partynak a résztvevők körében egyébként is zajló értelmezési, értékelési diskurzusában fogantak. Ennek a beszédmódnak sajátos szókincsét és szabályait azonban előbb el kellett sajátítanom.

A legkörülményesebb természetesen a drogélmény és a drogfogyasztás gyakorlatára való rákérdezés maradt, részben a tabu, részben pedig, ebből fakadóan, az élmény intimitása következtében. A drogélmény intimitása egyaránt lényegi vonása a drogvilág külső és belső (nyilvános és kódolt) diskurzusának. A külső tabu és (a viktoriánus kor erotikájához hasonló) nyilvános letiltás a droghasználók diskurzusában speciális képes nyelvet tart életben. Másfelől a talán kevésbé költői elmék számára a drogélmény még ebben a diskurzusban is megfogalmaz(hat)atlan maradt, vagyis általában sok résztvevő számára saját drogélménye "fekete doboz", nem képes róla mesélni. Mások funkcionális és túlélés-értékű válaszokat adnak, fogalmi keretet alakítanak ki, melynek megosztása történetmesélés és példalózás keretében zajlik. A történetek egymást egészítették ki, szereplőik máshol is felbukkantak, és így végül egy csoport, egy "törzs" egységes gondolati tere bontakozott ki előttem. Ezen a ponton döntöttem el, hogy nem általában a drogfogyasztás és a party-világ vizsgálatát, hanem egy adott közösség, a Bal-Y környezetének szimbolikus terét állítom terepmunkám fókuszába: feladni kényszerültem, hogy akár a techno-kultúra egészét bemutató elemzést adjak, viszont tisztább rálátásom nyílt egy csoport kognitív kulturális szövegére, a belső szubkulturális mechanizmusok mögötti értékdimenzióra.

Dolgozatomhoz az elkészült anyagok közül különféle szempontok alapján kilenc interjúszöveget választottam ki, ez a szövegmennyiség lett az interjú-olvasat korpusza (a teljes anyag a mellékletben olvasható). Az interjúk időbeli sorrend alapján számozottak: az elemzés során a szövegek belső dialógusát fel kellett adjam azok bemutatása és tagolása érdekében, tehát egy-egy interjú vagy egy-egy interjúalany információinak önálló "műelemzése" helyett az egész korpusz felbontását kíséreltem meg. Így az interjúk, az interjúhelyzetek és szereplőik közötti jelentős különbségek elsikkadnak, és csak a melléklet elolvasása során rajzolódhatnak ki. Az I. interjút azért választottam ki (ez volt a legelső a terepmunkám alatt), mert nem sikerült. A beszélgetés elakadt, s emiatt jól látszanak interjúkészítés tipikus visszásságai. A II. interjú a party intézmény budapesti kialakulásának időszakában készült, ekkor még az első élmények benyomásai domináltak interjúalanyomban, Droidban, nem látszott még a party-műfaj hosszabbtávú alakulása. A III. interjú az első szegedi acid-party (Bal-Y) után készült, s a mesélő, Robi mint az egész rendezvény legfől-tünőbb, "kimagaslóan" (kb. két méteres) külön figurája keltette fel érdeklődésemet. Robi Nyugat-Európában ismerkedett meg a partykkal, s az interjú idején hazalátogatóban volt, viszont techno-műveltsége fontos adalékként épült be az interjú-korpuszba. A IV. és V. szöveg a két leghosszabb "mélyinterjú", elkészültük mindkét esetben egy teljes közösen

eltöltött nap eredménye volt: az első a Bal-Y két Dj tagjával (Tibivel és Tamással), a másik egy a party világot "elemző" dealerrel, William-mel készült. A VI. interjú érdekessége, hogy a me-sélő az acid-jelenségből kiábrándult, ismerő-elítelő álláspontot képviseli: Balázs a késő 80-as évek pre-acid undergroundjában élt, a budapesti kalóz-rádiózás egyik öregapja, noha, amikor csak tehetett, jelen volt e rendezvényeken, mind-végig kívülálló-kritizáló álláspontot képviselt, s az interjú-korpusz bírálói hang-ját jeleníti meg. Az utolsó három interjú pedig a "fiatalok", a Bal-Y partyk jellegzetes látogatói között készültek, e mesélők (Géza - VII, illetve Bogi - VIII, és Henrik - IX: az utóbbiak ugyanabba a szűkebb baráti körbe tartoztak) "liminoid életfázisa" a Bal-Y rendezvények környezetében kezdődött 93-ban, azaz "tipikus" résztvevői nézőpontot képviseltek.

5.2. Party nyelvek, a party-szlang

Az interjúk olvasásához elsősorban egy speciális beszédmód értésére van szükség. A résztvevők egymáshoz történő közeledésének kapcsolatfelvételének legtaggabb kerete maga az ottlét, a közös virtuális, zenei, fizikai élményben való osztozás. A kapcsolatok nem verbális és verbális beszédmódok mentén jönnek létre. A nem verbális kapcsolatfelvétel a tánc, a mozdulatok, öl-tözködés, illetve szubkulturálisan meghatározott, elutasító-elfogadó szabályo-kon, gyakorlatokon keresztül valósul meg (a szubkultúra tudása és alkalmazá-sa). Közöttük jellegzetes gyakorlat-formák kapcsolódnak a drogfogyasztáshoz: tipikusan kulturális értelmű gyakorlat például a "spangliszívásra" történő meghí-vás intézménye, melynek kulturális jelentése nem egyszerűen a marihuana fizio-lógiai hatásában való osztozás, hanem az ismerkedés egy fontos és jellegzetes fázisa, a bizalom, és barátság belső, beavatott kulturális szabályok által meg-határozott foka.

A marihuana drogos szubkulturákon belüli, konszenzuális-szimbolikus tartalmáról már esett szó: a marihuanaszívás elsősorban nem fiziológiai, hanem társas dimenziójú jelenség. A spangli közös elszívása a résztvevők számára egy speciális, baráti-társas tér létrehozását teszi lehetővé, melynek a party néma, nem verbális és a magányos átélésre fókuszáló kulturális hagyományában is egyértelmű gesztusértéke van. A marihuanán túl, általában a különféle drogok nem kereskedelmi természetű megosztása gyakran hasonló szociális-szimbo-likus tartalommal bír: valakivel együtt bevenni valamilyen drogot (az LSD utazás-típusú élménykomplexumában e mozzanat jelentése: valakivel együtt vállalkozni az utazásra) a party alatt vagy előtt erős kohéziós szálakat teremt a party-világ egészén belül.

A party-világ kapcsolatai az ehhez hasonló gyakorlatok mellett egy bizonyos nyelvi belvilág, szlang ismeretét is feltételezik. Ennek elsajátítása a party világba való beavatódás egyik hosszútávú mozzanata. A következő felsorolás a party-világhoz kapcsolódó, általam megismert, és az interjúkban előforduló nyelvi fordulatok legfontosabb elemeinek kisszótára:

Drogokkal kapcsolatos elnevezések:

-Junkie, anyagos: kábítószeres

- Cucc, szer, anyag: általános kábítószer-megjelölés.
- Trip, trinyó, bélyeg, sav, lecsó, likvid (liquid): az LSD különféle formái.
- Asterix, Spirál, Barth Simson, Buddha, Sárkány, Om, stb. (felsorolhatatlanul kiterjedt család): különféle bélyeg-típusok.
- Ex, extazi, bogyó, "E": MDMA, azaz az amfetamin egyik származéka, az extasy - a party világ nyugaton kifejlesztett öröm-drogja, jelentőségét a kapcsolt angol kifejezések érzékeltetik: E-Culture, E-Generation (a megszámlálhatatlan "E"-re utaló pólófelirat, reklámszöveg mellett).
- Gyors, speed (szpíd), púder: amfetamin.
- Spangli, fű, zöltség, gyp / haska, csoki, gyurma: marihuana illetve ennek préselt változata, a hasis.
- Joint, spangli, joe, cigi, rakéta, stb. (szintén hosszú lista: az elnevezések tekintetében a marihuana népszerűsége a jellegzetesen képszerű, s a többi drogelnevezéshez képest is egyedülálló, népi leleményességben mutatkozik meg): cigarettába sodort marihuana vagy hasis.
- Koksz, kokó: kokain.
- Csík: valamilyen sima felületre kiszórt, por alakú kábítószer (leggyakrabban amfetamin vagy kokain); illetve az orron át történő felszippantás egységnyi adagja.

A drogfogyasztás elnevezései:

- Tripezés, trinyózás, lecsózás, a trip benyálása, bevése, bekapása, elrakása, beharapása: LSD-fogyasztás.
- Egy csíkot felnyomni, becsípni, felrántani: amfetamin, illetve kokain fogyasztása.
- Egy spanglit elnyomni, spanglizni, pöffenni, szívni: marihuánás cigaretta elszívása.
- Belőni, véсни, bevarni: valamilyen drog vénás használata.

A drogos befolyásoltság elnevezései:

- Beállni, betépní, beszakítani: általában drog hatása alatt lenni.
- Beharapva, betripezve lenni: LSD-hatás.
- Beszpídezni, gyorsítani, gyorsulni: amfetamin fogyasztása.
- Besztundulni: általában marihuana (illetve opiátok) hatására létrejövő mozgásképtelen, félálomszerű állapot.

A party-világ kifejezései:

- FMK: a Bal-Y rendezvények, s a rave-típusú partykon túl általában az unreground partyk rendszeres-kultikus, helyszíne Budapesten (ld."FMK születésnapi acid-party: Bal-Y); ilyen még a szövegekben: Rács, Hisztéria, Crack Jokes.
- Rave-olimpia: az overground, a populáris, nagytömegű party-rendezvények egyike Budapesten (ilyen még: May-Day, illetve klubok: Fortuna diszkó, E-Play, Flört, Speed, stb.: ezeken a rendezvényeken az underground százas léptékeivel szemben több ezer résztvevő a szokásos).

- Zenei műfajok: Acid-house: keményebb hangzású, az undergroundhoz és pl. Budapesten az LSD fogyasztásához kapcsolódó tánczene.
- Goa-trance: gyors ritmusú, szintetikus hangzású műfaj, központja az indiai Goa partvidék (underground körökben - is hallható, s megvan a Bal-Y-hoz hasonló saját csapata).
- Kopanga, Goa: egzotikus, keleti party-helyszínek (Thaiföld, India).
- House (detroiti, chichagoi, sexy, minimál): Amerikából származó elektronikus tánczene, jellegzetes, szinkópás ritmusképlet, lényegében az összes többi műfaj egyik döntő fontosságú gyökere.
- Rave: eredetileg a szabadtéri, eldugott és illegális party-k gyűjtőneve Angliában, ezen kívül egy kemény, pergő ritmusú speciális műfajt is jelenthet (Hard Core).
- Egyéb műfaok: Trip-Hop, Ambient, Drum and Bass, stb.
- Acid: jelentése LSD, illetve a Magyarországon az ilyen típusú rendezvények, partyk összefoglaló neve (ebben az értelemben nem feltétlenül azonos az LSD-fogyasztással).
- Techno: a partykon játszott, különféle műfajú zenék összefoglaló neve (hasonló értelme van a house kifejezésnek).
- Buli: party.
- Chill-out: elhatárolt, nyugalmi tér a partyn belül, illetve az ehhez kapcsolódó zene.
- After-party: a partyk utáni időszak.
- Szkreccsel: a Dj a lemezt megakasztja, és ritmikusan rángatja.
- Maxi: egyetlen zenedarabot vagy annak remixeit tartalmazó lemez (egyéb típusok: EP., LP.).
- Remix: valamely zenedarab újakeverése.
- Stobi: stroboszkóp, a füstgép mellett a party legfontosabb fénytechnikai összetevője.
- Fény: a party fénytechnikájának összessége (lézer, stroboszkóp, füst)
- Hang, cucc: hangosítás.
- Para: aggodalom, félelem, rossz előjelű drogos hallucináció.
- Haló: hallucináció.
- Filing, feeling: általában kellemes hangulat, érzés, egy hely "szelleme".
- Penge: kiváló, jó, valaki valamit jól csinál: valaki penge.
- Puma, csajszi, acid-tündér, muff: lány résztvevő.
- Arc, fej: általában valaki.

A partyhoz kötődő viselkedés kifejezései:

- Elszállni: eksztatikus állapot.
- Pörögni: partyra menni, táncolni, valaki jól érzi magát.
- El van varázsolva: drogos befolyásolás alatt áll.
- Bekattanni: mániakussá válni, túlmenni egy határon.
- Ledurranni: fizikailag, külsőleg rossz, kimerült, lerongyolódott állapotba kerülni.
- Parázni: valamitől félni, valami miatt aggódni.

- Valamit nyomni: általános, multifunkcionális szó, környezettől függően zenét szolgáltatni, táncolni, drogot használni, beszélni.
- Valami bejön valakinek: valami valakinek tetszik, vagy a drog hatásának az eleje.
- Pukkadozni, sztondulni, durrogni: fáradt, csendes ottlét.

5.3 A party élmény

A party világa társ csoportok rendszere, a party közössége általában a 18-tól 30 évesig terjedő korosztály tagjaiból formálódik. A party-résztevők közös jellemzője, hogy a partylátogatás az élet *átmeneti* fázisaihoz, azaz generációhoz kötődő nagyvárosi együttléti formában vesznek részt, vagyis a kinti társadalmi tér vertikális-hierarchikus redszereivel szemben, horizontális-mellérendelő jellegű kulturális gyakorlatban mélyülnek el, melyre az átmeneti rítusok beavatási struktúráihoz és küszöbfázisához hasonló liminális minták jellemzőek. A party kultuszai, a zene, a drogfogyasztás, az extázis és a divat mind ebben a kulturális viszonyrendszerben mutatkoznak meg.

A party egykorú résztvevők intézményes együttléti helye, míg a résztvevők még számtalan egyéb kulturális színpaddal is kapcsolatban állnak: egyszerre több szerepet játszanak el, egyszerre több kulturális kódrendszerbe vannak beavatva, s ez a mozzanat a party-intézmény terjedésének dinamikája szempontjából döntő fontosságú: a résztvevők egyben a nagyváros kulturális közvetítői. A résztvevők csoportjai származás, műveltség, foglalkozás alapján, vagyis a nem liminális társadalmi hierachiák mentén nem különülnek el: a party-világa ezekre az értékdimenziókra "nem kíváncsi".

Ugyanakkor a party *több típusa* létezik, ezeknek elkülönítésében *ízlés* és életmód rendszerek játszanak főszerepet: azok mennek el bizonyos típusú partyra, kiknek (zenei, drogos, öltözködési, stb.) ízlése megegyezik a többi résztvevőével, azaz akik ezeken a rendezvényeken saját "virtuális törzsükkel" találkoznak. A party tehát a különféle műfajoktól, típusoktól (underground/overground) függően liminoid közösséget hoz létre, s részben ennek a közösségnek a kohéziós ereje határozza meg a partyk közötti különbségtételt. A partyk közötti különbségek szempontjából a party-tipológia meghatározó tényezői az ízlés, a drogfogyasztási szokások és a fogyasztott drogok dominanciája, illetve az underground és overground világnak (eltérő szubkulturális hagyományok alapján) piac általi eltérő meghatározottsága a döntő.

5.3.1. Ízlés-választás és kulturális automatizmus:

1

"1: Most olvastam egy cikket erről, tudod Amerikában... arról szól az egész, hogy tudod, eljött a house meg az acid, tudod így beindultak rá az emberek, és akkor kitalálták, hogy legyenek ilyen szabad partyk. Csináltak ilyen szabadtéri bulikat, ahol csak annyi pénz kellett, hogy a cuccot kibérelni meg minden, és hogy azok voltak a legjobbak, mert

aztán így jött a rendőrség, meg ilyen helyi problémák, és akkor újból visszamentek ilyen klubokba, és mostmár az van, hogy széttagolódt az egész, vannak ilyen partyk, amikor ilyen zene szól, és akkor ilyen emberek mennek el rá, meg olyan... Ilyen csomó kicsibe szétvált az egész. Lehet, hogy itthon is ez lesz". (II/ 88.old.)

2

"K: És az (FMK) mennyire volt más?

I: Akkor így tök jó volt, hogy nem is kell annyit beszélgetni, meg ilyesmi, szóval így bejöttek ezek a dolgok. De mondjuk eleinte olyan furcsa volt, szóval, hogy mi is ez, meg miről szól. Eltelt egypár buli, amíg az ember ráhangolódt ezekre a bulikra.

K: Mi volt benne a furcsa?

I: Ha végülis belegondolsz, hogy emberek vannak, meg mit tudom én, itt táncolsz, ott táncolsz, szóval ez ilyen izé volt, az addigi dolgaimhoz képest merőben más. Nekem halálosan, vagy szóval nagyon bejöttek ezek az FMK-s bulik, nagyon szerettem oda járni. Emlékszem, ilyen tök vadidegen társaság volt eleinte, hát persze, hogy vadidegen, aztán egy olyan pár hónap elteltével már szinte mindenkit ismersz, szóval ilyen köszönő szinten meg ilyesmi. Sokkal nyiltabbak az emberek meg minden, szóval, legalábbis abban az időben nagyon jófej társaságnak tartottam, akik oda járnak. Mondjuk volt egy-kettő, akit úgy nem, de kilencven százalékig. Egy ilyen jófej társaság.

K: És az emberek körülbelül ugyanazok?

I: Aha. Mondjuk biztos ezért is alakult ki, hogy utána már így köszöngettünk, mert mindenki mindenkinek ismerős volt, érted? Meg maga a dolog tetszett, végülis elég sokan járnak az FMK-ba, más ilyen normál szórakozóhelyen ilyen nincsen, érted, ott van egy ilyen kis baráti társaság, azok ott beszélgetnek, meg a másik, a harmadik, a negyedik, de az, hogy mindenki mindenkivel, meg helló, szia, hogy vagy, szóval egy ilyen nyílt közösség, nem az hogy ilyen kis csoportok, hanem mindenki mindenkivel.

K: Azt figyelgetted, hogy kinek a bulijára mész?

I: Eleinte nem. Aztán meg... Eleinte így nem nagyon tudtam, aztán mostmár nagyon megérezem a dolgokat.

K: Van olyan, hogy megszólal az acid, és felkapod a fejed, pedig előtte más zenék szóltak?

I: Persze, nagyon meg lehet érezni.

K: Szerinted tényleg erre van kitalálva?

I: Azért tudom, mert mind a kettőben részem volt egy ilyen, tehát az, hogy egy ilyen acidpartyn ex-et ettem tévedésből, és nagyon nem jött be. Hát úgy tévedésből, hogy nem volt más, de el akartunk menni az FMK-ba, és hát kéne akkor, ha nincs más, de nem jött be. És fordítva is volt, amikor voltam a rave-olimpián egy fél Barth-tal az agyamban, és az se jött be.

K: Miért nem?

I: Mert szerintem nem oda találták ki. Nekem két dolog miatt nem jött be. Az egyik az, amit már említettem az FMK-val kapcsolatban, hogy nem éreztem azt a nyíltságot, azt a baráti légkört, mert egy hatalmas helyen mozognak az emberek, és azt a bezártságot éreztem, másrészt meg a tömeg rettenetesen zavart, meg hát eleve nem voltam abba a ruhába, ami oda illő volt. Érted.

K: A ruhából fel lehet ismerni, hogy te tripet, te meg ex-et eszel?

I: Hát, ruha nélkül is, de... (nevetés) Én nem ezt mondtam. Te azt kérdezted, hogy erre találták-e ki az acid-partyt, a trinyóhoz, szerintem igen, egyértelműen, de így embereknél nem tudom megállapítani, hogy mit evett.

K: De azt mondtad, hogy a rave-olimpián egész másképp néztek ki a fejek.

I: A fejek. De annak más oka van, nem az, hogy mit nyomnak. A társaságot lehet megismerni". (VII/125.old.)

3

"K: Melyik a legfontosabb faktor ezek közül?

I: Buta kérdés, de az anyag. Az anyag megdobja szerintem.

K: És melyik az az anyag, ami a legjobban bejön?

I: Szerintem ez ilyen célorientált, attól függ, hogy mit akarsz. Ha táncolni akarsz, és kurvajól akarod magad érezni, akkor ecstasy. De egyébként nekem a kedvencem az a trip, nagyon szeretem. Meg hát természetesen a trip mellé még be lehet venni egy-két dolgot, amitől csak jobban érzed magad". (III/91.old.)

4

"K: Ez hogy dől el?

I: Ki csinálja az fontos, hogy hol van, az annyira nem lényeges. Kialakul egy közös konszenzus, hogy ide elnézünk. A hol van, az nem, sokkal inkább az, hogy ki csinálja.

K: És vannak különbségtételek?

I: Az az igazság, hogy mostanában viszont nem nagyon tudok különbséget tenni. Mert az a régi, hogy így össze-vissza mindenkihez, azok már így letisztultak. Megvan, hogy kiknek a bulijára, s azok, akikére nem, hogy azok most hogy csinálják, azt nem tudom. Emlékszem arra, amikor tavaly februárban még jártunk ilyen szadeszos bulikba, tudod, ott a Tímár utcánál, az egy egészen más tészta. Most fogalmam sincs, hogy ők mit csinálnak, mert nem járok azóta ilyen bulikba, érted. (...)

K: Vannak, akik áttérnek más anyagokra, más bulikra?

I: Az egyik barátom is már áttért, szóval... nem feltétlenül, nekem jobban bejönnek a trinyós bulik. Egy idő után, szerintem a trinyó visszavette belőlük azt, amit adott. Érted, szerintem egy ideig ad, aztán úgy szépen elkezd visszavenni a dolgot, és az ex, az nem". (VII/127.old.)

5

"I: Azért tartom egy kicsit furcsának, vagy azért óckodom egy kicsit tőle, mert mind a ketten szeretjük ezt az egészet, és hajlamosak vagyunk belelátni olyan dolgokat, egyfajta aktivitást, de ugyanakkor ez nem igaz szerintem, hogyha a másik oldalát nézem, amit kint tapasztaltam, hogy ott hogy hordják ezt az egészet, ott is... tudod, ott már igazán nagyban megy a cucc, és kifejezetten büszkék arra helyek, ki van írva, hogy az egyetlen nem techno hely, kurva büszkék rá. Szar zene van egész este, ilyen hetvenes évek klasszikusai, de bűn rossz, és bejön embereknek. Szóval, már divat ettől is különbözni, egyszer, másszor pedig nagyon sok olyan ember van, aki... szóval ezt is lehet ilyen elvakult, butaságos szinten csinálni, aki elszáll külsőségekben, megveszi a cuccot, megveszi a ruhákat, egyfolytában ilyen zenét hallgat, és felveszi ugyanazt a Pepsi Cola életérzést vagy átmegy ilyen Lívájsz stílusba, csak éppen most acidban utazik, és többbe kerül neki, és különlegesebben néz ki. De ez minden ilyen mozgalommal, vagy dologgal együtt jár, ami valamilyen szinten teret kap, mindig voltak divatpunkok, divathippik". (III/93.old.)

6

"K: És hogyan változnak?

I: A legkézenfekvőbb dolog például a számuk. Én az elején, most akkor elmondhatnám, négy éve volt, végülis ha a harminc tripet leosztjuk, akkor az kurvára nem sok, de nem tudnék egy számot mondani. Akkor voltak ezek a Viking dolgok, akkor volt ilyen, hogy csak én táncoltam. Szóval mindig több ember lett. Mostmár... Régebben például elég biztos lehetél, hogy a legtöbb ember a fű-trip mixet nyomja, s az egy jó dolog, bejön együtt a kettő. Szóval ez a klasszikus dolog. Például én speedről most januárban hallottam először, mert én úgy tudtam, hogy az egy kurva kemény dolog. De néhány éve biztos lehetél benne, hogy tripeznek. A hangulatok is változtak. Régebben nagyon erősen rámentek a basszusra, én úgy éreztem, és most megint a dobok szerintem, amik dominálnak. A Spirálnál volt az, hogy beszédtem a Spirált, és hát ugye akkor spirál volt az egész, a szemed előtt ilyen spirális dolgok voltak, az egy kicsit télnyleg ilyen vizuális trip volt nekem". (IX/136.old.)

A party az életmód, az ízlés és divat kulturális keretei mentén létrejövő, generációs természetű együttléti és kapcsolati tér, középpontjában a party-élménnyel. Az interjúk során ennek egy speciális fajtájára az LSD-fogyasztás és az acid-party együttes élményére kérdeztem rá, e kulturális tér kijelölése már önmagában is a választás és ízlés tematikájára épül, azaz a résztvevők fogyasztás és örömalapú különbségtételekben rendelik egymáshoz a party kulturális kellékeit. Ennek a fenti részletekben több példája is kínálkozik: a klubélet és a természet, a profit és nonprofit világ szembeállítás (1), drogfogyasztási preferenciák és helyszínek (2,3), zene, divat-öltözködés (4,5), drogkeverékek használata (6) egyaránt választásalapú

értékmegfeleltetéseket jelent, melyek a gya-korlatban különféle kulturális-virtuális törzsek, szimbolikus terek kialakulását eredményezik.

Tévedés azt állítani, hogy minden underground acid-partyn minden résztvevő LSD-t fogyaszt, ahogy az sem igaz, hogy minden LSD-fogyasztó acid-partyra megy el, mindazonáltal az általam vizsgált csoportban (a Bal-Y partyk köre) a partylátogatás trip-fogyasztással egybekötött változata volt a leg-jellemzőbb. E külön is létező gyakorlatok (drogfogyasztás, tánc, zenehallgatás, divat, stb.) ebben az esetben egy olyan nagyvárosi kulturális intézményt alakítottak ki, melyben a résztvevők a beavattatás és a résztvevői kódok isme-rete következtében sok mindent *automatikusan* tesznek, élményeik általános kulturális keretét a party intézménye ismétlésszerűen biztosítja: a party résztve-vői "passzívan" *kiteszik magukat* egy speciális környezetnek, hatásrendszernek. Ez a rögzített, automatikus viselkedési gyakorlatokkal és élményekkel együtt-járó intézmény, a budapesti underground acid-party, az LSD-fogyasztás kereté-ben lényegében egy rögzített, kulturálisan létrehozott setting-rendszert működtet:

7

"K: Van ennek a dolognak technikája?

I: Csak arra tudok visszautalni, hogy a meditatív készség. Olyan, mint amikor elhatározod, hogy most meditálni fogsz, de ott nem kell elhatározod magad. Mondjuk az acid-partyn. Hanem az egész, ami történik veled, az olyan, hogy kihozza belőled azt a kis szikrát, beindítja a meditációt, anélkül, hogy akarnád.

K: Akkor neked annyi a szereped, hogy kiteszed magad ennek a hatásnak?

I: Igen". (I/86.old.)

8

"K: Mi történik a partyn?

I: Ott kezdődik a dolog, hogy ráállsz a zenére, ha ráálltál a zenére, akkor nincs menekvés. Az biztos, hogy van egy ilyen transz dolog, ami bejöhét trip nélkül is, hogyha sokáig ugyanazt csinálod, táncolsz. Én egyszer csináltam trip nélkül végig egy partyt, de akkor végig táncoltam. A Blue Boxban volt, nem volt egy jó élmény, nekem nem jött be trip nélkül, de az biztos, hogy ráálltam a zenére. De a trip az egy olyan dolog, hogyha beveszed, akkor biztos lehetsz benne, hogy nem menekülsz, hogy te ráálljál arra a zenére. De ez nem rossz". (IX/135.old.)

9

"K: Mennyire van előre elkészítve?

I: A távirányító, vagy az irányítás kulcsa nálad van. Mert senki sem fogja lenyomni a torkodon, és nem zárnak be az Omenbe, hogy tessék, érezd jól magad. Tudatosan bevállalod, de ezek olyan dolgok, hogy van benne rutin, kétségtelen. Mert végülis mindenben van (...) megvan az a rutin, hogy elmész egy acidra, és lenyomsz egy nem tudom mennyit, és

akkor utána jönnek a hangok, jönnek a fények, táncolsz, mozogsz. Nyomod a sok vitamint, de ugyanakkor mindig van egy ilyen rizikószázalék, vagy van egy olyan variációs lehetőség, hogy mindig a helytől, mindig az anyagtól, mindig az emberanyagtól fog függeni, hogy mi sül ki az egészségből. Fő vonalakban mindig kábé ugyanarról van szó, ezt a zene jellege, meg a hely jellege hozza, az ilyen helyeken, az acid helyeken mindig kábé ugyanaz történik. Mindegyik sokáig tart, mert az ember sokáig bírja, ezért is van". (III/92.old.)

Ennek értelmében a résztvevők számára a party-élmény az elengedés, "az engedem hatni magamra" típusú résztvevői gesztusban veszi kezdetét, s ezt egy létező, városi kulturális színpad belső koreográfiája teszi számukra lehe-tővé: az "ugyanaz történik" (9) az LSD-fogyasztás kultuszában egy rögzített settingrendszerbe (a zene és a tánc környezete) való beleegyezésként értelmez-hető, vagyis nem az LSD-s utazó gondoskodik a trip körülményeinek beállít-ásáról (a 80-as évek "kirándulós" gyakorlatával szemben), hanem fogyasztói alapon belépőjegyet *vásárol* egy intézmény, ízléséhez közel álló, kulturális settingjébe. Az élmény a rádiózáshoz hasonlóan az "adás" megkeresésének és a "ráállásnak" mozzanatában válik élvezhetővé (8), azaz egy partyban a résztvevők rutinszerű kulturális rendszereket elevenítenek meg, koreográfiák rituális-nyilvános megvalósítását, gyakorlását, ismétlését végzik, miközben él-ményüket az adott party "rizikófaktorai", a megfelelő társaság, zene és drog je-lenléte befolyásolja. Az itt zajló élmény, mely a valóságos kulturális gyakor-latban egynemű, több szint együttállásában létrejövő és a résztvevők által egyet-len kulturális gyakorlatként kezelt lehetőség a nagyvárosi liminoid repertoárban, az analízis szitjén több szintre oszlik: *drogos* élmény (LSD hatására születő virtuális, tudati átélés), *tánc* élmény, befogadói-hallgatói élmény és *társas* élmény: ezek a szintek együttesen alkotják az összetett party élmény kultúráját.

5.3.2. Keresés, ideológia és mítosztermelés

Mielőtt rátérünk a fenti élményszintek elemzésére, fontos megállapítani, hogy a party-élmény a legtöbb esetben egy általános kognitív-kulturális attitűdrendszer környezetében értelmeződik a résztvevők számára. A party élmény elemei, s így az LSD-fogyasztás is egy speciális kollektív-liminoid (communitas-elvet érvényesítő) *értékháló* szövegösszefüggésében találja meg a helyét (ld. a szelektív interakcionista típusú drogszociológia csoportkohézió fogalmában a fedésbe kerülő érték-attitűd rendszerek: komformitás/non-komfromitás, ld.: 3.1.). Ebben a kognitív, kulturális szövegben a party élmény (a Bal-Y világ alapján) a keresés, az én helyének megtalálása és az emberi élet céjára kérdező "spirituális ösvény" típusú (liminális életszakaszra jellemző) fo-galmak közegében, nagyjából a pszichedélikus filozófia már bemutatott, a való-ság "közvetlen megtapasztalására" és a "látás" fogalma köré épülő ideoló-giájához hasonló értelmezést nyer. A party élmény, szűkebben az LSD-fogyasztás jellegzetes, a

résztevők által nem ritkán emlegetett indoka a lét és a világ igazságainak megértésére irányuló általános spirituális *keresés*, ennek környezetében értelmeződik a résztvevők számára az acid-kultusz. LSD-t fogyasztani egy budapesti (Bal-Y) acid-partyt a résztvevők egy számottevő köre számára e spirituális ösvény felderítésével párhuzamos.

Hogy ebben az értelemben pontosan mit jelent a "számottevő kör", azt a terep behatároltsága következtében nincs jogom kijelenteni. Annyi biztos, hogy ezek a megállapítások a budapesti party-világ egésze szempontjából távolról sem vonatkoztathatóak minden létező gyakorlatra. Ebből a szempontból a budapesti éjszaka eltérő képet mutat az underground partyk elsősorban psziche-délikus drogok dominálta virtuális-spirituális terének (LSD-fogyasztás kognitív kerete), és a belvárosi elit-klubok piacalapú és gyönyör-fókuszú drogfogyasztáson (ecstasy, kokain) alapuló kulturális gyakorlatainak esetében. Ezt a kettős-séget a party-drogokhoz kapcsolódó öröm-tipológia skálájának, két ellentétes kognitív-értékmezejének elemzésekor már érintettük az előző fejezetekben (ld.: 3.2.).

Részletesebben feltárva e drogfogyasztási-életmódbeli szokásminták különbségeit, az LSD-s utazások és a party-részvét általános fogalmi magyarázatának kognitív szövegét, az interjúk jellegzetes "hangjára" bukkanunk.

A cél és keresés motívuma:

1

"I: Vannak, és ez szerintem tévedés, akiknek a trip lesz az útja.

K: Mi ez az útkeresés, amiről beszélsz?

I: Ez most megint egy általános dolog, és nem feltétlenül a triphez... Mindenki keresi azt, hogy mi a célja ebben az életben, szóval valamilyen szinten azt nekem ne mondja senki, hogy jól elvan ebben az életben, de mondhatja, sőt még hiheti is azt, de általában az van, hogy nagyon sokszor nem tudja, hogy mit csináljon, és keresi, hogy merre fejlődjön. Elrakod a tripet, és akkor tényleg kiderül, hogy hát ez van". (IX/136.old.)

2

"K: (Az acid-house) Mint az ilyen legfrissebb nyugati műfaj?

I: Épp az, hogy szerintem nem nyugati. Szóval, mint technika, nyilván hogy nyugati, de mint zene abszolút nemre és kontinensekre tekintet nélküli. Azok elfelejtve.

2: Állítólag Tibetben is ezt hallgatják.

I: Elfelejtve, és simán egy ilyen világjelenség, tehát mindenhol, ahol így fejek valamennyire így tekintenek, szóval nem egy ilyen racionális kutatás, érted, ez az egész, hanem tekintgetnek maguk körül, így figyelgetik az eseményeket; azok ráéreznek. Indiában például, ott nyomták fenn a fehérek a teraszon, meg nemcsak ők, az indusok is dobolnak rá kurvára. Beindítja őket is.

I: Ja. Mostmár összefolyik a zene is egy ilyen eklektikus dologgá. Megdugják egymást a műfajok, és érted, összeáll". (IV/96.old.)

3

"K: És van ennek története szerinted, szóval az elmúlt pár évben változott valamit?

I: Hát nyilván. Én úgy érzem, hogy van dolgom mostmár a világban. De teljesen, addig nem... egy csomó mindent kipróbáltam, meg ízé, csináltam, még az ízé, majomkupeckodást is. Szóval érted, majmokat csempészttem Dániából vagy Dániába, meg ilyen hülyeségeket, szóval mindent, hogy most mit csináljak, érted, magammal, nem tudtam mit kezdeni, most meg úgy érzem, hogy jön az egész, érted, szóval egy, valahogy egy iszonyú jó ajándék, hogy erre így ráérez az ember, és akkor így csinálhatja meg benne lehet. Szóval ez olyan, ami, gondolom, ez a kismagnó, ez a történet, amit hallgat ez a kismagnó, érted; nem gondolta ez akkor még, amikor ott a kis taiwani mittudomén összeszerelő üzemben szájkosárral a szája előtt a nő rakta össze ezt, érted, nem gondolta ez a kis valami, hogy ez lesz a története. De kialakult, és most ez a története, érted. Sok másiknak meg így az a története, hogy mittudomén, megy rajta akármi. Más". (IV/101.old.)

4

"I: A Józsi bácsi nem azért nem gombáztatott, vagy nem azért nem használta a kendert, mert nem használhatta volna, hát ott volt, de egyszerűen nem az ő funkciójához, társadalmi meghatározottsághoz tartozott. (...) Jelenleg arról van szó, hogy az egész rétegnek a legnagyobb jellemzője az, hogy funkcióhiány van, egyszerűen az a társadalmi test, amelyben létezel, nem tud veled mit kezdeni. Keresed az utadat, keresed a helyedet, és tökmindegy, hogy harmincöt évesen, vagy negyvenévesen nem találtad még meg, vagy huszonévesen vagy tizenévesen. Egy keresésről van szó, ez egy teljesen általános emberi reakció. Nyilvánvaló, mindenki a saját igényei szerint keres, és a saját igényei szabnak neki korlátot. Az acid, mint olyan, ebben úgy funkcionálhat, hogy pontosan az az élmény az acid kapcsán, hogy egy szinten teljesebb egésznek érzed magad, tökéletesebbnek, ez az élmény ez egy nagyon nagy vonzással rendelkezik, minden egyéb élménnyel szemben. Tehát az ember önnön teljességének a tudatát megkapja, ez egy nagyon nagyon fogvatartó, és nagyon speciális élmény, amit az ember újra akar.

K: Ez egy ilyen hallucinált valami?

I: Nem feltétlenül. Mert ha ez hallucinált valami lenne, tehát ennyire autogén, akkor... Ez inkább autogén dolog, illetve a kettő között az ember megtalálja az átjárást. Tehát, valaki eljut odáig, hogy ő úgy érzi, hogy mit adhatott a dolog, azt megadta, és nincs szüksége eszközre, ez egy állapot, ide nagyon sokan eljutnak, hogy megoldásokat vélnek felfedezni, azt mondják, hogy az anyag ebben segítette őket. Mint ahogy az alkoholoról is megállapítható, hogy egy pszichikai kényszerfolyamat

végterméke. Namost az anyaggal megvan ez az egyszerű kis bibi, hogy túlmutat, tehát nemcsak arról van szó, hogy megold dolgokat, hanem perspektívákat mutat fel, és ezért lehet az, hogy valaki azt mondja, hogy ő erre akarja az egész életét áldozni. Hogy a saját maga által feltárt perspektíváknak utána menni. Hát ennyiben plussz az, hogy egy LSD...". (V/120.old.)

A keresés mint az acid kultusz kognitív környezete tehát helykereső, liminális életszakaszhoz, illetve ennek az életszakaszhoz az elnyúlásához és életmóddá válásához kapcsolódik (4). A keresés átmenetiségének, liminoid elvének életmóddá alakulása szimbolikus-hatalmi tartalmat kap, hiszen több korosztály életérzését foglalja magába, s ezért (drog)fogyasztói gyakorlatok, piacok és pedagógiák forrása lesz. A party-világ specialistája számára ugyanakkor e liminoid, átmeneti kulturális tér a szerep megtalálásának mozzanatával, vagyis a nem-liminális társadalmi hely és szerep stabilizálódásával azonosul (3), melyben mint a kultúra cselekvője, hordozója és továbbítója ismerhet magára. Maga az acid-house műfaj egy másik szinten a keresés és kísérletezés általános ("nem nyugati") terepeként szerepel: a keresők, kísérletezők műfaja (2). A drogfogyasztás vonatkozó mintája, az acid-kultusz, szintén a kereséshez, a hagyományos kulturális narratívák értéktelenné válása (kontroll-hiány, ld.: 3.1.) következtében fellépő kulturális helyértelmezési vákuumra való reakcióként jelenítődik meg az LSD fogyasztója számára (1).

Világos tehát, hogy az acid-kultusz háttéréként megjelenített keresés valamilyen ideológiai magyarázat-komplexum kiérlelődésével párhuzamos, magyaráz az acid-gyakorlat valamely ideológia illetve mítosz megvalósítása.

Mítosz-magyarázatok:

5

"K: Mi a 80-as és a 90-es évek viszonya. Találkoztam olyan emberekkel, akik nagyon benne voltak a nyolcvanas évek underground világában, és evvel (acid-kultúra) nem tudnak mit kezdeni.

l: Igazuk is van, ez számomra teljesen érthető. Egyszerűen egy bizonyos szinten, amit te most próbálsz, meg, amit én szeretnék a magam módján: tartalmat adni ennek az egésznek, és a nyolcvanas éveknek más tartalma van, politikai mindenképpen, ma pedig igazából semmiféle tartalma nincs egy acidpartynak, szellemi tartalma. Ezért kezdünk el mítoszokat gyártani, ezért kezdünk el öngerjedni egy szinten belül, akinek erre igénye van. Egyszerűen most az történik, hogy valamilyen szinten ennek az egésznek tartalmat találni, megtalálni, hogy miről szól. A nyolcvanas évek pedig olyan nagyon kemény alapokra helyezkedve működött, aminek volt tartalma, tehát volt az egész mögött egy konkrét politikai tartalom". (V./120.old.)

6

"I: Dehát pont ez benne a gyönyörű, érted.

K: Szerintem az a gyönyörű, hogy mindenkinek beindul az agya.

I: Pontosan, ez benne a gyönyörű. Hogy így teremődik magától a mítosz, és akkor vannak közös szálak, amik így, amiktől így összetartoznak fejek, érted. Szóval biztos vagyok benne, hogy egy idő után elő fognak jönni próféták, mint a rock and roll idején, meg a punk idején, meg nem tudom mi, és akkor mondani fogják, így ömlik majd ki a szájukon a dolog.

K: Hát van ilyen.

I: Én mondjuk nem ismerek ilyen fazont, de már figyelgetem, szóval...

K: Érik.

I: Ezek a ..., és nyomták azt az érzést, érted, amire ráéreztek maximum, és ilyen volt a karmájuk, hogy ez volt a dolguk, hogy dumáljanak, érted. Szóval én várok ilyen fejeket, akik így megjelennek, és...". (IV/106.old.)

7

"I: Én frászt kapnék, ha megjelenne az én kis ideológiám magyarul. Ennek rendesen kitalált ideológiája van, amivel nagyon sokat lehet foglalkozni, mert vannak olyan fickók, akik ilyen kis partyn aktívan egy rendszert csinálnak belőle, megszervezik a kis színeket, hogy kik, milyen, hol csinálják a bulit, nem járunk az Omenbe, mert az már messze túl hivatalos, ki törődik Dj Daggal vagy Svennel, csináljuk a magunk kis bulijait valahol másutt. Csinálják ezeket a sok-sok kis rave-et össze-vissza, ideológiát lehet belőle gyártani ezret, és nagyon jó ideológiákat fel lehet hozni, mert ott van egy olyan anyag, ami jelentősen megtámasztja". (III/95.old.)

A mítosznak tehát legjellegzetesebb vonása, hogy egyszerre kerül átélésre és termelődik meg ("öngerjed" (5)), vagyis a mítosz önmagát hozza létre a résztvevők által. Ebben fontos szerepe van az artikulációnak, a kimondás-kinyilatkoztatás eljövendő specialistáinak (6), tehát lényegében a kulturális közvetítés mozzanatának. A (7) részlet alapján előtűnik az underground és a popu-láris elválásának, azaz az izlésnek a szerepe a mítosztermelésben: az underground szubkultúrák megszületése mítoszvariációk kialakulásával párhuzamos. Közelebbről megvizsgálva az aciddal kapcsolatos ideológia kognitív szövegét jellegzetes, kulcsfontosságú képzetek rajzolódnak ki, melyek a világról, a világ keletkezéséről, és az acidnak a világ entitásai közt elfoglalt helyét meghatározó magyarázatok formájában hallhatóak. Az ideologikus gondolkodás következménye, hogy olyan kognitív-kulturális értékhálók alakulnak ki, melyekben kívánt eljárások és célok szerepelnek, vagyis elválik a "rosszul illetve jól csinálni" kulturális koreográfiája, és a gyakorlatok a jól illetve rosszul megvalósított formák rendszerében válnak értelmessé. Végülis valamilyen *technika* alkalmazását, kulturális intézményesülését teszik szükségessé.

Ideológia, képzetek:

8

"McKenna: A sámánizmus nem vallás, hanem technikák tárháza, a legfőbb technika pedig a pszihedelikus növények használata; a pszihedéliák ugyanis feloldják a határokat, s a megszűnt határok jelenlétében senki sem maradhat vak a Föld lerombolását és a mérgezett tengereket illetően (...); bolygónk saját intelligenciával bír, sőt kommunikációs csatornát is nyithat az egyes ember felé; az üzenet, mellyel a természet előáll, a következő: alakítsd át a nyelved azáltal, hogy összhangba hozod az elektronikus kultúrát a pszihedelikus képzelettel, a táncot az ideával, a megértést a megérzéssel, tüntesd el a határokat, melyekkel a kultúrád szabályoz, légy ennek a Gaia óriástudatnak a szíve; (...) a mi generációnk előtt fog megvilágosodni a kozmosz célja; a house-zene és a rave-kultúra egyebek mellett a fiziológiailag is kompatibilis ritmust hangsúlyozza, s ez a dolog nem más mint a természetes hangvarázslás újrafelfedezése, azaz hogy a hang, különösen az ütősök, megváltoztathatják az idegrendszer állapotát; rengeteg embert hozhat össze ez a fajta zene, úgy, hogy egyfajta telepatikus közösség jön létre, árad szét, s remélhetőleg elég erősen ahhoz, hogy a látomás eljuthasson a társadalmi áramba; véleményem szerint a kilencvenes évek fiatalságának kultúrája az évezred végét jelenti, tulajdonképpen a nyugati civilizáció összefoglalása ez, s egy teljesen új út kijelölése, melyhez a harmadik évezredben érkezünk az archaikus fetámadás kellős közepén; ezen a fiziológiai értelemben erősítő ritmusjelzések újjászületését értem, egy új művészet, egy új társadalomkép, a természethez, a feminizmushoz és az egóhoz való új viszony létrejöttét - ezek a dolgok mind eljönnek, de nem egyik pillanatról a másikra". (8.2./137.old.)

9

"K: A Gaiáról tudsz még mesélni?

I: Sokat nem tudok, csak ilyen érzés. Az a legrosszabb, hogy általában, amikor ilyenekre gondolok, legtöbbször nem szavakra gondolok, hanem elképzelem. Ez valami olyan, hogy van valami anyag, és vannak az emberek, és így mindenki érintkezik mindenkivel, és te is ott vagy, meg az ismerősök, de nem így külön-külön... Vannak ezek az Escher-grafikák, és ott van ez, hogy mindenki illeszkedik mindenkivel, és kijön valami minta. Nekem a trip úgy jött be, hogy itt van ez a minta, és nézem, és itt vagyok én, és tudod így nincs sok közöm nem is magamhoz, mert végülis van, itt vagyok, de így ez illúzió. (...) És annyi magadhoz a közöd, hogy tenned kell a dolgodat, úgy, ahogy az ki van találva, és lelkiismeretfurdalás nélkül, ne csinálj olyat... Ha meghalok, és tényleg olyan lesz, ahogy elképzeltem, akkor úgy akarom, hogy ne fájjon az az elszakadás az egótól. Nem is tudom". (II/88.old.)

"K: ... és ez összefügg a másikkal, ezzel a Gaia történettel, hogy a Föld... tudatába való becsatlakozás? Ezek ilyen laza képzethálót alkotnak. Ezzel nem találkozta?"

I: Hát, hogy hogy nem találkoztam. Ez egy több ezer éves folyamat. ... a kapuátlépési rock and rollnak a feelingje, tehát a módosult tudatállapot, az nagyon pontosan érezhető ebben az egészben, hogy ehhez nagyon sokrétű kulturális csatlakozásra van szükség, és a misztikum és a mágia, az asztrológia, Istenhez való eljutás, a világokhoz való eljutás, és ehhez rákapcsolódik a science fiction. Szóval ez egy nagyon sokrétű, de nagyon egységes gondolati világ.

K: És hogy kapcsolódik ehhez a science fiction dologhoz az acid? Meg hogy kapcsolódik a virtuális valóság a savhoz.

I: Úgy kapcsolódik, hogy... a sci-fi szintjén úgy, hogy a sci-fi pontosan az a műfaj az irodalmon belül, szerintem, amely egy szinten átvette a regősök, a komédiások, a történetmesélők, ezeknek a funkcióját. Hogy a sci-fi nagyon sok ágazatra bontható, nagyon szépen levezethető egy-egy ágazatnak a saját struktúrája, de van ezen belül, ami aztán elment a fantasyba, azok az ágak, amelyek pontosan például a hősrégiyek, harcos történeteket dolgoznak fel, és ugyanez létezik a virtuális valóságban is egy műfajként. A számítógépes játékoknak egy műfaja egy szinten ez a történelmi környezet, hősök, varázslók, akármik, tehát egy mitikus világ megjelenése ez nagyon jellemző.

K: És ez a tripre is jellemző?

I: Persze. Hogy hős vagy. Ahogy ezt mostanában így, a beszélgetés végére kialakítottam, hogy a ma élő ember megkaphatja azt a lehetőséget, hogy a saját életének a főszereplőjévé válhat. És ez például az acidon keresztül is megtörténhet veled". (V/115.old.)

"I: Eleinte én, nem tudom, hogy beképzelttem-e magamnak, de hogyha Kelta volt, akkor kelta volt, hogy ha Buddha, akkor buddha. Én az elejétől kezdve úgy képzeltem el, hogy ha ez Buddha, akkor ennek köze van. Én úgy vettem észre, legalábbis a legtöbb ember úgy beszél a tripekről, hogy amilyen féle-fajta, akkor tudják, hogy annak... (...) Különböző tripek közötti különbség. Biztos, hogy van, ha más nem is, annyi, hogy tisztaság, vagy hogy mennyi speed van benne. Ezt sem tudtam régebben, hogy a trip az az LSD-nek és a speednek egy bizonyos keveréke. Vannak, például ez a Varázsló trip, ezzel szemben már fentartásaim vannak, hogy ez nem is trip, hanem valami egészen más. Ez is egy ilyen dolog, hogy Varázsló, és akkor azt várom tőle, hogy parázni fogok, és akkor parázni is fogok. Ennyit számít az, hogy mi van rárajzolva. Meg volt a Buddha, és akkor azt éreztem, hogy bennem van, és adott egy ilyen biztonságérzetet. Ami egyébként minden tripnél megvan ez a kétes biztonságérzet". (IX/134.old.)

"I: Ja. Namost nyilván hát meg kell csinálni, és valamiből táplákozni is kell, és ilyen például, érted, a zene, számodra is, meg azt hiszem azoknak az embereknek, akik ott vannak ezeken a bulikon, meg nemcsak ezeken a bulikon, hanem maga a zene, érted, tehát, hogy valaki azt mondja, hogy ő inkább az égbe vagy pedig a föld alatt látja meg azt a dolgot, amit esetleg mi a zenében érzünk, érzékelünk. És szerintem akkor ilyen rangsorolásban valahol a zenbe is egy magic, tehát egy mágia, ami elő tud állítani dolgokat anélkül, hogy szóval ilyen különböző, titkos, és ilyen elrejtett, háttérbeszorított vagy nem ismert dolgokkal kéne manipulálni. Tehát ez egy teljesen nyílt dolog, úgymond, így a zene. Namost, hogy mit okoz, meg mit hoz elő...

K: A legkevésbé anyagi.

I: Igen.

K: Márhogy természetében.

I: Szóval és egy csomó ilyen ezotérikus tudományban gondolkodó ember, érted, meg jelek és szimbólumok megismerésén fáradozva, érted, mint egy szövegnek így a megismerése... munkálkodik". (IV/107.old.)

13

"I: (A Gaia tudat, a Láthatatlanság képzete) mind attól van, hogy mindenki minimum egy-két tripet elnyomott már, aki ilyen bulin volt már többször, és a trip kitágítja a tudatodat, és a kitágult tudattal nem tudsz igazán mit kezdeni, mert nem vagy mindig ebben. És akkor nagyon nem tudsz vele mit kezdeni, mert ezer dolog elfoglal, el tudsz veszni egy fűszálon, de amikor később van, akkor megint visszaáll ez a kevéske, és úgy próbálsz felidézni azt, hogy mi történt akkor. És amikor, szerintem, úgy erősen kitágult a tudat, akkor ezer olyan kérdés foglalkoztat, ami egyébként is, és választ keresel csomó olyan kérdésre, ami ilyen tudat alatti, vagy ilyen távoli. És egyébként nagyon érdekes, a múlt héten otthon feküdtem, néztem a tévét, és így délben kelek, négy órakerék fekszem, mindegy, ez lényegtelen, és a magyar tévén volt egy csillagászati sorozat, ilyen Nasa anyagokat vetítettek, meg mindenféle ilyen nagyon jó dokumentumfilm, és ilyen nagyon... nyakamat rátettem volna, de egy német tévéstúdióban hozták össze, de egyébként angol volt, és egy nagyon jó kis ambient zene volt alákeverve az egésznek, és úrfelvételeket mutogattak, és egy ember beszélt a Naprendszeréről, és nekem annyira bejött az egész műsor, hogy így ültem, és azóta minden nap felkeltem, és megnéztem dél, egy óra körül ezt a csillagászati műsort. (...) Nagyon szép képeket mutattak, teljesen jó dolgok voltak benne, és vizuálisan is akkora élmény volt, hogy csak ültem és néztem, és ugyanakkor tökre elment a kedvem az egész élettől, meg hétköznapi problémáimtól, mert kapásból bedobtak egy csomó olyan élményt és információt, ami eltörpítette azt, hogy mi történik ezen a szinten. Ültem, és néztem a Vénusz felszínét úgy a nappalimban. Elég jó volt. És ezzel csak azt akartam mondani tudod, hogy ezek a dolgok ilyenkor mind bejönnek akkor is, amikor valaki elnyomott egy tripet valaha is, és ezzel a zenével megerősítve meg pláne, és ezért jönnek be ezek a képek, az Invisible

Warrior, meg Loops of Infinity, meg az összes ilyen dolog, szerintem. És ezek nagyon sokszor így átcsúsznak sablonba... Nagyon utálok. Amikor most, nem is tudom, a Kis Tibi, meg a Mikusz... ő mondta, hogy kitalált valami nevet a csapatának, hogy Bal-Y, és hogy majd ő milyen csapatot fog csinálni, és már vannak ilyen kötelező sablonok, amiket bele kell rakni, hogy bejöjjön, vagy hogy ilyen szlogenként... És miért? Nem kell. Egyáltalán nem. És én nagyon szívesen csinálnék egy csapatot, és hogyha én csinálnék egy csapatot, én ezt úgy elég sok mindenre ráragasztanám ezt a nevet, de az lenne a neve, hogy Taste of Fear, A Félelem íze. Egyrészt nagyon tetszik, másrészt van rá okom is, de így nagyon jól hangzik, és ez szerintem valamilyen szinten sablonmentes".
(III/95.old.)

Az acid-ideológiák legfontosabb motívuma a Gaia-tudat (Föld-tudat) az összeilleszkedés, és összetartozás képze, azaz, hogy a világ apró mozaikdarabok egymásbailleszkedéséből áll össze egységgé, tehát az acid résztvevői táncukkal egy ilyen nagyobb egység tagjai, s ezt a nagyobb egységet, nagyobb össze-függéseket az eksztázis, a repetíció és a drogok által megemelt tudat képes átlátni: a világnak üzenete van az acid-generáció számára, vagyis az acid-kultu-szában a világ titkos értelme is feltárulkozik (8)(9). Az acid ugyanakkor mitikus narrációkhoz, virtuális (sci-fi) elbeszéléshez is kapcsolódik, melyben a triples utazó sci-fi hőseposz szereplője lehet (10). Az LSD-gyakorlat speciális képze az élmény-befolyásolás mitikus képe az LSD-s bélyegek emblémájának, jelké-pének (Buddha, Spirál, Varázsló, Hofmann, atb.) és az LSD-élménynek hipnotikus összekapcsolása (11). Az élmény-befolyásolás motívuma ugyanak-kor a zenei-hipnózis és technika mágikus képzetének szintjén is felbukkan (12). A (13) részlet egyszerre több mozzanatot tár elénk: a tudat kitágulásának, a látószög megnövekedésének mozzanata az integráció, az emésztés folyamatával egészül ki, miközben a megfelelő, a helyes artikuláció, a névválasztás divatszertű-fogyasztói szempontjai érvényesülnek: a jól illetve rosszul kivite-lezett és értelmezett gyakorlatok értékrendszere az acid-élmény világát két kognitív területre osztja.

Jó és rossz tematikája:

14

"Zs: Ez pont ez a... ez pontosan az, amit mondtam, hogy vidéken hogy viselkednek ez alatt a dolog alatt, mert alkohol van, és itt hogy viselkednek, egyszerűen az emberek nem tanulták meg még azt sem, hogy hogy érezzék...

K: Valaki anyagozik, az nem biztos, hogy...

I: Kaabitóós.

K: az árokparton vergődik és szipuzik...

I: Ja, ez a korlátoltság.

K: Oké, szóval az anyag sem fenékiig tejföl.

I: Egyébként, egy kicsit azért köszönhető, úgymond, így a társadalom ostobaságának az, hogy odáig jutott ez az egész, érted, hogy félni kell, parázni kell ettől a dologtól... Mert én ugyanúgy, ahogy, meg már annyiszor említve volt a régi korok, és a régi korok kultúráiba ágyazott... ő sámánok meg egyéb látó emberek, aki ennek a dolognak tudatában, ennek a dolognak az ismeretével, érted, akkor és abban a pillanatban kínálták fel, amikor az a helyénvaló volt, namost, én úgy érzem hogy azért kezdett el így beparásodni ez az egész, mert csomó ember helytelenül és rosszul csinálta, és rosszul találkozott vele, ezzel az egésszel, és vagy megmaradt benne a kérdés vágyával az, hogy én már csináltam, és ennek hangot adva, érted, beleszó történeteket, és akkor már magának nem tud elszámolni az ember, érted, és akkor már dilemmába kerül emiatt, szóval ezekről a dolgokról nem érdemes rizsálni, meg, meg olyan dolgok elé állítani, amelyek nem igazak, szóval ezek valahol ilyen nagyon finoman... most nem látszik rajtam igazából, a korom, úgy értem, szóval ilyen tizenöt, tizenhat éves koromban, szóval tizenkét évvel ezelőtt, érted, vidéken lejárunk a Dunapartra, egy rétre. Jónéhányan, öten, tizen vagy tizenöten maximum, és levittük a magnót, nem volt még ilyen durva rendőr-dolog meg ilyesmi, tehát el tudunk bújni, és tényleg volt egy ilyen kis szeánsz az egészben, hogy kivittük a társadalomból, elvittük onnan, érted, tehát valahogy, egy kicsit úgy magunkévá tettük, és...

K: Egy saját teret?

I: Egy saját teret. Namost, én úgy veszem észre, érted, hogy kurvára az emberek nem igazán őőő... bírnak ezekkel az információkkal, érted, hogyha valamit hall, mit kezdeni. És emiatt elkezdődik egy ilyen keveredés...". (VIII/131.old.)

15

"K: És mi volt a benyomásod, hogy ami ott történt, az kábé erre van kitalálva?

I: Nem. Szóval, meg volt bennem az, hogy a trip az egy olyan dolog, hogy kurvajól lehet csempészni, teljesen egy örömdrog, mert viszonylag olcsó, sokkal jobban kijön belőle az ember, hogyha egy ilyet megvesz, mint hogyha vedel, mert sokkal olcsóbb, és sokkal nagyobb élményt nyújt. Tehát a lehető legegyszerűbb nyugati hipnózis, vagy örömcucc, tehát, hogy az emberek élvezetre használják, pedig azt kurvára lehet tanulásra is, és inkább arra való.

K: Hogy érted azt, hogy tanulás?

I: Tanulásra? Hát nagyon kinyit, szóval nagyon kinyit az LSD szerintem, az embert. Nagyon sok mindent meglát, meg észrevesz, amit egyébként nem, és ha nem úgy fogja fel, hogy (...hangutánzás...) meg hűű mi volt ez, akkor elég mély felismeréseket is lehet tenni, és igen pozitív hatást is gyakorolhat az emberre, annak ellenére, hogy egy szintetikus anyag.

K: Megváltoztat valamit?

I: A tudatot. Egyértelműen.

K: Az életedben is jelenthet fordulópontot egy-egy ilyen élmény?

I: Igen, hát ez egyértelmű. Pláne az első. Hát akkor ismerkedtem meg vele. Csak hát ez mindennel így van, ami idézőjelben "túl...", hogy az ember, amikor megismeri, akkor teljesen megváltoztatja az agyát, tudja, hogy az ott van, és hogyha gyenge, akkor ahhoz hozzányúlhat. És ezért veszélyes. Szóval a drogokkal nem igazán van probléma, hanem azokkal, akik nem tudják használni. Vannak a gondok meg a botrányok, meg ami miatt fúj drog, az mind abból van, hogy nagyon sokan nem tudják használni, nagyon sokan ebből akarnak pénzt húzni". (VIII/129.old.)

16

"I: És akkor így belenézel, és akkor, hogy: hú... Olyan sok az már az első ilyen találkozás, szóval, ahogy az ember, szóval a tükörrel kapcsolatban volt régen egy ilyen elgondolásom, hogy az ember tulajdonképpen egy ilyen tükörfelület, amikor megszületik, és valamilyen sugarat kell összegyűjtenie vagy összetüköröznie egy olyan dologra, ami mint egy táplálék, érted, mert te is ebből születél, ezt tovább kell adnod, érted, ez lehet fény, bármi érted, ami olyan, független a testtől, ezt oda kell irányítanod. Namost az ember, hogyha olyan hibákat követ el, amik mondjuk minden legendákban vagy vallásalapítók szemszögéből nézve, szóval minden komolyabb írásban benne vagyon, úgymond, foglaltatva, tehát a pontok, hogy mi alapján kéne élni, vagy az erkölcs, ami alapján működik, érted, ez a tükör ez egy ilyen erkölcs, namost az ember olyan hibákat követ el, és akkor itt lehet sorolni, tudod, azt hogy most, hogy végülis mik az alapvető emberi hibák, érted, a kabzsiság, az ölés, satöbbi, megcsalás meg mindenféle dolog, s hogyha ezeket a hibákat elköveti az ember, akkor repedéseket szenved ez a tükör, ez maga a lelkiismeret is egyben, tehát ahogy, amilyen a lekiismerettel élés van jelen az ember, és aztán később, amikor megpróbálja ezt a lekiismeretét odairányítani valami dologra, ami úgy érzi, hogy egy egész, tehát egy ilyen kozmikus egésznek a része akar lenni, és ha az a tükör tele van, vagy az a lelkiismeret tele van repedésekkel, akkor az nem tudja egy helyre összefókuszálni azt az energiát, amiből ő is, maga megszületett, érted, és nem fogja tudni úgy átadni, de ezeket ugyanúgy, ahogy a követ, érted, ahogy a gyűrűmben lévő kő megrepedt és összeforr, ki lehet javítani, tehát mindig van egy újabb és újabb lépcső, amivel, szerintem, vagy létrafok, amivel a dolgokat helyére lehet hozni, csak ezt kurvára akarni kell... ja igen a tükör, tükör, hogy valahol nálam egy lekiismeret is, már ez az egész, maga a tükör, mint misztérium, vagy hogy mondjam, érted". (IV/106.old.)

A drogfogyasztás gyakorlata egymástól teljesen eltérő attitűdök formájában valósul meg, s ezen belül a résztvevők számára létezik egy optimális, valamilyen szempontból építő erejű fogalmi kör. Egyfelől a drog betörése, "sajáttá tévése", a társadalmon kívülre vitele (14), másfelől a kitágult tudat tapasztalatából való tanulás (15) mozzanata tekinthető általánosnak. A (16) szö-

vegen a cselekvés a lekiismeret, a belső tükör tisztaságának függvényében válik szét a világ jó és rossz értékezőire, miközben a hibák utólag kiküszöbölhetőek.

Jó és rossz élmények:

17

"K: És mi a különbség egy ilyen élmény, és egy kifejezetten sokemberes, zenés élmény között?"

I: Na ezt akartam mondani az előbb. Nem tudom, mikor egy hónapja, két hónapja voltam egy helyen, szórakozóhelyen, és ott is LSD-t vettem be. Nem para volt, hanem iszonyatosan kellemetlenül éreztem magam, mert valahogy idézőjelben azt éreztem, hogy megvezettek, tehát, hogy emberek azzal szórakoznak, hogy ebben a kinyílt, fellazult tudatállapotban, meg ebben az energiában, ami itt az emberek körül van, hát mindeki egy más rezgésen van, és tök könnyen lehet manipulálni, és hogy ezzel szórakoznak emberek. Szóval tudtam, hogy ez van, és így néztem, hogy most tényleg ez van, vagy nem ez van, és szabályosan észrevettem, hogy ahogy így kijjebb mentem a helyről a friss levegőre, ötven-száz méterre, ott viszonylag normális voltam, tehát tudtam is gondolkodni, és ahogy bementem, éreztem hogy így hűű, hogy az aurám így távol van, és hogy nix, hogy nem oké a hely". (VIII/131.old.)

18

"I: Szerintem, például vannak ezek a para dolgok, ezek nagyban attól is függenek..."

K: Mit jelent az, hogy para dolgok?"

I: Valami beveszi magát az agyadba, és betrippezve elég nehezen tudod ezt a bizonyos dolgot kiverni a fejedből. Hogy mást ne mondjak, például az egyik parám, nekem sosem voltak ilyen gondjaim, most egy fél éve kezdődtek, hogy a szívverésed, nézed a pulzusod, hogy most akkor mennyi, és egyszer azt érzed, hogy nincs pulzusod, egyszer azt érzed, hogy van, akkor ebbe elveszel, és nem tudsz kijönni belőle". (IX/134.old.)

19

"K: Te hogy látod, mit művelnek az emberek ezeken a bulikon?"

I: Hát figyelj, amikor én először használtam tripet, akkor egy hasonló bulin voltam, tehát még nem tudom, mennyire, nagyon az elején 93-ban, és akkor még tényleg mások voltak a partyk, nem volt ennyire divat, teljesen másképp ment.

K: Mi az, ami rosszat tesz neki?"

I: Mindjárt... Na, szóval azért mentek oda az emberek, hogy ilyen állapotban találkozzanak egymással, míg most, ez gondolom a nyugat meg a civilizáció, hogy nem tudják használni. Nem tudják, hogy mire való, és élvezetet csinálnak belőle, és szerintem azok az emberek miatt nem érzem jól magam a partyn. De hát szerintem semmi baj nem lenne, hogyha jófej emberek között lennék, mert az a buli, amikor volt az a

furcsa meglátásom, utána ottmaradtunk egész másnap délig, nem tudom meddig, addig táncoltunk, és akkor már csak öten hatan voltunk, és a közeli barátok, meg olyanok, akik nem barátok, de látszott rajtuk, hogy jófejek, és nagy térben táncoltunk hatan-heten, asszem a Tibi csinálta a zenét, és kurvajól éreztük magunkat ugyanazon a helyen, ahol egész éjszaka arról beszélgettünk egy sráccal, hogy bazmeg, mi folyik itt, ne mond már nekem, hogy ez jó, ne mondd már nekem, hogy itt minket nem szivat senki, ne mond már nekem, hogy félrecsúsztuk vagy hogy szar a buli, vagy hogy az anyag ilyen szar...

K: Tehát az rossz érzés, ha dróton rángatnak.

I: Igen. Hát ez volt. Valami ilyesmi. És ez kurvára nem tetszett nekem, és amiatt is óvakodtunk ezektől a dolgoktól, és emiatt nem merem igazán a partyn használni az LSD-t. Szóval, ha lennének ilyen közösségek, szerintem kurvajó lenne, mert mindeki, ha már transzban van, akkor már ott olyan kinyílásra és áttörésre van lehetőség, hogy többet használ az embernek, mint árt, tehát oké, hogy szintetikus anyag, de ha az ember rápihen, és tudattal használja, és a fejének, meg az egész szellemének többet használ, akkor kiheveri a teste simán. Az ki van zárva, hogy ha valaki jól használja, kellően odafigyel a tudatára közben, akkor tönkrebassza az anyag". (VIII/131.old.)

A rossz élmény (bad trip, (18)) tudati beszűkülést, aggodalmat és a relexáció hiányát jelenti (ld.:4.4.), a kellemetlen LSD-party élmény másik jellegzetes forrása a vezetettség, befolyásoltság és manipuláltság élménye (17), (19).

5.3.3. A party-élmény szintjei: környezeti, virtuális, közösségi és centrális

Az acid kultusz ideológiai hátterének bemutatása után a party-élmény elemzéséhez érkeztünk. Maga az acid-party az élmény rögzített, kulturálisan megerősített befolyásolása, mely a legmaradéktalanabban a party-élmény centrumában valósul meg. E centrális élménynek több szintjét vizsgálhatjuk: a party-setting illetve a speciális környezeti hatások élményét, az LSD-s eksztázis virtuális élményét, LSD-élmény integrációját, illetve a társak érzékelését, a közösségi tér átélését.

Környezet:

1

"I: Még a füstgépről csak annyit akartam csak itt mondani, hogy a ..., nekem többször bejön, szóval ilyen víziószerűen az, hogy így amikor jól telefüstöljük a termet vagy a helyet, és sztribival megy, mondjuk még ritmusra is, és akkor tök bejönnek ilyen képek, érted, főleg ilyen víziós képek, mint amik, ami a legendák szólnak, érted, hogy ilyen teljesen amorf lények jelennek meg a ködben, a füstben, de mint emberek vannak jelen, érted, de csak részletekben lehet látni, meg szóval teljesen ilyen...,

hát mint amiről így az atlantiszi korszak előtt is lehetett olvasni, vagy így figyelemmel kísérni, hogy ilyen, tulajdonképpen csak ilyen ködben egy ilyen szellemlényeknek a lényét lehet így, mit tudom én, kikapni képeket. Szóval olyan hangulata van az egésznek, hogy, így valami nagyon arra mutat, hogy minthogyha itt minden egó, meg minden olyan dolog, ami így, ami az ember személyiségében így az anyagba-süllyedést táplálja, az így megszűnik, és akkor így, vagy legalábbis úgy tűnik, mintha megszűnne, és akkor egy ilyen egészet látsz valahogy, szóval, hogy mindig, mindenhol ugyanaz, de máshogy ugyanúgy történik. Szóval lehetne végülis itt olyan dolgokat közvetíteni, már úgy értem, hogyha ilyen acidvallásról, meg ilyesmiről lehetne beszélni, vagy dologról, tehát ezek a kevés információk, amelyek így támaszként talán így szolgálhatnak, hogy valami ilyen dolog munkálkodik a háttérben, hogy ezek így működnek, valami ilyesmire lehet érezni közben, amikor ott állok, és nézem, hogy be van füstölve, és táncolnak a fejek, és hogy izé, szóval... Szóval egy ilyen kollektív energia-felszabadítás, de teljesen ilyen személytelenül történik végülis úgy, amiről szól a zene is, hogy végülis tökmindegy, hogy hogy néz ki a fazon, vagy az emberke, nem kell, hogy kiálljon derékig érő hajjal, bőrmellényben, tudod, nagy csattal, meg veszkócsizmában, meg minden, érted, és hogy nyomuljon neked egy koncerten, teljesen mindegy, hogy ki csinálja, és ez is része, szerepe ennek a tudat előhívásának, meg a tánc, ahogy felszabadul az energia, ez is szerepe és része, hogy a személy, vagy legalábbis, amint már említettem, ez az egó dolog ez így háttérbe kerüljön, és előjöjjön egy olyan tudat vagy érzés vagy gondolat, aztán hogy ez vízió vagy illúzió, vagy hogy mi, érted...". (IV/104.old.)

2

"K: Miért néznek ki úgy az emberek ilyen bulikon, ahogy?"

I: Mert adnak magukra. Nem értettem soha, hogy az emberek miért öltöznek ki végülis, de ha így belegondolok, jó rájuk nézni.

K: Fontos dolog, hogy ki hogy néz ki?"

I: Hát valahol fontos. De ezzel nem azt akarom mondani, hogy rajta van a Nike húszrongyos. De számít az, hogy milyen jelmezben van, mit tudom én, mókás ruhában. És ez ilyen tudatlanul alakul ki, hogy pont ezek a, például a csajok, persze nem mindegyik, de van amelyik jó ruhában van, mókás". (IX/126.old.)

3

"K: A füstgép?"

I: Ezek kellékek. Az utazásban résztvesznek. Misztikussá teszik az egészet, még jobban elvisznek a realitástól. Még messzebb tudsz kerülni.

K: Miért szeretik ennyire a füstöt? Mindig üvöltenek, hogy: Füstöt! Pedig fullasztó.

I: Nem annyira, főleg ha vaníliával van keverve. Számomra olyan különösebb jelentősége nincs, inkább az, hogy ott vagy egy társaságban, mégis egy pillanatra, vagy egy fél percre teljesen egyedül tudsz

maradni. Amikor nyitva is lehet a szemed, mégse látsz semmit, úgy érzed, mintha teljesen egyedül lennél, és teljesen egy ilyen misztikus utazásban van részed. És utána egy fél perc eltelik, és megint ott vagy, szóval nem kell ahhoz így kimenni, és egyedül bóklászni a városban, hogy egyedül legyél, mégis egy pillanat alatt, fél percre egyedül tudsz lenni teljesen. Úgy, hogy a környezetemben nem érzékel senki. Hogyha nincs az a tömegnyomor, hogy úgy is összeérsz valakivel, hanem van helyed.

K: Ez a legizgalmasabb benne, ez a billegés?

I: Aha. Jó, hát ez szerintem megint olyan, hogy mindenkinek más. Nekem van olyan ismerősöm, aki például fél a füsttől. Állandóan kirohan". (VII/126.old.)

4

"I: Sőt, hát vetekszenek is, ezek a csoportosulások, tehát a Tibi bulikon mindig van egy ilyen díszlet, mit tudom én, egy ilyen forgó test, ami ki van világítva, és így biológiailag...

K: Ez a biológia, hogy a test, amiben áramlanak dolgok, ez is megszólal az acid kultúrában?

I: Persze, ez megint az, amiről beszéltünk, hogy az üres... videoklip...

K: És ez taszító szerinted ez a visszacsatolás?

I: Nem. Nekem semmi bajom nincs a visszacsatolással, mert hát az egész kultúránk úgy működik, hogy létrejönnek közös tudattartalmak, és akkor jön a művész, vagy az érzékeny, vagy a nem tudom én, mi, akiben ez az egész sűrű, meg szimbólum meg mit tudom én, jelképrendszeren belül kifejezhetővé válik, és ezt nagyon tudja, és akkor ott van a közönség, elolvassa a regényt, a verset, és akkor úgy, és visszacsatolódik. Tehát visszacsatolás nélkül nem tudnál kapcsolatokat teremteni, tehát egyszerűen el se jutna hozzád, ha nem lenne visszacsatolás, akkor a nyelv szart se érne, érted?" (V/113.old.)

A party külső tényezői (füst, résztvevők megjelenése, rituális díszletek) lényegében a legintenzívebb centrális élmények szimbolikus megerősítői: segítségükkel a party-én elválik a hétköznapi viselkedés környezetétől, és mitikus, személytelen tartalmak megjelenítője lesz, miközben a magány, az egyedüllét és a közösségi, nyilvános együttlét, vagyis az élmény két szintje egyidejűleg válik megtapasztalhatóvá.

Virtuális élmény:

5

"I: Amikor az ember be van savazva, akkor vannak pillanatok, amikor ez kívülállóként működik, és vannak, amikor belül jársz. Az biztos dolog, hogy az emberi élet, mint állapotnak egy közös, sajátos vonása egyfajta tudatosság, ez a tudatosság pedig nagyon nagyon sokféle lehet... De ami a bolygón élő, mai emberiségre jellemző, az egy dolog... Én azt gon-

dolom, hogy az emberiségnek az mégis egy közös örülete, hogy bármilyen filozófiát, vallást épít ki, a prekoncepció kimondatlanul is az, hogy ez a világ ez egy, ahogy ezt a Herakleitosz bácsi mondja, hogy az éberek világa közös, az alvók világa egyedi, nem szabad alvók módjára élni és cselekedni. Körülbelül ennyi a történet lényege, amiről én beszélek (...)" (V/119.old.)

6

"K: El tudsz képzelni egy olyan partyt, ahol teljesen egyedül vagy?

I: Aha.

K: Akkor számodra a zene a legfontosabb?

I: A hatások, amik érnek. A látás, a vibrálás, a zene.

K: Nem csak azért mész el egy acid-partyra mert jó a zene?

I: Nem is erre gondoltam, hogy a zene jó-e vagy sem.

K: Akkor az, hogy mi történik valójában, amikor a party történik, nem tartozik a party lényegéhez?

I: Valami ilyesmi.

K: És mit jelent a tánc?

I: Nem nevezném táncnak. Olyan, mint a meditáció, tehát vagy valahol, akkor is eljutsz valahová, amikor meditálsz, és ez ugyanaz az út.

K: Szoktál meditálni?

I: Hát igen. Amit mondtál, hogy ami körülötted van, az nem lényeges, mert te magad vagy. Érted? Amikor meditálsz, akkor egy idő után úgy figyeled magadat, a testedet föntről, mintha az te magadban lenne benne, az egészben, te ott ücsörögsz és meditálsz. És ugyanez történik, amikor táncolsz, vagy vibrálsz a stroboszkóp miatt, egy idő után úgy figyeled magad, mintha te saját magadban táncolnál. De nem a fizikai értelemben. Amikor meditálsz, és ott ülsz, akkor az kívülről tényleg olyan, mintha csak ott ülnél, holott tebenned meg úgy történnek a dolgok, mint máskor nem. A legnagyobb zajban is lehet csönd. A meditáció meg amennyire lassúnak meg mozdulatlanoknak látszik, annál sokkal nagyobb benne az energia. Mint ami látszik". (I/86.old.)

7

"I: Én zártabb egységekben gondolom az embert, tehát, azt hiszem, hogy a kitáguló tudat kifelé sokkal kevésbé érzékeny, mint a saját magában levő törekvésekre, és nyilvánvaló, hogy ezek a bennünk levő mély dolgok, ezek egy szinten sokkal inkább fedésbe vannak egymással, mint... Mivel a mélység és sokkalta nagyobb közösség van ebben. És az acid nyilvánvalóan ezt a fajta mélységet fölfokozza, tehát sokkalta inkább hozzáférhetővé válik számomra az a, amit az orgiák, ami ami ebbe a... Az, hogy ki mennyire tud ebből önmagára ismerni, és ebben a mitológiában felismerni a helyét, és ezt egy party keretében még reprezentálni is, nem tudatosan, az egy dolog. Én azt hiszem, hogy már itt elválík a kettő egymástól, mert vannak, akik ezt nagyon tudják artikulálni, vannak akik pedig vagy nem foglalkoznak vele, vagy nem akarják artikulálni. Tehát, hogy mondjam, nagyon sokfélék vagyunk ehhez a

viszonyunkban, a tudatossághoz való viszonyunkban, és ez a fajta sokféleség már ezen belül is típusokat hoz létre, de nem hiszem, hogy egyértelműen az acidnak ez egy sajátossága lenne, hogy a mitológiai karaktert odaadja. Maximum rálátást ad, de ez nagyon az egyénben való erő, belső erő kérdése, hogy ezzel mit kezdesz". (V/115.old.)

8

"K. Nincs ettől az egésznek közösségi arca?

I: De van. Hát egy "tribe". És nem is tudnál mondani neki semmit, és kurvára nem is kell neki mondani semmit. (...) És ez igazából egy nagyobb országban jönne be igazán, ahol teljesen különböző helyekről érkeznek az emberek a bulira. Egy Szegeden vagy egy Pesten azért bárki tudhatja, hogy ki kivel van, és nem kerülnek oda véletlenül emberek. Például egy Frankfurt már elég nagy ahhoz, hogy ismeretlen emberek legyenek ott, és csak az Omenből ismered őket, honnan tudom hogy ő kicsoda?, mert láttam háromszor az Omenben, egyébként fogalmam sincs, hogy ő Volkswagen művek elektronikai részlegében kicsoda, van két gyereke... Tök lényegtelen...

K: De hogyan választódik ki ez a réteg?

I: Nem társadalmi szinten, hanem, hát hogy mondjam, ösztönösen? Nem is ösztönösen, hát hol: az agyadban. Akik fogékonyak rá, de tudod, és az a kurvajó az egészben, hogy ezek a különböző emberek, akihez a civil életben esetleg nem tudnék hozzászólni, mert mit mondanék egy olyan embernek, akihez... egyfolytában az a tegnapi ember jár a fejemben, az a fehér pólós: nem is tudnék neki mit mondani, lehet, hogy nem is tetszene, és valószínűleg én is elég sok embert taszítok a civil életben. De a partyn úgy beleillik mindenki a képbe, és tudsz annak örülni, hogy ott van egy másik ember melletted, és hogy ő is jól érzi magát. Táncolsz, és vannak ilyen mosolyok, amik kurvára bejönnek". (III/93.old.)

9

"K: Amikor táncolsz úgy érzed, hogy egy közös térben vagy másokkal?

I: Volt már ilyen.

K: És hogyan megy ott a kommunikáció?

I: Ó, hát kurvára nem úgy megy a kommunikáció, nem beszéddel vagy nézéssel vagy akármivel, hanem gondolatokkal, érzésekkel akár. Vagy a mozgással, vagy energiával, szóval semmiképpen nem a szokványos kommunikáció folyik. De mindeképpen folyik emberek közötti kommunikáció. Egy más szinten, más rezgéssel". (VIII/132.old.)

Liminalitás:

10

"K: Arra gondolsz, hogy annak a menünek, amit az iskolai emberré válás során az ember fölszed, része lesz az anyag história.

I: Persze. Mint ahogy az én koromban ugyanilyen elem volt az alkohol is. Vagy a cigaretta história.

K: Szerintem, hogyha ezt tágan értelmezzük, tehát a 2Unlimited is benne van, akkor ez egy nagyon markáns jelenség, szerintem.

I: Pontosan ebből kifolyólag, amit az előbb mondtál, hogy a szürke ember egy acidparty keretében, hétvégén megéli a mindenséget, és ezt csendes, láthatatlan harcosként teszi, ugyanez a szürke ember erre az élményre vár, ezt az élményt nem adja meg a Julia-füzet, nem adja meg a Dallas-sorozat, ezt az élményt nem adja meg". (V/116.old.)

11

"K: És vannak olyan bulik, ahol ez a tripes dolog dominál?

I: Én nem tudom igazából, hogy ki mit nyom. Megvan ez a törzs érzés, hogy táncol a törzs. De nem szeretek ilyenkor más ember szemébe nézni, meg ilyenek, nekem nem társasági a trip, nem egy kommunikatív dolog. Azért mert beszélsz a másikhoz, meg ő is, és azt sem tudod, hogy mit mondott. Merhogy ugye hallucinálsz is. Ez megint negatív, de én mostanában csak az állatot érzem a másikban. Például itt volt ez a lovastanyás party, az tök szép, hogy party, csak ahogy utána mindenki kinéz. Az biztos, hogy jó érzés, ha meglátsz valakit, és elfordulsz, és aztán eszedbe jut, hogy ó, ez már a múltkor is itt volt. Nem rossz érzés, hogyha ismerős, mert megnyugtató... Azt például szeretem nézni, hogy más hogy mozog. Mondjuk ez stroboszkópnál elég nehéz. Forogsz a tömegben, ez mondjuk benne van. Kiválasztom mindig azt a helyet, ahol jól érzem magam.

K: Ez min múlik?

I: Hogy milyen emberek vesznek körbe.

K: És azt honnan tudod?

I: Nem kérdezem, de azt tudom, hogy ők jól vannak.

K: Tehát amit mondasz abból az derül ki, hogy azért járnak az emberek bulizni, hogy maguk lehessenek?

I: Köszönöm, szépen, hogy elmodtad, válaszom: igen. Az a helyzet, hogy minden ember egy külön világ, az egy dolog, hogy társaslény, elmennek a buliba, és megnyugszanak. Az emberek mindig maguk vannak. Szerintem az van, hogy az ember, amikor be van tripezve, meg a zene, buli, az egész léggör, akkor úgy elveszik a dolgokban, hogy szerintem igazából nincs ideje a másik emberre. Ennyit a kommunikációs dolgokról. És amikor áthajlik, hogy oké, nagyon érzem a többieket, meg együtt vagyunk, az olyan dolog, hogy éppen akkor azt gondolja. Szóval akkor épp arra csúszott el a tudata, de úgy egészében magában van, és ez természetes". (IX/135.old.)

12

"K: És olyan nem volt, hogy valakivel érdemes közönségei lettetek volna egymásnak egy acid-partyn?

I: De volt. Hogyha olyan emberek vannak ott, akik...

K: Ez bizalom?

I: Nem. Hanem kisugárzás.

K: Milyen kisugárzás?

I: Az a kisugárzás, ami lehetővé teszi, hogy ne a beszéd útján kommunikáljatok, és megértsetek egymást.(...)

I: Volt. Egy party azért jó, mert ez az az alkalom, amikor ott vannak a többiek.

K: És akkor az volt rossz, amin nem voltak ott?

I: Nem, akkor volt szar, amikor szar volt a zene.

K: Vannak olyan emberek, akiket csak acid-partyt láttál.

I: Igen.

K: És érdekes lenne velük szóba állni?

I: Nem hiszem". (I/86.old.)

13

"K: Szerinted, aki be van tripezve az azzal tud együtt lenni, aki szintén?

I: Igen, mert teljesen más világban mozogsz akkor. Szóval, én azért szeretem a tripet, mert nagyon nagyon... hatalmas rést üt az agyadon. Olyan mintha a látószöged... a látószöged most modjuk hatvan százalékos, és akkor megnyílik száznyolcvanra, nagyon sok dolgot vagy képes befogadni. És ha intelligensen használod, ez hülyeség, hogy intelligensen, de hogyha okos vagy, nem szállsz el anyagokba, mert előbb-utóbb meg fogsz akkor halni, akkor ezeket fel tudod később használni. Szóval nagyon nagyon jó akkor, amikor, most például ültem a fürdőkádban, így reggel, nagyon bejött, olvastam a Micimackót, és elgondolkoztam azon, hogy mi történt, szóval összerakod magadban a dolgokat. Kurvajó, mert nagyon sok dologra rá lehet döbbsenni.

K: Használható valamire a hétköznapi életben?

I: Persze. Természetesen, és én ezért szeretem. És ez az, ami szerintem megkülönbözteti az összes többi anyagtól, a kokótól, a fűtől, vagy bármitől. Szerintem. (...) Minden mindig a helyzettől függ. Attól függ, hogy ott, éppen akkor, mit akarsz csinálni". (III/92.old.)

A party-élmény egyik kultikus, szimbolikusan (díszletekkel, fénytechni-kával) megerősített, megjelenített szintje a felfokozott tudati átélés, melyben a résztvevők egyedül vannak (7), képesek egyszerre kívülről és belülről látni magukat (5) (ld.:4.4.: multi-percepció), egymást "kisugárzás-szerűen" érzékelik (12). E virtuális élmény lényege, hogy a résztvevők különálló virtuális percepciójában közös tér jön létre a party során, melyben a tánc virtuális közösséget alkot. Ennek az interaktív-kulturális térnek legfőbb jellemzője a résztvevők egyneműsége, mellérendeltsége, a közös tudat vagyis liminalitás illetve a communitas elvének érvényesülése.

A közösség, kontroll és az erotika:

14

"K: Van egy ilyen családi érzés benne?

I: Igen, és ebben a családi érzésben igenis fontos tud lenni az, hogy ott van valaki, valaki, akire ránézel, és csak a szemek találkozásának a bevillanása elég ahhoz, hogy menjenek az energiák, üzenetek, mosolyok.

K: Nem elmondható, meghatározható tartalmak?

I: Csak ő... annyiban viszont meghatározhatóak, hogy úgy érzitek, mindketten, hogy értitek egymást.

K: Tehát ő is ugyanott van?

I: Igen". (V/114.old.)

15

"K: És mások tánca el szokott bűvölni?

I: Van amikor megtetszik. Ez ilyen baráti tetszés, még gratulálnék is neki, vagy esetleg gratulálok is.

K: És ez hat arra, ahogy táncolsz?

I: Igen egy hullámot indít el. Ez valahol egy nagy közös kép". (I/87.old.)

16

"I: Toleránsabb is az egész. Szóval az acidpartyn, egy ilyen táncos összejövetelen az erőszak bármely formája hihetetlennek tűnik, riasztó külsejű emberek rohagnak fel, s alá, valahol teljesen elidegenítő zene szól, mert valljuk be, az. De ugyanakkor barátságos a légkör, és pozitív. És ezért nagyon szomorú, tudod, amikor hallok híreket mostanában ilyen nagyobb bulikról, hogy emberek meghalnak, vagy bármi... Szegények általában azért szoktak meghalni, mert rossz ecstasy-t esznek, ami nem ecstasy. Vagy mit tudom én, nem tud magára vigyázni, vagy ilyen felelőtlenégekből, de ilyen szintű erőszak nincs, hogy bejössz, és attól kell félned, hogy megütnek azért, mert más vagy, és mindenki toleránsabb lesz a másikkal, szóval tényleg kurvára tudsz így mosolyogni emberekre, és akkor ilyenek ugranak be, hogy "az a lila ruhás lány"... Tegnapról eszünkbe jut, hogy ja az a fickó, aki ott táncolt, fehérben, vagy az az idősebb úriember, szóval csomó ilyen emberek beugranak, és ha esetleg találkozol velük később is, akkor te is beugrasz nekik, és akkor utána van egy ilyen másik kommunikáció (...)" (III/93.old.)

17

"I: Voltam abban a Factoryban hatszor-hétszer, és már így kezdetem az ismerős arcokat kiszúrni, de nem nagyon lehetett kontaktusba kerülni például a pumákkal. De ráadásul nem is verbálisan próbáltam közeliíteni. Túl nagy hangerőben így mutogatva, gesztusok voltak. Kurva melege volt, és adtam neki egy jégkockát, és teljesen megsértődött, azt hitte, hogy nem tudom én... tudod, a forró testen a jégkocka az így csúszik, teljesen beparázott, hogy valami szörnyű dolog történt, és így mögém lépett, és a hátamon így visszadobta. (...) Lehet, hogy itt valami abnormalis dolog történik a tánc közben, hogy azt utána nem lehet zene nélkül, vagy nem tudom. Én például tök egoista vagyok, és soha nem szoktam senkivel táncolni, lehet, hogy kinőttem ebből, és húszévesen elvinne magával, és tudnám érezni a közös, azt akartam mondani, hogy

ritmusát, de ez tök hülyeség, mert a ritmus kívülről jön. Szóval valahogy az együttlét, együtt lenni. Ezt soha nem éreztem, nem is vagyok rá képes, azt hiszem". (VI/93.old.)

18

"K: Csajozni hogyan lehet?

I: Az utóbbi időben azt veszem észre, hogy ha bulizom, akkor oké, hogy azért figyelem a tudatomat, meg ott vagyok, de a beállt eufóriától, meg az érzéstől nem érdekelnek a nők, akármilyen szépek. Megnézem, hogy milyen helyesek meg szépek, de egyszerűen annyira elvagyok, meg boldog vagyok, hogy nem érdekel. Szóval nem tudok velük mit kezdeni abban az állapotban igazán. Márpedig az egész arról szól, hogy emberek találkozzanak, és pedig egy férfi meg egy nő találkozzon, hogy a kapcsolat, aki miatt itt vagyok.

K: Nem furcsa, hogy ez a régi diszkós műfaj, ami az emberek együttlétéről szól, megfejlődik az anyaggal?

I: Furcsa helyzet, talán az hogy, ha már azért vannak ott az emberek, hogy találkozzanak, akkor ne csak fizikai szinten találkozzanak, hanem egy kicsit mélyebb szinten is. És, hogy ne az legyen az egészről, hogy a farkukra figyelnek, hanem a tudatukra. Mert a farkadban is ott van a tudatod, szóval... Amellett, hogy nőt akarsz, vagy bulizni akarsz, akkor is legyen ott, hogy miért akarsz nőzni, miért akarsz bulizni, miért van ez benned, mi ez, mire használod, mi a szerepe az életedben. És a trip az maximálisan ezt fölerősíti. Csak hogyha az emberek ezzel sem tudnak bánni, akkor tönkreteszi őket, nincs mese". (VIII/133.old.)

19

"I: Egyébként én partyn nem is tudok másra gondolni a csajoknál: hellósztok. Az LSD szerintem nem a csajozás világa. A diszkóban lehet azért ilyet látni, hogy jön egy csaj, jön egy srác, és elmennek együtt, én még nem láttam ilyet partyn. Hogyha együtt mentek el, akkor együtt jöttek. Szóval visszatérve a nőkre, jó nézni őket, hogy ott vannak, és gondolom, azért is jó, mert jó. Ezt a Timi mondta, hogy hallotta, hogy az egyik csaj azt mondta a másiknak, hogy figyelj, te nem is acidosan vagy felöltözve. Ehhez én hozzászólni nem tudok, de azért van egy stílus, ahogyan öltöznek, ez kicsit olyan mókás nem? És akkor azt jó nézni, nyilván azért alakult ki, mert akkor az mókás, jó nézni. Aki ad magára, az megvadítja a külsejét". (IX/136.old.)

20

"K: Mi kell az acid-partyhoz? Kellenek pumák, stro...

I: Nem biztos, nehogy azt gondold. A legtöbb baj velük van. Komolyan. Te ismeresz engem, szóval bármikor elvittünk nőket... Akkor voltak azok az igazán jó bulik, amikor a Dénessel ketten mentünk el. Mert ismerjük egymást, én tudom, hogy ő végig bírja, tudom, hogy neki mi jól jön be, mi nem. A végén szinte már azt is tudtuk egymásról, hogy ki mikor akar inni. És nem volt semmi ilyen sírás, hogy jaj mostmár kezdek fáradni,

igyunk, meg elmegyek pisilni, szóval nekem nem elsősorban a pumakérdés volt, ami miatt elmentem egy buliba". (VII/126.old.)

A party terének résztvevői hatnak egymásra, megtapasztalják egymás "kisugárzását" (14), ami meghatározza az egész party-élmény keretét. A táncosok előadók és egymás befogadói, szemlélői, egymás közönsége egyszerre: mozdulatok, hangulatok az ismétlés és utánzás keretében terjednek a résztvevők közt, miközben a verbális kapcsolat kulturális intézménye elhalványul (15). A party az ottlét speciális kommunikációs viszonyát erősíti, melyben a normális reakciók (struktúra) nem érvényesülnek (anti-struktúra): a résztvevők speciális kulturális kontrollt elevenítenek meg: nincs agresszivitás, hatalmi versengés, ugyanakkor a hagyományos férfi-női koreográfiák sem működnek. A party-interakció kontrolltalan kontrolljára a tolerancia uralma jellemző, ugyanakkor ami lehetséges a táctér közegében, a valós személyek találkozásakor már nem (17).

A party-élmény centruma több élményszint együtállásából áll össze, sok esetben "fekete doboz", azaz a résztvevők nem tudják megfogalmazni, mi történik ott velük. Ez az élménycentrum az acid és a party gyakorlatainak párhuzamos átélése kultúrán kívüli, virtuális-liminális élmény, mely az integráció, a party szimbolikus perifériájához kapcsolt gyakorlatban szocializálódik, azaz kultúrává, értelmes, megnevezhető tartalmak világának részévé válik. A party élmény centruma a beavatás, az integráció pedig a kultúrává alakítás mozzanatában fontos:

A party-élmény centruma:

1

"K: Mi történik akkor, amikor éppen benne vagy a közepében?

I: A tánchoz van köze. Ha nem táncolok, akkor is tudom jól érezni magam. Nem tudom, az az igazság, hogy pont erről a részéről a legnehezebb beszélni, mert nekem úgy van, hogy mindig amikor vége van, erre a részére nem emlékszem. Tudod, ez az, ami homályos, csak ilyen képek maradnak esetleg. Igazán mindig amikor nagyon jól érzem magam, arra nem emlékszem.

K: Miért van ez?

I: Nem tudom, az eksztázis, a transz.

K: De nem azért, mert nem történik semmi?

I: Nem. Olyankor történik a legjobb az egészben. Ilyen teljes feloldódás". (II/80.old.)

2

"K: Mitől lett az népszerű, hogy beállt fejek rángatódznak? Mi benne a vonzó?

I: Talán a körülötte levő energiák, meg hipnotikus erők, amik a fizikai szinten alig látszanak meg, vagy szinte egyáltalán nem. Hanem

egyszerűen, ami rajta keresztül működik, amikor nem önmaga, na ez terjed. Ennyi". (VIII/132.old.)

3

"K: Mitől működik a buli a számodra?

I: A mosolyoktól. Nekem ez a legfontosabb. Mert tudod általában azok az emberek mosolyognak egymásra, akik tudják, hogy miről van szó. Miért tudják, hogy miről van szó? Mert mindenki ugyanabban van. Megint bezárult a kör". (III/93.old.)

4

"K: De nem is annyira a zenére gondoltam, hanem ami történik, szóval, amikor bulizol. Tehát ilyen történések emberek közt, ezermillió dolog, szóval nemcsak ez, hanem így magadban.

I: Diszkógömb, tudod, ez a tükörgömb, hogy így egy ilyen felület valahol, és akkor kurvasok kis mozaikkal tele van rakva, és mindig más, de ugyanakkor egy ilyen felület az egész, és akkor az ott pörög, valami ilyesmi az egész. Jó, egy kicsit giccses, de valami ilyesmi, ahogy így figyelgettem a... volt, azt hiszem, a Törökbálintos bulin, aztán bementem oda középre, néztem, na olyasmi volt egy kicsit. Szóval egy csomó fej meg minden együtt, és úgy, az információ valahol egy egység, de ezt így megfogni, meg így megmagyarázni szerintem fölösleges. Mindig folyamatosan változik". (IV/99.old.)

5

"I: Kicsit erről is szól az egész nem? Ilyen megidézés ez az egész, ilyen trensz eszidhausz kultúra valahol valahogy valamit, valami dolognak, amit még nem tudunk vagy ismerünk, vagy csak vélünk, vagy csak érzünk, érted, és így minthogyha egy ilyen társasági szeánsz, egy ilyen nagy szeánsz lenne az egész". (IV/104.old.)

6

"K: Hogy mi van, ha nem tudsz visszajönni belőle?

I: Igen, mert volt egy ilyen élményem, amikor együttesen, a kisasszonynak a második utazása volt, nekem ikszedik, és nekem nem volt ennyire veszedelmes az érzés, de őt fizikailag, tehát mintha egy mágnes lenne a party és a zene környéke, nem lehetett szinte leszaggatni onnan. Szó szerint, fizikailag meg kellett fognom, és húznom kellett, és ő így közben mondta, hogy nem enged... ". (V/112.old.)

LSD-élmény centruma:

7

"I: Hát ugye ott kezdődik a dolog, hogy beveszed a tripet, és várod a dolgot. Aztán egyszer csak bejön. És akkor azt érzed, hogy most bejött,

vagy nem jött be, és akkor mindig érzel valamit, általában egyre erősebben. Úgy beszélek róla, mint valami drogról.

K: Nem drog?

I: Figyelj, aki ezt kitalálta, vagy a "kábitószer" szót, aki kitalálta, szerintem a trip egyáltalán nem kábitószer. Esetleg az opiát-származékokat lehetne kábitószernek nevezni, ezek inkább... A tripre inkább az jellemző, hogy tudatfejlesztő.

K: Tudatfejlesztő? Miért? Jobban kommunikálsz?

I: Nem, a kommunikáció az pont egy olyan dolog, ami nehézkes tud lenni. Én általában hagyni is szoktam, de az a lényege ezeknek, hogy az ember lát, meg hall, meg érez dolgokat, az olyan szokásos, már megszokta, és nem vesz benne észre olyan dolgokat, amik pedig ott vannak, és mégis elkerülik a figyelmét, például kimész az erdőbe betripezve, és észreveszed, hogy hoppá, hogy nem is egy zöld ez az erdő, vagy két zöld, hanem millió, és akkor ebben elveszel. Mindenképpen tudattágító, hogy észreveszel olyan dolgokat, amiket egyébként nem. Az ember biztosan ugyanannyi idő alatt több bölcsességre tesz szert, mint trip nélkül. Már más kérdés, hogy közben valóban eltelik annyi idő, már agyilag, csak hát azt nem veszem észre, mert nekem az idő, az csak egy". (IX/134.old.)

8

"K: Szerinted, aki be van tripezve az azzal tud együtt lenni, aki szintén?

I: Igen mert teljesen más világban mozogsz akkor. Szóval, én azért szeretem a tripet, mert nagyon nagyon... hatalmas rést üt az agyadon. Olyan mintha a látószöged... a látószöged most modjuk hatvan százalékos, és akkor megnyílik száznyolcvanra, nagyon sok dolgot vagy képes befogadni. És ha intelligensen használod, ez hülyeség, hogy intelligensen, de hogyha okos vagy, nem szállsz el anyagokba, mert előbb-utóbb meg fogsz akkor halni, akkor ezeket fel tudod később használni". (III/130.old.)

9

"I: (...) Akkor is LSD-t használtam, szóval lényegében egy egész hosszú utazás volt, és szóval... egyszerűen nem akkor jött be igazából az élmény meg a hatás, amikor be kellett volna jönni, tehát nem akkor indult el igazán a dolog, egy óra múlva mondjuk, bevétel után, hanem két, három óra múlva, és ez már eleve azt tükrözi, hogy ez már eleve nem attól függött, hogy most mikor jött be az anyag, hanem hogy mikor álltam rá arra a szintre, amikor tudtam vele bánni, meg vinni az egészet.

K: Van egy ilyen dolog szerinted, hogy meglovagolni, betörni...

I: Igen, én úgy érzem, vagy úgy látom (...)" (VII/130.old.)

10

"K: Úgy tudom, az acidnál mindennek van egy ilyen halálos jelentősége. Ehhez képes jön létre ez a mosoly?

I: Én ezt úgy szoktam mondani, hogy olyan szinten tudsz kikapcsolódni a körülötted zajló világból, hogy nincs múlt és nincs jelen. Kurvára nem számít, ami történik, csak éppen az számít, ami akkor és ott történik, és mindennek lesz egy ilyen nagyon, nagyon jó ilyen... amikor bevagy állva... ez nagyon rossz szó, nem is szeretem igazából: jól beszívják az emberek, különböző anyagokat, és akkor jól "beállnak"... De, amikor megeszel valamit, és hatni kezd, akkor lesz mindennek egy olyan színezete, hogy minden igazi. Minden olyan igazán komoly, és olyan nagy dolgok történnek. És ilyenkor jól el lehet veszni azon, hogy milyen színű fürdőnadrágot vegyünk, a Balázssal ez történt velünk például, hogy elmentünk iszonyú helyekre, teljesen szörnyű dolgokat bekavartunk, meg amit tegnap lekavartam". (III/93.old.)

A party-élmény centrumának legfőbb motívumai a mozaikszerű széttagoltság, egyedüllét és az együvé tartozás egyidejű élménye (diszkógömb: (4)), illetve magának az élmény centrumának kifejezhetetlen, "fekete doboz" tartalma (1). A centrum mint a party világának alapvető élménye egyfajta hipnotikus erőterként jelenik meg a résztvevők számára, melynek vonzásából nehéz kiszakadni (6), lényege, hogy ebben a centrális térben a résztvevők "ugyanabban vannak" (3), vagyis a megidézés (ld.:4.2.), a szeánsz (közös, virtuális beavatottság) kulturális koreográfiáját valósítják meg. A megidézés terének, térerősségének fontos eleme az LSD-hatás, melyre a történések, szereplők jelentésének megváltozása, halálos és pillanathoz kötött jelentősége (10) jellemző. Az LSD fogyasztója érzékeinek kitarulkozását és különben nem észlelhető jelentések előtünését éli át, világra nyíló látószöge a szubjektív percepció szintjén kitágul, de ez nem feltétlenül jár együtt (legalábbis az acid-party keretében) a többi emberrel való hagyományos kontaktus intenzívebb formáival. A társak, a többi résztvevő érzékelése egy speciális, frekvenciaszerű, nem verbális mezőben értelmeződik (a party-élmény virtuális szintje), mely az élmény kölcsönös kompatibilitásán alapul (8) (csak egy másik tripező érzékeli ugyanazt), s ebben a mezőben liminális-kulturális tartalmak jelennek meg (a tánc, az ekstázis kultusza). Az LSD-élmény kezelésében döntő jelentőségű az uralás, a kontroll, a frekvenciára való ráállás tematikája (9), mely lényegében beavatások során elsajátított technika.

Integráció:

11

"K: Milyen volt, amikor először kijöttél belőle?"

I: Szörnyű élmény volt, emlékszem. Egy ilyen hihetetlen történet volt, megkérdezték, hogy... fogalmam se volt, hogy mi ez az egész, megkérdezték tőlem, hogy akarok-e egy felet, vagy akármilyen. Gondolkozás nélkül rávágtam, hogy igen, közben fogalmam sem volt róla, hogy mi lesz.

K: Akik mondták, azok járatosak voltak benne?"

I: Hát nem ilyen őskövyületek, de már volt találkozásuk a dologgal. Mi ez, meg ilyesmi, ilyeneket nem kérdeztem, nem tudom miért. Az sajnós

olyan jóra sikerült, hogy nem lehet elfelejteni, szóval ez a teljes káosz. Olyan értelemben, hogy teljesen elszálltunk a dologtól. Jó sokan voltunk, és mindenki ugyanazt élte át, aztán másnap iszonyú szar volt. Iszonyú szar volt bárkivel is így kommunikálni, aki normális volt, vagy tudtam róla, hogy nem volt ebben a társaságban.

K: Azt érezted, hogy egyedül maradtál avval, ami történt a fejedben?

I: Aha igen, de mondjuk annyira már nem, mert végülis kibeszéltük a dolgokat, még így délelőtt, aztán délután már". (VII/128.old.)

12

"K: Nem mondtál olyan dolgokat, ami miatt én ezt újra és újra csinálnám.

I: Figyelj, ez valahol egy gyönyörű élmény, én legalábbis... Volt a Tatajában buli, és kimentünk a szemétdombra az egyik haverommal, néztük hátulról, Budáról a hegyeket, hogy néznek ki, és én ezen sírva fakadtam, a szép látványtól, érted. A szemétdomb tetején ilyen ótvar budai hegyek, még csak ki se volt világítva, szóval nem volt belakva.

K: Hogyan esik szó egy-egy ilyen buliról?

I: A Bogi például minden egyes bulin elmondja, hogy ez a legjobb. Általában megbeszéljük, hogy kicsit ilyen tudathasadásos állapotba kerülsz, akkor nem nagyon emlékszel dolgokra, vagy elég zavarosan és akkor az emberek megkérdezik egymást, hogy most mi volt, vagy hogy akkor, amikor volt, tehát úgy beszélnek az egészről, mintha egy kellemes utazásról tértek volna vissza. Nem szoktam neveket adni, viszont ha valaki azt mondja, hogy a második lovastanya, akkor arra azért emlékszem". (IX/135.old.)

13

"I: (...) a trip kitágítja a tudatodat, és a kitágult tudattal nem tudsz igazán mit kezdeni, mert nem vagy mindig ebben. És akkor nagyon nem tudsz vele mit kezdeni, mert ezer dolog elfoglal, el tudsz veszni egy fűszálon, de amikor később van, akkor megint visszaáll ez a kevéské, és úgy próbálsz felidézni azt, hogy mi történt akkor. És amikor, szerintem, úgy erősen kitágult a tudat, akkor ezer olyan kérdés foglalkoztat, ami egyébként is, és választ keresel csomó olyan kérdésre, ami ilyen tudat alatti, vagy ilyen távoli. És egyébként nagyon érdekes, a múlt héten otthon feküdtem, néztem a tévét, és így délben kelek, négy óraker fekszem, mindegy, ez lényegtelen, és a magyar tévén volt egy csillagászati sorozat, ilyen Nasa anyagokat vetítettek, meg mindenféle ilyen nagyon jó dokumentumfilm, és ilyen nagyon... nyakamat rátettem volna, de egy német tévéstudióban hozták össze, de egyébként angol volt, és egy nagyon jó kis ambient zene volt alákeverve az egésznek, és úrfelvételeket mutogattak, és egy ember beszélt a Naprendszeréről, és nekem annyira bejött az egész műsor, hogy így ültem, és azóta minden nap felkeltem, és megnéztem dél, egy óra körül ezt a csillagászati műsort. (...) Nagyon szép képeket mutattak, teljesen jó dolgok voltak benne, és vizuálisan is akkora élmény volt, hogy csak ültem és néztem, és

ugyanakkor tükre elment a kedvem az egész élettől, meg hétköznapi problémától, mert kapásból bedobtak egy csomó olyan élményt és információt, ami eltörpítette azt, hogy mi történik ezen a szinten (...)" (III/95. old.)

14

"K: Magának az élménynek mi van a középpontjában?

1: Szerintem az ember úgy eldobja az agyát, érted, hogy nem érzi hogy... a gravitációt, ami ideteremtette.

2: Zene, tánc, szóval ilyen összes, szóval így nem lehet szerintem kiemelni, nem lehet annyira elválasztani egymástól. Bulin az egész buli, tehát táncolsz, a zene, a mittudomén, a látvány, hogy nézed a többieket, hogy hogy táncolnak, az is... bejön.

K: És utána kell egy kis pihenés?

1: Pihenés? Hát olyan egy-két nap, amíg az ember töltődik. Csak annyit információ tapad, és érkezik ehhez a dologhoz, érted, hogy például a legutóbbi buli után kifejezetten örültem annak, hogy fogyóhold van. Mert hogyha esetleg töltődés van, akkor, akkor... bár az is egy kísérlet valahol így a... szóval kifejezetten örültem neki, hogy...

K: Értem.

1: ...hogy fogyott, mert lazíthattam, úgy érzem". (IV/102.old.)

15

"1: És ha intelligensen használod, ez hülyeség, hogy intelligensen, de hogyha okos vagy, nem szállsz el anyagokba, mert előbb-utóbb meg fogsz akkor halni, akkor ezeket fel tudod később használni. Szóval nagyon-nagyon jó akkor, amikor, most például ültem a fürdőkádban így reggel nagyon bejött, olvastam a Micimackót, és elgondolkoztam azon, hogy mi történt, szóval összerakod magadban a dolgokat. Kurvajó, mert nagyon sok dologra rá lehet döbbsenni.

K: Használható valamire a hétköznapi életben?

1: Persze. Természetesen, és én ezért szeretem. És ez az, ami szerintem megkülönbözteti az összes többi anyagtól, a kokótól, a fütől, vagy bármitől". (III/92.old.)

16

"K: Szóval alakul ettől a másik életed is?

2: A zenének van egy... van üzenete az egésznek.

1: Nyilván, hát például egy csomó emberrel beszélgettünk így a bulik utáni ilyen lecsöngésekről, és akkor mondták, hogy még két nappal utána is ment a villamoson és akkor jött, előjött neki így a zene, meg a buli, érted, és így mozgott. Észrevette, hogy így kurvára nyomja már belül, benne van az egész, és így nyilván hogy alakítja így a szemléletet is, meg így elragad talán ettől az izé ilyen fogyasztói társadalom izé vesztőitől, szóval így". (IV/100. old.)

Maga a centrális élmény integrációja már nem a centrumban zajlik (16), ugyanakkor nélkülözhetetlen mozzanat az eksztázis, a révület intézményének kulturális fenntartása szempontjából. Ekkor dől el, hogy a résztvevők képesek-e "használni" élményeiket, képesek-e értelmezett egésszé formálni benyomásai-kat, vagyis hétköznapi életükben és a többi kulturális színpadon mindez meg-jelenik-e valamilyen formában. E folyamat tere legtöbbször az élmények társak-kal való megosztása, a party utáni világ, a party szimbolikus perifériája: ekkor válnak a virtuális tartalmak megfoghatóvá, ekkor "teszik szóvá" az élményt, vagyis ekkor termelik a kultúrát, a mítoszt.

5.3.4. Beavatás

Elemzésünk következő lépése a party világába való beavatás magyarázatainak bemutatása. A beavatás a party-élmény centrumán keresztül vezet a partyval kapcsolatos összes gyakorlat és szerep ismeretéhez, vagyis az előző fejezet elemzése (ld.:4.3.) alapján, a party szimbolikus centrumából a periféria felé tartó folyamat, mely a különféle szerepeket és beavatottsági foko-kat tesz mindenki számára nyitottá, azaz változást, beavatási fázis- és szerep-diverzitást eredményez. A party-drogok alkalmazása területén a party frak-tálszerű kulturális rendjében ugyanilyen elvek érvényesülnek: vagyis nem mindenki drogos, vagy nem mindenki úgy drogos, ahogy az a party eksztázis-előírásaiból következne, a beavatottság bármely foka nyitva áll a résztvevők választása előtt.

A beavatáshoz kapcsolódik a változás tematikája, mely több szinten elemezhető: egyetlen résztvevő viselkedésének hosszútávú megváltozása, és magának a party-világnak a kulturális közvetítés-terjedés mechanizmusai hatására történő átalakulása olyan folyamat, melyeknek az adott acid-party csak pillanatszerű lenyomatát adja.

1

*"I: Persze. Itt szó nincs negatív vagy pozitív dologról, tehát szó nincs arról, hogy a tudatosság az érték lenne, vagy sem, de valamilyen szinten van azért egyfajta reláció vagy viszonyrendszer a gondolkodó, tehát a gyakran gondolkodó, tehát kicsit szellemibb ember, és a kevésbé szellemi ember között. Tehát én azt hiszem, hogy egyfajta tudatossági határ van, és viszont vannak olyan közös dolgok, amelyek a kevésbé értékes lényeket is, most ez nem fajelmélet, tehát a kevésbé érték... kevésbé szellemi emberek számára is ez tartogat nem kevés meglepetést.
K: De hát az az élmény minőségében nem biztos, hogy eltérő. Nem az van, hogy nekik is csurran-cseppen.*

I: Nem tudhatjuk. Azért nem lehet igazából ezt tudni, mert abban a pillanatban, hogy, a te értékítéleted szerint kvázi egy kevésbé szellemi ember bemozog a saját közegedbe, az ő fogékonyságát tudod a saját szellemiségeddel, vagy egyéb dolgaiddal tágitani, tehát attól a pillanattól fogva ő már nem önmagában áll, hanem a te függvényed. És ezt még vizsgálni sem lehet igazán.

2: És végülis a kategóriák már fölállíthatóak. Tehát, az abszolút függőségben élők, a játszadozók, ahogy te mondtad, és az ezeken kívül esők, mármint, akik túljutottak ezen.

1: Nem biztos, hogy oda jutnak el egyébként, hogy nem kell.

2: De ez a... akkor meg a játszadozók kategóriájában marad, de a három, az felállítható.

1: Valahol, tehát hogy mondjam neked...

K: Tehát, akik kívül vannak, akik játszadoznak és akik függők?

2: Igen.

K: És van egy negyedik is, akiknek már nem kell semmi?

2: Namost... igen. A kívül álló, meg akinek nem kell semmi az... A kívülállóságot nem úgy értem, hogy aki még nem próbálta, hanem ezen belül. Tehát van egy rálátása, és eljutott odáig, hogy nem". (V/117. old.)

2

"1: Nem. Épp ez a döbbenetes, hogy kiderül szépen lassan, hogy ez milyen mély rétegeket érint. Tehát, hogy az a felszín, amit te láatsz, az a huszoneves társaság, tizenkilenc, huszonegy, tehát ez a korosztály nyilvánul meg, teszem azt egy acidpartyn. De hogy ennek, magának például a savnak, milyen leágazásai, szerte szét menései vannak, az egy sokkal érdekesebb dolog. Mennyivel több réteget érint maga az anyag, mint egyelőre az acidparty, sokkal több réteg foglalkozik ezzel, sokkal nagyobb korosztályi szórása van, mint...

K: Én arról beszéltem, hogy ki lehet kerülni ebből a mókuserékből, ha az embert ezek a vonzások...

1: Én ugyanarról beszélek, hogy ezeknek a dolgoknak a vonzásában lenni, az nem hiszem, hogy fejre... tehát amit te mondasz, annak az a prekonceptiója, hogy az ember önnön fejlődésének van egy olyan szakasza, amikor ilyen dolgokkal való találkozás, foglalkozás, benne levés, az tart, és amikor jön egy következő szakasz, akkor ennek az egésznek hátat fordítani, de mintegy letiszázott dolog, ezen túl lenni. Ugyanezt mondja 2. is, hogy számára, mint terapeutikus dolog, fölzsabadította, és ez érvényes rá... De ez túlon túl tág világot...

K: Én azt akartam mondani, nem azt, hogy az illető leáll az anyagozással, hanem azt, hogy ezek az imperatívuszok már eltűnnek, hogy el megyek xy-ékhoz, mert ők biztos szívnek.

1: Ezek szakaszok, és mindenkinek egyénileg zajlanak, tehát nem hiszem, hogy ennek a szakaszait tömegesen, statisztikákkal le lehetne mérni, hogy igen, mit tudom én, ha egy ember ebbe bekerül, akkor ez az első szakasz ilyen.

K: Az biztos, hogy nem, csak vannak kijáratok.

1: Korszakok vannak, nem kijáratok, korszakok vannak, amikor az ember teljesen természetes módon változásokat él át. Bizonyos irányokat fontosabbnak vél másoknál, azokat veszi fel, és ezek lehet, hogy eltávolítják". (V/118.old.)

3

"I: (...) És akkor így jönnek a fejek, tök fiatalok, érted, mondom nekik, hogy figyelj, nyisd ki a füled, hallgasd ezt az egészet, barátkozzál meg vele, érted, és akkor lehet, hogy beindulsz, bepörögsz, hagyd el magad! De nem. Kurvára így ez van, hogy ez a tehnóvilág meg a tehnó, tudod ilyen tehnóőrület.

K: Nekem az az érzésem, hogy így ember mutassa meg... Kell egy bevezetés.

I: Kell egy, kell egy... Ja, pontosan, kell egy bevezető. Ugyanúgy, hogy amikor a... tudod, így tanácsolják a keményebb hallucinogén dolgoknál, hogy jó, hogyha olyan emberrel próbálsz ki, aki már csinálta, és akkor ő ismeri már a dolgnak így a lefolyását, már nem érhet váratlanul, esetleg nem vihet el rossz felé a dolog, szóval, lehet, hogy ez is ilyen, nem tudom, de akkor meg, akkor meg még plusz ez is ... Szóval lehet, hogy kellene egy ilyen keresztre egy szmájli figura, hogy vigyorog ott valaki kurvára, érted, és... (IV/109.old.)

4

"K: És az mennyire volt más?

I: Akkor így tök jó volt, hogy nem is kell annyit beszélgetni, meg ilyesmi, szóval így bejöttek ezek a dolgok. De mondjuk eleinte olyan furcsa volt, szóval, hogy mi is ez, meg miről szól. Eltelt egypár buli, amíg az ember ráhangolódott ezekre a bulikra". (VII/125.old.)

5

"K: És ide miért érdemes elmenni, bekapni a tripet, és ott lenni? Mit mondanál annak, aki még nem volt?

I: Hát ha nem tudsz az egészről semmit, akkor inkább nem is mondanék semmit. Ez ugyanaz, mint hogyha kezdő vagy, vagy hogy mit mondanál akkor, ha egy kezdőnek kellene, és akkor is azt mondtam, hogy nem mondanék semmit. Mert szerintem az ember úgy sokkal jobban átéli, vagy jobban ráérez, hogyha maga jön rá a dolgokra, mitha neked elmondják.

K: Ez egy olyan dolog, amire lassan jössz rá?

I: Igen, szóval, kell egy kis idő azért.

K: Például egy UFO elmegy oda, és befigyel, akkor jó eséllyel semmit nem fog érteni, hogy mi folyik ott?

I: Biztos vagyok benne.

K: De mi folyik ott?

I: Szerintem egy utazásban van részük. Mindenki másképp, más utat jár be, közbe végülis mozog, mert zene szól, és közbe utazik, ki merre lát. De mégis egy helyen vannak, egy kis közösség, s néha, néha én úgy érzem, hogy találkoznak az utak. S akkor így rámosolyogsz a másikra, meg hasonló. Szóval így összefutnak dolgok, és ezért jó végülis". (VII/126.old.)

K: Mikor először bekaptad, akkor volt-e valami képed róla?

I: Annyi, amennyit így meséltek róla, de megpróbáltam nem gondolni rá. Már tapasztaltam előző szerekekkel, hogy nem érdemes semmit várni, mert úgyis adja magát. Ha gondolkodom hozzá előre, akkor nem az lesz, szóval nem lesz az igazi legalábbis.

K: Sokmindent kipróbáltál, vagy ez még viszonylag az elején volt?

I: Ez még viszonylag az elején, de akkor már füvet, haskát, piát, ezeket már igen.

K: És kötődött a dolog barátokhoz?

I: Igen. Nem volt még akkor nagy csoport, de egy-két nagyon jó barátom használta.

K: És ti akkor körülbelül egy világban mozogtatok?

I: Igen. Maximálisan.

K: És miket meséltek? És volt-e ennek valami érvényessége a trip alatt?

I: Szerintem, amit tőlük kapott információból kialakítottam magamnak képet, ahhoz képest mindenképpen más volt, de voltak azonosságok, amiket meséltek. Mindenek előtt, az előzőekhez képest, hogy teljesen más, sokkal gyorsabb az ember, tettekre szebb, mozgat, ezt nem lehet kontrollálni igazán, meg kikapcsolni. Tehát ha az egyszer elindul, akkor utazás...

K: Mondtak valami olyasmit, hogy mire vigyázz?

I: Hát, hogy vigyázzak arra, hogy nem árt, hogyha van mellettem valaki, aki tiszta, vagy legalábbis már régebben használja, mert nehogy hülyeséget csináljak.

K: És voltak?

I: Voltak. Hát, meg nem mentünk nagyon veszélyes helyre akkor, hát szórakozóhelyre mentünk, partyra". (VIII/129.old.)

"K: Ennyire automatikus?

I: De ez, ja autogén, csak kulturálisan pedig úgy valósul meg, hogy van itt ez a város, és kialakulnak olyan helyek, amelyek előbb utóbb minden tripező életébe bejönnek, Citadella, Vajdahunyad-vára, Hősök tere, Halászbástya, akkor... szóval ilyenek. Vagy mit tudom én, kijjebb menve a hegyvidékek és a többi, amelyek már arról szólnak, hogy itt nemcsak autogén dolgokról van szó, hanem hagyományokról. Hát, hogy olyan szinten kell beavatás, hogy ezeket a helyeket végigjárni, mert ez nemcsak a dologhoz való beavatás, hanem azáltal, hogy ezeket megakapod valamikor, struktúrákat kapsz, vagy én nem is tudom, hogy lehet ezt elmondani, hogy olyan dolgok jönnek le, amikben osztozol a többiekkel. Úgyhogy én elég sokszor vezettem embereket tripen keresztül.

K: Van egy ilyen stalker filing az egészbe?

I: Persze, szóval mindig vannak benne stalker elemek...

K: Voltál a másik oldalon is, vagy mindjárt stalker?

I: Persze.

K: Volt olyan, hogy vezettek téged is?

I: Igen, de az csak egy vagy két alkalom. Nem. Az első alkalom volt istenigazából, amikor engem vezettek. Utána már mindig én vezettem". (V/114.old.)

A beavatás legfontosabb következménye, hogy egy homogénnek tetsző kulturális gyakorlat (drogfogyasztás illetve party-látogatás), szakaszokra, életfázisokra, beavatási fokokra, végsősoron attitűdökre és kulturális magyarázatokra tagolódik szét: (1), (2). Az LSD-fogyasztással kapcsolatban a beavatás másik mozzanata a vezető (3), a stalker, a beavató személy szerepének döntő jelentősége az élmény során. Minden első LSD-élmény előzménye egyfajta kognitív előírás-rendszerrel való azonosulás, az LSD-élmény társak, beavatók általi kulturális előre-megformálása az első tripes számára, illetve ennek a hiánya (6).

Hosszú távú változás:

8

"K: Vannak, akik áttérnek más anyagokra, más bulikra?

I: Az egyik barátom is már áttért, szóval... nem feltétlenül, nekem jobban bejönnek a trinyós bulik. Egy idő után, szerintem a trinyó visszavette belőlük azt, amit adott. Érted, szerintem egy ideig ad, aztán úgy szépen elkezdi visszavenni a dolgot, és az ex, az nem.

K: Ez mit jelent, hogy így lóg az orruk?

I: Nem, hanem így befordulnak, vagy megtörnek, vagy érted, így megkattannak emberek. Erre vannak konkrét példák. Például ismered a Dénest, akivel együtt mozogtam, ő például egyértelműen belekattant a trinyóba. Tudod, egy ideig nagyon rendszeresen csináltuk, ez minden hétvégének volt az eseménye, és ő úgy hétközben rosszul érezte magát. Szóval különböző remegései voltak, erről leállt egy ideig, aztán jött az ex nála, de mostmár megint, szóval, ritkábban. Én meg úgy vagyok vele, hogy tisztán nem nagyon éreztem semmi negatív dolgot, szerintem nála így visszavett dolgokat. Ezek szerint ez adottság kérdése, mert eléggé ugyanazt csináltuk kezdetektől fogva, és nálam nem jött ki az, ami nála.

K: Vannak emberek, akik erre esküsznek?

I: Már a trinyóra? Vannak ismerőseim, persze". (VII/127.old.)

9

"K: Azt nem érzed, hogy tanultál?

I: Olyan szempontból igen, hogy másképp látok, másképp nézek dolgok után, érted. Bizonyos dolgokra jobban oda tudok figyelni, ami kapcsolatban áll a dologgal, bizonyos dolgok meg elsiklanak.

K: A nőekkel kapcsolatban azt mondtad, hogy nem úgy érdekel a dolog.

I: Biztosan, száz százalékgig. Ez a kitartás kérdése... Tulajdonképpen egy jó dolog, mert sokkal hamarabb meg tudok ismerni valakit. Van, akít egy fél óra alatt meg lehet ismerni mostmár. Egyre gyorsabban egyre hamarabb meg akarok szabadulni dolgoktól, például nőktől. Amit lehet,

hogy később megbánok, a fene tudja, most így jó. Nagyon jó függetlennek tudni magam.

K: És ez a tripből jön ez a szabadságvágy?

I: Azért sejtem, hogy igen, mert én előtte nem voltam ilyen szabadságmániás. Tehát nekem előtte több éves kapcsolataim voltak. Azóta viszont igen, megváltoztatott ebből a szempontból, és az a poén, hogy nemcsak engem, hanem az ismerőseim körében is ez van. (...)

K: Mi lesz ezzel az egész történettel, hogy a fehéremler találkozott egy ilyen hallucinogén anyaggal, és ebből lett valami. Például az acid-party.

I: Elég nagy hiba lenne, ha ez meghalna, illetve elkurvulna. Ezeknek a tiszta dolgoknak, ezeknek a tiszta partyknak, szerintem, meg kéne maradniuk. Azt így nem lehet mondani, hogy igenis itt van, aztán csinálók két embernek bulit. Azt majd, szerintem, az idő meghozza, hogy most mi lesz a sorsa. Mindig jönnek újak. Egy ember életében sokkal gyorsabban lezajlik, pont azért mert fizikálisan kimerítő. Szerintem, aki abbahagyja az egészet, az sokkal inkább fizikálisan, mint mentálisan merül ki. Például nekem mostmár sokszor van úgy, hogy a munkám mellett elég fáradt vagyok, s nem azért nem megyek el egy bulira, mert nem akarnék, hanem egyszerűen fizikálisan nem bírok. Szerintem az emberek előbb fizikálisan fognak kiégni.

I: Párhuzamot lehet vonni, szerintem, nézd meg a nyugat-európai tendenciákat, csak ezt nem lehet átvonatkoztatni Magyarországra, mert ez Kelet-Európa, érted, ugyanúgy mint a társadalmi berendezkedés, egészen más. Szerintem nem lehet megjósolni, hogy mi lesz ebből. Ugyanolyan ez, mint a sportban. Egy csapatot simán el tud baszni egy rossz edző vagy tulajdonos, és utána talán jön jobb másik, aki jobban összefogja a csapatot, jobban koordinálja, jobban szervezi a dolgokat, és nem arra megy ki, hogy most két hónap alatt milliomos legyen a dologból". (VII/127.old.)

10

"K: Ez érdekes, hogy nekünk, akik Pesten, Magyarországon élünk, sokszor előjött az a történet, hogy valamire gondoltunk, és egyszerre csak kiderül, hogy kint ez van, ez az, ami történik.

I: Ja, igen. Most az egész, csak, amit ki akartam belőle hozni, hogy magát ezt a hausz meg minden... szóval azért lenne előnyös szerintem így intézményesíteni valamilyen formában, tehát maximálisan pozitív dolgokra gondolok, tehát nem ilyen irodára, meg ilyen dolgokra, hanem inkább stúdióra, zeneanyagra, esetleg olyan dolgokra, ami mindekinek jó, hogyha van, és ehhez az intézményesítéshez, úgy érzem, hogy szükség van még emberekre, tehát azokra, akik olyan meggyőződéssel tudnak, mit tudom én, jelen lenni a világ felé, érted, most ez lehet, hogy egy tök egyszerű tekintély, ez a fej, de meglátja benne azt, amire nekünk szükségünk van, nemcsak nekünk, szerintem, a Droidnak, a Gombáéknak is, meg egy csomó olyan arcnak, aki valamilyen szinten ezt nemcsak hobbiként csinálja. Szerintem jönni fog... vagy az elkurvulás, már hogy a..., tudod, a menedzser, a menedzsermen, vagy pedig azok a fejek, akik

azt mondják, hogy most térdepelned kell, mit tudom én, egy órát, kukoricán a sarokban, mert a bulin csináltál valami rosszaságot, s akkor így alámész, mert hú tényleg, oké". (IV/107.old.)

A party-élmény illetve a party egész kulturális rendszerének hosszútávú alakulása, kopása ciklikus beavatási, illetve ciklikus fogyasztói-piaci mechanizmusok következménye. E folyamatok részben a party újabb és újabb csoportokat "fogyasztó" gyors átrendeződésében, részben az underground státusz elvesztésében, a piaci elvek érvényesülésében, azaz a divattá válásban mutatkoznak meg. Az acid-party tehát a legtöbb résztvevő számára egy adott életszakaszhoz kötődő élmény, melynek kulturális ki- és bejárata folytonosan nyitva áll.

A party-világ a résztvevők kulturális szerepéből, szimbolikus hatalmából és a piac/fogyasztás jelenlétéből adódóan egyre nyilvánosabb információs-szimbolikus szférákba jut el a gyakorlatok, szimbolikus javak, zenék, viseletek, kultuszok és ideológiák kulturális közvetítése által, melynek lényege, hogy a résztvevők egyszerre több kulturális színpaddal állnak kapcsolatba, illetve hogy gyakorlataik, viselkedésük pedagógiai dimenziója e nagyvárosi szimbolikus terek nagyfokú átjárhatósága következtében az utánzás és ismétlés mecha-nizmusa hatására megerősödik.

Kulturális közvetítők:

11

"K: Milyen zenéket nyomattak ott ebbe a német...

I: Hát ilyen techno (...)

I: Így összeállt bennem az, hogy a kurva életbe, szóval ez valahol, ez az egész, az MTV, a zene, szóval ez nagyon ki van találva. Ők, akik nagyon tudják, akik ezt csinálják, hogy ez úgy jön be, hogy be vagy szívva, be vagy tépve és a többi. Ez nekem akkor összeállt, és egyből maffiázni kezdtem magamban, ami azóta aztán még szélesebb és teljesebb formát nyert.

K: De nem gondolod, hogy ez para?

I: Nem tudom, az egészen biztos, hogy létezik ma már a hivatalos kultúrának egy kimondott-kimondatlan részeként egy olyan rész, ami kifejezetten az anyagra épül, és legyen az... tehát a könnyebb anyagok, nem opiátokra, hanem gyorsítókra, savra meg a kendervirágra. Van egy ilyen része, az egészen biztos, és ez nem para". (V/111.old.)

12

"2: Kezdetben csak techno volt inkább. Legalábbis részemről inkább erről a techno zenéről volt szó.

K: És ki mutatta?

2: A haveri társaságban terjedt. És akkor egyszer volt a rádióban, a Herskovics adta le. Avval hogy acid-house felvételek. Még akkor gimnázium után volt ez, és akkor mondták, hogy ez diszkózene. És akkor

meg se hallgattam. És akkor jött a techno, és akkor már úgy, tudod így, tudtam, hogy ha szívogat az ember, akkor azok így bejönnek rendesen. Aztán meg jött a rádió, és akkor meg...

K: És rögtön keveréssel kezdődött?

1,2: Á, nem!

2: Különb, lassan jöttek így az információk...

1: Úgy ráérkeztek...

K: Szállingóztak?

1: Ja.

2: A lemezek annyira csak alapok voltak, szóval annyira nem voltak telítve, hogy... , meg a maxik.

1: Például az egyik ilyen a PTV-nek a duplája, érted, ami úgy első lemezként befutott a rádióba, ami már háuse volt. Aztán amúgy is, szerintem volt a társaságnak egy ilyen orientációja, így a nyitott zenék felé". (IV/96.old.)

13

K: Párhuzam a hatvanas és kilencvenes évek között, azt mondhatjuk, hogy ez az acid hasonlít a hipsterekre, de nem fogyasztóellenes.

1: Abszolút nem fogyasztóellenes.

K: Sőt kifejezetten...

1: Kifejezetten fogyasztós, és ez elég rémisztő. Mert most még Magyarországon nem mondhatjuk el azt, hogy kifejezetten fogyasztós irányba menne el. Tehát hogy mondjam, most még azért valamilyen szellemi színvonalt, érzékenységet vagy szenzitivitást, vagy nem tudom mit hordozó rétegé valamilyen szinten ez a dolog, hogy acid, acid kultúra, drog, drog kultúra, drog mitológia, és a többi.

K: Sok olyan fiatal van, akik nem sokat ismernek, két-három éve anyagoznak, de egyébként ez nem is csoda, mert mit tudom én, tizenkilenc évesek. És hát ez már abszolút nincs, amiről beszélsz.

1: Ebbe az irányba megy el. Hogy perifériákra kerül erről a kultúráról, ennek a kultúrának a perifériájára, és onnan pedig meg egyre inkább szélesebb rétegek felé. Szóval azért ez bemegy egy szinten elég rendesen az újjgazdag, diszkós, mit tudom én, mi kultúra felé, elmegy az értelmiségi vonalon, tehát ez azt jelenti, hogy generációsan határokat lép át.

2: De most nézd meg, amilyen határokat bombáz, például az iskolák határait. Az iskolában nemcsak értelmiségi gyerekek lesznek, hanem ott aztán a határ az kitágul.

1: Valamilyen szinten értelmiségi gyerekek lesznek az elsők.

2: Igen.

1: És aztán ők hozzák magukkal...". (V/116.old.)

14

"K: Aki például találkozik az acid zenével, meg fogékony ember, az biztosan eljut...

I: Magával a partyval kapcsolatban biztos, hogy léteznek szakaszok, tehát léteznek ilyenek, hogy az acihoz kell party. Én a strandon gondolkodom arra, hogy anyag...

2: Vagy a partyhoz anyag.

K: De hát ezek ebből a szempontból ugyanazt a mintát követik.

I: Nem hiszem. Ezt azért nagyon nehéz mondani, mert ehhez viszont még nagyon fiatal ez az egész magyarországi acid.

K: Ilyenekre gondolkodom, hogy emberek elkezdnek ilyen zenét hallgatni, és egy féléven keresztül azt mondják, hogy vége, minden zene üres, csak ezt tudom hallgatni, és aztán megint...

I: Nem hiszem, hogy itt megint egy... szóval egy olyan embert nem tudok elképzelni, aki csak a zenével el tudna ettől szállni. Szóval a zene önmagában nem működik. Működhet pillanatokra, órákra, de én nem tudom elképzelni...

K: Nem a zenéről, hanem ez az egész életforma, szóval itt egy megfogható életformáról van szó...

*I: A franc se tudja. Én azt hiszem, hogy itt nem életformáról van szó, hanem egyfajta olyan kötelmi rendszerről, ami nem az életformából fakad, hanem emberi tényezőkön múlik, nem az acidon múlik ez egyenlőre még remélhetőleg, hanem inkább barátságokon, baráti körön, és a többi. Az egy dolog, hogy iszonyú átfedés van az acid világban a különböző klikkek, baráti körök, és a többi között. Az egy dolog, de maga az a dolog, hogy az acid életformát alakítana ki, ezt én nem hiszem".
(V/117.old.)*

Eredet, jelentőség:

15

"I: Szerintem... lehet, hogy elfogult vagyok, de én az acidban látom az új punk mozgalmat. Ez körülbelül tíz évente szokott jönni, vagy tizenöt évente egy új irányzat a rockzenében, vagy az úgynevezett könnyűzenében, ami egy kicsit úgy felfrissíti az áramlatot, és a legutolsó ilyen áramlat, amibe sokan be tudtak kapcsolódni a zenében, az a punk mozgalom volt. Akkor mindenki csinálhatott zenekart, meg elmehettél egy csomó bulira. És az volt valamennyi ideig, és még ez a Seattle dolog is valamennyire erre volt kihegyezve, de az aciddal jött valami, ami már ott volt nagyon nagyon régóta. A Pink Floyd vagy a Brian Eno, Tangerine Dream, szóval sok-sok emberkének a dolgain keresztül, ezek az úgynevezett szintetizátor-zenék, de ezeket eddig nem erre használták, nem arra használták, hogy táncoljanak rá. Ezek úgymond ilyen rossz, meditatív dolgok voltak, és speciál én, személy szerint, nem is nagyon szerettem őket, sőt egyáltalán nem. Az acidban van valami olyan, ami sok-sok embert be tud kapcsolni, és pont ezáltal, hogy elindult valahonnan, Dj-k elkezdtek csinálni, sok-sok srác bekapcsolódott, csináltak ilyen sound-systemeket, meg bulikat össze-vissza, és egyre többen kezdtek el csinálni, és valamilyen szinten egyszerű csinálni. Mert csak egy

keverő kell hozzá, megszerzed a zenéket, és így hozzáadod azt, amit te gondolsz róla. És nem kell hozzá túl sok mindent tudnod, mert elég az érzés, nem kell hozzá megtanulnod bonyolult hangszereken játszani, ott vannak ezek az egyszerű dolgok. A barátainak tetszik, elmehettek táncolni. Ja és eléggé különbözik mindattól, ami eddig volt, ami szerintem elég fontos. Hogy azért tükre más legyen, mint ami eddig volt. Mert hát ez mindig erre épül. De most tömegkultúra szinten, hogy hogy hat az acid...". (III/92.old.)

16

"1: Amit szerintem PTV-ék csináltak, hogy na akkor most bementünk egy helyre, és akkor korlátozott számban, érted, így kurvanagy házibuli, mindenki beharapva. Ez azóta így, tudod, így nő, kicsírázott és növekszik.

1: A Psychic Youth-nak a P.Orridge ezen munkálkodott, sokat gondolok rá, hogy mi ez a sok fekete dolog, ami így hozzá tapad, de azért van egy kurvanagy szuggesszió benne, ahogy így énekel a srác, meg ahogy így csinálja a dolgait, végülis egy kultúrát hintett el ezzel szerintem. Szóval ennek úgy néz ki, hogy át kell esnie ennek a generációnak bizonyos részén, szóval valahogy egy kicsit kicsit olyan ez az egész, mint a hatvanas években, ahogy kezdődött.

K: Szerinted ez az ő találmánya?

1: Annyiban az övé, hogy szerintem ő volt az, aki ennek hangot adott. Tehát kereste is szerintem ezt a párbeszédet így a társadalommal. Ezen keresztül.

2: ő volt talán..., nem tudom, hogy ő találta-e ki ezt a magát az acid-house-t, de ő jött rá, nem is tudom...

1: Szal például Berlinben nyolcvanhatban már így ilyen...

2: Ők csinálták az első ilyen misztikus...

1: Berlinben nyolcvanhatban már egy olyan sapkában táncolt, tiszta piros ruhában, egy srác az ott kinn volt, mesélte, tiszta piros ruhában, és ilyen zöld ilyen ábrák voltak ráfestve, sapkán is ugyanez, és akkor elesdél, az arca is piros volt. Szóval ő már akkor így vállalta ezt az egészet, ennyiben tartom így fontos szereplőnek. Meg hát amit csinálnak, nagyon szimpatikus". (IV/98.old.)

Az utolsó két szöveg annak a hagyománynak értelmezését mutatja meg, melybe a Bal-Y budapesti tevékenysége beleillik, s melynek leglényegesebb eleme az alulról jövő, népi karakterű mítosz hangsúlyozása. Ez a hagyomány élesen elválik a városi pop-kultúra diszkós tradíciójától, s e party-világ szimbolikus identitásának díszletekben, választott helyszíneken, zenei műfajokban és a Bal-Y törzs tagjainak kiválasztódásában megmutatkozó magvát jelenti.

5.3.5. Technika: az élmény befolyásolása, a Dj

A Dj figurája a party-világ szimbolikus-hatalmi centruma, vagyis a Dj, az acid-kultusz legerősebb mítosza. Szerepének lényege (ld.: 4.5.) a party virtuális élményterének művészi-előadói-mágikus befolyásolása, egy irányba történő vezetése. A Dj-szerepben rajzolódik ki a party-világ technikai-manipulatív dimenziója, illetve a party kulturális intézményének eredet-mítosza. A technika fogalma az acid-kultuszban több szinten értelmeződik: technikát kíván a party-élmény élvezete, a drogfogyasztás, illetve a virtuális tér kezelése, a party-világ közösségi-interaktív dimenziója ("mi az, ami megengedhető" és "hogyan érhető el"), de a legfontosabb az élmény befolyásolásának, navigálásának technikája, a Dj papi-művészi-szakemberszerű tudása.

A Dj figurája:

1

"Az az érzés megvan, hogy a Dj nem is élet és halál ura, de azért... Nem az, hogy rábízod magad, mert inkább a lemezjátszókra, meg a technikára. Szóval én már azon nem nagyon szoktam gondolkozni, hogy épp ki nyomja, mert ha odanézek, látom, és jó. De az biztos, hogy itt annyira függsz a zenétől, hogy ha belegondolok, el lehet játszadózni így az emberekkel. Azt nem tudom, hogy utána benne marad-e az ember, vagy ilyesmi, de akkor, amikor negatív tartalmú zenét hall, akkor az biztos, hogy negatívan hat rá". (IX/135.old.)

2

"K: De ebben az esetben az, hogy rossz a zene, az nem azt jelenti, mint normálisan.

I: Én azt mindigis mondtam, hogy egy Dj-nek van felelőssége. Kérdezted, hogy van-e struktúrája az egésznek: van, mert a Dj-n áll, vagy bukik az, hogy mi fog belőle kisülni.

K: A Dj a saját koncepcióját nyomja, és a többiek erre reagálnak vagy pedig van valami kapcsolat visszafelé is?

I: A Dj-nek megvan a lehetősége a választásra, hogy melyik számot játsza le, de a közönségnek meg megvan a lehetősége, hogy igenis, nem veszem be a lapot. És a tegnapi bulinak a vége igazán nem jött be, mert kevés ember volt már, aki táncolt, és rossz volt a zene. De az eleje az meg vastagon jó volt. És jó húzós számok hangzottak el. És mint Dj játszhatom, amit én elgondolok koncepciónak, de a koncepciónak olyan-nak kell lenni, ami a saját tapasztalatomból fakad. Én tudom, hogy az emberek mit szeretnének. Valahogy a kettő együtt.

K: A Dj alázatos foglalkozás, lehet tudni, hogy ő ezt akarja?

I: És kurva nehéz ráadásul. Nekem ezért fontos, hogy megismertem a németországi Oment, mert ott dolgozik Németország két vastagon a legjobb Dj-je, az egyik a Sven Vöth, a másik a Dj Dag. A Sven Vöth, ő

egy olyan fickó, aki hát ilyen hímpáva, nagyon top-ban van cuccon is meg minden, hát tudod, ő a legdrágább Dj Európában, azt hiszem. Lehet, hogy egy-két holland Dj vagy egy angol fickó elkérhet többet, vagy az Orb, mondjuk, de az Orb nem is jár klubokba, de ő az a Dj, aki most bulit csinál, és a legdrágább, legtopabb, úgy néz ki, mint amit elvársz tőle, kis érdekesnek látszó külső, igazi sztár, és ha megjelenik az utcán vagy megjelenik egy bulin, akkor is ugyanúgy néz ki, mint a videóiban. Szóval teljesen: ő a Sven Vöth, és efelett szerintem nekem nem jön be annyira, amit csinál, mert valahol öncélú egy kicsit, és a Dj Dag, aki egy teljesen, aki egy hétköznapi ember, és amikor beszélgettem vele, túl azon, hogy szerintem egyáltalán nem emlékszik rám, de egy párszor beszélgettem vele az Omenben, és így kurvajó fej. Teljesen egyszerű srác, oké, hogy neki is megvan ez a kis igenis kívülállása a dolgoktól, meg ő is megéri a pénzét, meg úgy néz ki, ahogy, szóval jó a srác nagyon, de amikor ő zenél... Csinált egy olyan bulit Kasselban, ami egyszerűen szenzációs volt. És oké, hogy ő is játszott egy az egyben ilyen Jim & Spoon blokkokat, amiket már előre kikeverték, ami nekem is megvan cd-n, oké, hogy bakelitről, de nagyon jó volt az egész bulinak a hangulata". (III/94.old.)

3

"1: Ott ül a Dj, aki szerencsétlen már egy hete ezért futkorászik, hogy összeszervezze, mert ez egy annyira tahó ország, hogy itt nem lehet mit csinálni. A Dj-nek az lenne a dolga, hogy megteremtse ezt a... este tízkor megérkezzen, és nem arra gondolok, hogy sztárként fogadják, de ne merüljön ki, ehhez képest a Dj este tízkor felszippantja az első csíkot a következő tizenötből, hogy magánál maradjon, hát olyan is a buli, és nem is csinál semmit, mert nem is tud. Képes lenne rá, csak becsípte az ötödik csíkot, és onnan már nem lehet mit csinálni, cserélgeti a cd-eket, szóval ez ettől blöff nekem. (...)

Olyan régen kiderült már. Ahhoz, hogy valaki Dj legyen, különösen acid-Dj, ahhoz nagyon nagyon jól kell tudni keverni, tehát ebben benne van az is, hogy nagyon jó ritmusérzéssel kell rendelkezni. Ezek a, mondjuk így, materiális velejárói. Jó ritmusérzék kell, és harmónia, és nincs a városban jó harmónia, még a Ferinek sincs, mert nem komponál, és nem is jó (...) Szóval, amikor az embereket mozgatod, ami végülis egy egyszerűnek tűnő feladat, mert egyszerű, redukáljuk le, és legyenek nagyképű, és mondjuk azt, hogy tulajdonképpen egy egyszerű feladat, mert egy primitív mozgássorról van szó. Persze nem erről van szó, de induljunk ki ebből. Egy mozgássort nem lehet megtörni, és ezek a Dj-k ezt mindig megtörik, tökre lehet hallani. (...) Én nem tudok bulin ritmust keverni, és megfogadtam, hogy nem is fogok. Ez egy felelősség. Valaki legyen tisztában azzal, hogy mágiával van dolga, tehát van egy tűz, s akörül az emberek táncolnak, tehát valami mégiscsak van, pláne ha csomó ember bevesznek mindenféle drogokat, és betépnek, különösen megvan az esélye annak, hogy ilyen dark, sötét lesz. Voltam ilyen acidpartyn, ahol Feri, Dezső, meg a Senior volt dj, hát bazdmeg azt a

temetőt, amit a Senior művelt. Megvan az esély minden egyes bulin, ahol zenét csinálnak, hogy ilyen sötét lesz, hogy sötét erők lépnek fel. Ez egy felelősség, nem lehet azt csinálni, hogy fű, lesz egy buli, egyrészt én vagyok a sztár, másrészt kapunk tíz rongyot, veszünk belőle cd-t. Ez butaság, erre mondtam, hogy energiapazarlás". (VI/123.old.)

A befolyásolás technikája: a szándék és véletlen találkozása:

4

"I: Hát igen, ez megintcsak technika. Tehát hogy amíg lehetőségem volt, és így használtam effektet, és teljesen tök tisztán, tehát nem szívtam, meg semmit nem csináltam, érted egy-két kávét kivéve talán, (nevetés) ...ha csak attól nem, csak azért mondom, és olyan volt, hogy használtam effekteket, és bizonyos effekteket, bizonyos hangokra színeket csalogattak elő behunyt szemmel. Behunytam a szemem, és láttam a színeket, érted, és az a frekvencia vagy az a hanghullám, ami épp akkor szólt, érted, az így megjelenített egy színt. Tehát jelen volt a dolog, és akkor ebből a színből már az ember így tanul, tudod, leveszi, vagy ebből a hangból tanul, hogy és az a szín mi, mi, a hagyományok alapján mihez szól, vagy miből jön ez a szín vagy ez a hangulat, és akkor végülis én erről beszélek, hogy szeretném így a jövőben teljes mértékben így lefinomítani. Az emberek felé. Szóval, lehet, hogy nem kellenek, mit tudom én, ilyen nyolc-tíz órás buli, elég egy öt-hat órás, de az öt-hat óra alatt egy olyan dolgot kapjon, egy olyan világot, ami szóval így feltételezheti azt is, hogy száz évet élek. Öt óra alatt.

K: De most amit csináltok, bulik, azokban nincs összekötve a szín meg a hang?

I: Nyilván, hogy akarjuk, de hát ez megint technika, már megannyiszor, hogy a domináló színek, amiket így észrevettem a társaságban, az a vörös, az a nagyon mély vörös meg a kék, időnként a sárga, zöld, ja a bíbor, lila, tehát a kék és a vörös közti hangulatok, ezek azok, amik megadják talán így a buliknak így a...". (IV/104.old.)

5

"I: Igen. Aha. Tehát így a stílusok is olyanok, hogy alakulgatnak, meg hát érted, a skótdudától elkezdve minden így benne van, tehát minden egyes zenében, amit szerzünk, kapunk vagy felveszünk, érted, mindig tartalmaz újat, ezért mondom, hogy kaotikus, tehát mindig így nyit. Aztán ez hogy tisztogat, hát ez az ember lelki tulajdonságai között szerepel szerintem, hogy amikor így belemegy mondjuk a negatív világba, utána meg aztán, tudod, a másik, a két véglet között megpróbál így zenében is így követni ezt az érzést, érted". (IV/101.old.)

6

"K: Olyan nem volt, hogy azt érezted volna, hogy megszaladt a kezed alatt, hogy nem tudod mi történik?

1,2: De. (nevetés)

2: Olyan is van, de eddig általában az ilyenek jól sültek el.

1: Ja, hogy nem tudták a fejek, hogy ez most direkt van vagy véletlenül.

2: Szal nagyon sokszor spontán áll össze a dolog.

1: Ja, hát a technika ördöge nem alszik, tudod.

2: Az F.-ben elszállt, szóval a magnóból nem jött, csak az effektből jött vissza a magnónak a hangja, és valami ilyen volt, hogy (utánozza). Csak ennyit lehetett hallani.

1: És mindent lehúztunk már, és megállítottuk a magnót is meg már mindent. És csak gerjedt az egész. (közös nevetés) És akkor így rohángásztunk, hogy mi van.

2: Öt percen keresztül, vagy három percen keresztül, de akkor rengetegnek tűnt.

2: Meg amikor elment az áram a V.-ben.

K: Dehát ilyet hogy lehet csinálni betépett emberekkel?

2: Dehát ez nem direkt van, hanem ez így alakul.

1: Hát, száz százalékos véletlen.

2: De ez is bele van... szóval ettől is jó a buli, szóval ez is megadja, hogy mondjam, a pikantériáját, az ilyen bakik, amik esetleg...

K: De lehet, hogy valaki épp ott vesztette el a kontaktot az énje másik felével. Egyik énjének így beintett.

2: Nem árt, nem, szerintem nem árt néha egy zökkenés, és akkor egy újabb beindulás. Szóval néha jó, V-ben láttam, hogy elment az áram, arcok leálltak, és sötét is volt, mert mindenhol elment az áram. Visszajött, és akkor rögtön jött egy kemény szám, és minden beindult, és akkor nagyon beindultak. Szóval van, amikor ilyen hergelő hatású. Hatásszünet". (IV/100.old.)

7

"1: Mindigis, egyébként nem tudom, a rosszalkodás mindigis bennem volt, ilyen, hogy régebben is voltak, direkt azért vettem ilyen reoprókat, tudod ilyen szentképek meg minden, hogy szétvagdoszam, és ilyen teljesen mást állítsak össze. De így mondom, engem iszonyúan nyomaszt az is, hogy így bemész a Szépművészeti Múzeumba, és akkor mész, mit tudom én, nyolcszáz évet, és akkor végig ez van, érted. Mész nyolcszáz évet, és akkor nem látsz mást, csak tudod az egyháznak így a könyörgéseit így az ég felé. És akkor most mi van bazdmeg. Ez volt nyolcszáz évig?

Zs: Egyébként talán pontosan ez is...

1: Kurvára örülsz, az ezerötyszáz éves vége felé örülsz, hogy nézd már ott egy buborék bazdmeg. Betettek egy buborékot". (IV/92.old.)

A Dj-mítosz alapján a Dj a party-világának és a résztvevők virtuális tapasztalatának ura (1), az ő felelőssége, hogy a party nem zökken ki a ritmusából (3), s hogy egyáltalán valamilyen irányt vesz. Lényegében saját szándéka és a külső viszonyok közti koherenciát kell megteremtenie, melyben

szerephez jut a megtanult technika és a véletlen, az improvizáció egyaránt. A résztvevők ezen tényezők kölcsönhatásait érzékelik, élik át egységes produkcióként. A Dj számára a party-világa megmunkálni való nyersanyag, melyben saját elképzelései, attitűdje, ars poeticá-ja (7) kifejeződhet.

6. ÖSSZEGRZÉS

Dolgozatommal arra vállalkoztam, hogy a nagyváros egyik kortársi intézményéről az acid-partyról, illetve a révület, az eksztázis urbánus-törzsi kultuszáról rajzolok kulturális-értelmező képet, mégpedig részben kommentári, részben terepmunkán alapuló, polivokális leírás alapján egy olyan egyetemi kar számára, mely lényegében ugyanabban a kulturális térben létezik, ugyanabban a városban, csak egy másik kerületben.

A bemutatott világot a nagyvárosi kulturális tér liminális, átmeneti, beavatási folyamatokra épülő intézményeként értelmeztem: az eksztázis kultuszának a party világán belül érvényesülő kulturális logikája, illetve a partynak a résztvevők (fiatal szubkulturális társközösségek) liminális életfázisához kapcsolódó szerepe egyaránt ezt az értelmezést erősítette. Az elemzés középpontjában a party-élmény centrumának szimbolikus-tartalmi bemutatása állt, azon folyamatok jellemzésével párhuzamban, melyek során e centrális élmény a résztvevők számára értelmes ideológiai és viselkedési rendszerré, azaz kultúrává alakul a party-világ szimbolikus perifériáján.

Elemzésem fókuszába egy az érzékelés mechanizmusait befolyásoló drog, az LSD intézményes használatának a kultúra megalkotásában való szerepét állítottam. Az LSD-élménynek mint a posztmodern befogadói stratégia egyik megnyilvánulásának elemzése nem lett volna lehetséges, ha résztvevő megfigyelői szempontomat nem terjesztem ki magára az LSD-élményre: terep-munkám során kétszer fogyasztottam LSD-t, mindkétszer az egyik interjúalany beavató jellegű kísérete mellett, s utólag visszagondolva ezen élmény nélkül a dolgozat több ponton is megírhatatlan lett volna (4.3. illetve 4.4.).

Írás közben a dolgozat antropológiai narrációja kérdésessé vált számomra, végül az egész szöveg legfőbb problémájaként érzékeltem azt a narratív vákuumot, mely munkámat majdnem értelme(zhete)tlenné teszi: az acid-kultusz résztvevői, kiknek magyarázatai elemzésem alapját szolgáltatták, lényegében értelmetlennek tartanak az elkészült szöveget ("Érzékelj, ne magya-rázz!"), mely mint társadalomtudományos-elit jellegű kommentár, számukra kevés újdonsággal szolgálna, noha ők maguk is közvetlen környezetünk és a jelenidő világában élnek (így termeli a társadalomtudomány az újfajta egzoti-kumot). Másfelől élményeik, gyakorlataik középpontjában olyan, az érzékelés szintjén is többszintű tartalmakat találtam, melyeket alig tudtam megjeleníteni a kultúraelemzés képernyőjén (ebbe az irányba kívántam lépni, amikor az interjú-szövegek több "hangját" beépítettem a szövegbe). "Útleírásom" tehát lényegében egyfajta szellemi légüres térbe került a beszéd lényege (akiről és akinek) szempontjából. Egyedüli vigaszom, hogy az eltérő világoknak a szöveg általi harmonizálása lényegében az elemzett kulturális

közvetítők szerepéhez visz közelebb. Végülis egy szakdolgozat elkészítése értelmezhető kulturális hullám-keltésként, ezen a ponton azonban az akadémiai és a party-világ etnográfiját kellene megírni.

7. BIBLIOGRÁFIA

- Ausubel, D.P.** 1980. An Interactionist Approach to Narcotic Addiction. In: Dan J. Lettieri (szerk.) *Theories on Drug Abuse*. 4-7 old. Rockville.
- Bakhtin, M. M.** 1968. Rabelais and his Work. MIT Press, Cambridge. (Magyarul: Rabelais és kora. Gondolat, Budapest).
- Baudrillard, J.** 1983. Simulations. Semiotext(e), NY.
- Becker, H. S.** 1953. Becoming a Marihuana User. =*American Journal of Sociology*, Vol. 8/szeptember, 235-242. p.
- Bejerot, N.** 1980. Addiction to Pleasure: The Biological and Sociological Theory of Addiction. In: Dan J Lettieri (szerk.) *Theories on Drug Abuse*. 246-255 p. Rockville.
- Benjamin, W.** 1982. On Some Motifs in Baudelaire. In: *Illuminations*, Cape, London, 4-7 old.
- Ben-Yehuda, N.** 1986. The Sociology of Moral Panics: Toward a New Sythesis. =*The Sociological Quarterly*, 27/4.
- Bourdieu, P.** 1984. Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. Routledge, London.
- Bruce-Briggs, B.** (szerk.) 1979. *The New Class*. McGraw-Hill, NY.
- Bucke, R.** 1901. Cosmic Consciousness.
- Chambers, I.** 1987. Maps for the Metropolis: A Possible Guide to the Postmodern. *Cultural Studies*, Vol.I/1.
- Collins, J.** 1989. Uncommon Cultures, Popular Culture and Post-Modernism. Routledge, NY.
- Featherstone, M.** 1991. Consumer Culture and Postmodernism. Sage, London.
- Furst, P.** 1976. Hallucinations and Culture. Chandler and Sharp, California.
- Goode, E.** 1989. Drugs in American Society. McGraw-Hill, NY.
- Goode, E.** 1972. Drugs in American Society. Knopf, NY.
- Goode, E.** 1969. Multiple Drug Use Among Marijuana Smokers. =*Social Problems*, vol.17/nyár, 48-64. p.
- Haferkamp, H.** 1987. Beyond the Iron Cage of Modernity: Achievement, Negotiation and Charges in the Power Structure. =*Theory, Culture and Society*, IV/1.
- Hauser, A.** 1982. The Sociology of Art. Routledge&Kegan Paul, London.
- Hebdige, D.** 1988. Hiding in the Light. Routledge&Kegan Paul, London.
- Hirschi, T.** 1969. Causes of Delinquency. UCLA Press, Berkeley.
- Horkheimer, M. - Adorno, T.** 1972. Dialectic of Enlightenment. Herder&Herder, NY.
- Huxley, A.** 1961. Doors of Perception, Heaven and Hell. Penguin, London.
- Jameson, F.** 1987. Reading Postmodernism: A Conversation. Social Text, Vol.:Fall.
- Jessor, R.** 1979. Marihuana: A Rewiev of Recent Psychological Research. In: Robert I.D. (szerk.) *Handbook on Drug Abuse*. Government Printing Office, Washington, 337-355. p.
- Johnson, B. D.** 1973. Marihuana Users and Drug Subcultures. Wiley, NY.

- Kandel, D. B. - Kesler, R. C. - Margulies, R. Z.** 1978. Antecedents of Adolescent Initiations Into Stages of Drug Use: A Development Analysis. =*Journal of Youth and Adolescence*, Vol.7, 13-40. p.
- Kandel, D. B.** 1973. Adolescent Marijuana Use: Role of Parents and Peers. =*Science*, Vol.181/szeptember, 1067-1070. p.
- Kaplan, H. B.** 1975. Self-Attitudes and Deviant Behaviour. Pacific Palisades, California.
- Kesey, K.** 1962. One Flew Over the Cuckoo's Nest. Viking, NY.
- Krohn, M. D. - Massey, J. L.** 1980. Social Control and Delinquent Behavior, An Examination of the Elements of the Social Bond. =*Sociological Quarterly*, vol.21/ösz, 529-544. p.
- Lash, S. - Urry, J.** 1987. The End of Organised Capitalism. Polity Press, Oxford.
- Lindesmith, A. R.** 1968. Addiction and Opiates. Aldine, Chicago.
- Lindesmith, A. R.** 1947. Opiate Addiction. Principia Press, Bloomington.
- Maffesoli, M.** 1988. Affectual Postmodernism and the Megapolis. =*Threshold*, Vol. IV/1.
- McKenna, T.** 1991. The Archaic Revival. Harper Publishers, NY.
- Merton, R. K.** 1938. Social Structure and Anomie. =*American Sociological Review*, vol.3/október, 672-682. p.
- Merton, R. K.** 1968. Social Theory and Social Structure. Free Press, NY. (Magyarul: Társadalomelmélet és társadalmi struktúra. Gondolat, Bp.)
- Postel, S.** 1992. "Denial in the decisive decade". In: Brown, L.: *State of the World*. Norton, NY.
- Renato, R.** 1994. Bánat, harag, fejdadás. =*Törökfürdő*, vol. 1994/2.
- Robins, L. N.** 1980. The Natural History of Drug Abuse. In: Dan J. Lettieri (szerk.) *Theories on Drug Abuse*. Rockville. 215-224. p.
- Rushkoff, D.** 1994. Cyberia, Life in the Trenches of Hyperspace. Harper, San Francisco.
- Schuckit, M. A.** 1984. Drug and Alcohol Abuse: A Clinical Guide to Diagnosis and Treatment. Plenum, NY.
- Schuckit, M. A.** 1980. A Theory of Alcohol and Drug Abuse: A Genetic Approach, In: Dan J. Lettieri (szerk.) *Theories on Drug Abuse*. Rockville. 297-302. p.
- Shultes, R. E. - Hofmann, A.** 1979. Plants of the Gods: Origins of Hallucinogenic Use. McGraw-Hill, NY.
- Smith, G. M. - Fogg, C. P.** 1977. Psychological Antecedents of Teenage Drug Use. In: Roberta, G. S. (szerk.) *Researching Community and Mental Health: An Annual Complication of Research*. JAI Press, Greenwich, 87-102 old.
- Spradley - McCurdy** 1974. Conformity and Conflict, Readings in Cultural Anthropology. Boston.
- Spradley - McCurdy** 1972. The Cultural Experience, Ethnography in Complex Society. Science Research Associates, Chicago.
- Stallybrass, P. - White, A.** 1986. The Politics and Poetics of Transgression. Methuen, London.
- Stevens, J.** 1993. Storming Heaven, LSD and The American Dream Flamingo, London.
- Stoller, P.** 1994. Szem, értelem és szó az antropológiában. =*Törökfürdő*, vol. 1994/2, 41-47.
- Sutherland, E. H.** 1939. Principals of Criminology. Lippincott, Philadelphia.
- Turner, V.** 1969. The Ritual Process: Structure and Anti-Structure. Allen Lane, London.
- Wallace - Atkins** 1970. Culture and Personality. Random House, NY.

Wurmser, L. Drug Use as a Protecting System. In: Dan J. Lettieri (szerk.) *Theories on Drug Abuse*. Rockville, 71-74 old.

Zukin, S. 1982. Loft Living. John Hopkins University Press, Baltimore.

TARTALOM

- 1. BEVEZETŐ** - 3.old.
- 2. AZ ANTROPOLÓGIA** - 4.old.
 - 2.1. A nagyvárosi kulturális szöveg - 4.old.
 - 2.2. A posztmodern városélmény - 6.old.
- 3. A DROG** - 10.old.
 - 3.1. Hajlamok, deviancia és drogszociológia - 10.old.
 - 3.2. Budapest, acid-partyk és a drogszociológia - 16.old.
 - 3.3. Az LSD jelentése és története - 18.old.
- 4. A PARTY** (*megfigyelések*) - 27.old.
 - 4.1. A party terei - 27.old.
 - 4.2. Báméskodás és megidézés - 30.old.
 - 4.3. A beavatottság - 31.old.
 - 4.4. LSD, acid-party és posztmodern - 38.old.
 - 4.5. A Dj - 44.old.
 - 4.6. Party és piac - 48.old.
- 5. AZ INTERJÚK** (*beszámolók elemzése*) - 50.old.
 - 5.1. A terepmunka - 50.old.
 - 5.2. Party nyelvek, a party-szleng - 52.old.
 - 5.3. A party élmény - 55.old.
 - 5.3.1. Izlés-választás és kulturális automatizmus - 56.old.
 - 5.3.2. Keresés, ideológia és mítosztermelés - 60.old.
 - 5.3.3. A party-élmény szintjei: környezeti, virtuális, közösségi és centrális élmény - 72.old.
 - 5.3.4. Beavatás - 87.old.
 - 5.3.5. Technika: az élmény befolyásolása, a Dj - 97.old.
- 6. ÖSSZEGZÉS** - 101.old.
- 7. BIBLIOGRÁFIA** - 102.old.

MTA Politikai Tudományok Intézete
Etnoregionális Kutatóközpont Munkafüzetei

- 1). *A. Gergely András*: Kisebbségi tér és lokális identitás I. Az erdélyi városok és a magyar kisebbség a XX. században a modernizáló várospolitikai és a kisebbségellenes homogenizálás (romanizálás) elszenderedője, az etnikai identitás elmosása pedig a kulturális genocidium eszköze lett. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 53 1. 300,- Ft (29 oldal)
- 2). *A. Gergely András*: Kisebbségi tér és lokális identitás II. A kisebbség kulturális sajátosságainak egyike a társadalmi térhasználat, a térátélés etnikus tradícióinak és reprezentációjának rendszere a helyi társadalmak szintjén, s részét képezi az etnikus identitástudatnak, a szerepviselkedésnek, az életvezetési mintáknak és a politikai mező átalakulásának is. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 54 X. 300,- Ft (29 oldal)
- 3/A). *A. Gergely András*: Forráselemzés: Kopács, táj- és népkutató tabor a Drávaszögben (1942). Több ezer jegyzetlapon megmaradt forrásanyag ismertetése, Kopács etnohistoriájának, tájnéprajzának és szociológiai jelenségvilágának bemutatása, amely összehasonlító eszköz lehet a további kutatások szolgálatában, s kísérlet egy mikrorégió helyi társadalmának, etnikai közösségeinek pontosabb megismerésére. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 55 8. 300,- Ft (28 oldal)
- 3/B). *A. Gergely András*: Forráselemzés: Városi és nemzetiségi lét magyarok és "jugoszlávok" körében, a XX. századi városfejlődés árnyékában. Az elemzés mintegy három évtized szakirodalmi alapján a soknemzetiségű jugoszláv öngazgatási rendszer vonásait és a félmillió magyar kisebbség sorsát követi a városfejlődés és a gazdasági-etnikai-migrációs folyamatok közepette egészen a nyolcvanas évek végén lezajlott rendszerváltó korszakig. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 56 6. 350,- Ft (35 oldal)
- 4). *A. Gergely András*: Kun etnoregionális kisvárosi sajátosságok. Kisebbségi szereptudat, tájegységi autonómia változása egy regionális térben nem föltétlenül reprezentált, s még kevésbé törvényszerűen nyilvánosan megjelenő természetű. A magyarországi kunok történeti régiójának, a Kiskunságnak néhány térbeli sajátosságáról szóló tanulmány egy illegitim társadalmi identitástudatról, a tájegység városaiban jellemző civiltársadalmi aktivitásról és történeti szerepről értekezik, amely látszólag elveszett a hazai modernizáció folyamatában. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 57 4. 250,- Ft (24 oldal)
- 5). *Szerk.: A. Gergely András*: Rövid etnoregionális elemzések. Egyetemi hallgatók tanulmányai antiszemitizmusról, a magyarországi szerbek politikai közösségéről, romániai interetnikus konfliktusról, orosz-magyar vegyesházasságokról, köztéri indián zenészek téralakító eszközeiről, a magyarországi bolgárok kulturális identitásáról. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 58 2. 450,- Ft (90 oldal)
- 6). *A. Gergely András*: Identitás és etnoregionalitás. A kisebbségi identitás történeti és regionális összefüggései Nyugaton és Kelet-Közép-Európában. Az önazonosság egyben a másokkal szembeni pozíció eszköze és az etnikai társas lét feltétele is, az etnoregionalitás pedig intézményesülő társadalmi törekvés, amely az egyes nagytájak/régiók népességének önszervező erőt egyesíti, térfoglalásra és térkiszajátításra formál igényt, s annál inkább hatalomellenes, államellenes lesz, minél kevesebb öngazgatási szabadsága van az egyes etnikumoknak. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 59 0. 500,- Ft (98 oldal)
- 7). *Szabó Ildikó*: Közösségszerveződési folyamatok a magyarországi románok körében. Az összehasonlító tanulmány három magyarországi románok-lakta településen (Méhkeréken, Gyulán és Körösszakálon) tárja föl az interetnikus viszonyokra jellemző különbségeket és sajátosságokat. Az etnikai identitást elsősorban a nyelv és a kultúra hétköznapi életbe ágyazódott mintáiból keresi vissza, kistáji és regionális kihívások, kisebbségi válaszok formáit elemzi, önmeghatározások és kölcsönkapcsolatok nehézségeiben éri tetten. A kutatás adatbázisa elektronikus adathordozón az Etnoregionális Kutatóközpontban elérhető. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 60 4. 450,- Ft (45 oldal)
- 8). *A. Gergely András*: Politikai antropológia. /Interdiszciplináris közelítések/. A politikai antropológia eszköztára és számos kutatási irányzata az etnikum-kutatások, a

politikatudomány, a politikai szociológia és a kulturális antropológia köztes területén kínál lehetőséget a társadalmak és a politikai rendszerek elemzésére - elsősorban a nem-intézményes társadalmi szférában. Primitív társadalmak, törzsi politikai viszonyok, informális hatalomérvényesítés, politikai magatartások és normák, modern kapcsolathálózatok értelmezéséhez visz közelebb az antropológiai gondolkodásmód - ehhez kínál bevezetőt az egyetemi oktatásban is kipróbált tematikájú tanulmány. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 61 2. 500,- Ft (72 oldal)

9). *A. Gergely András*: Tér - szimbólum - politika. Politika a térben, tér a politikában. Miként jelenik meg - vagy miképpen rejtőzik - a politika a térben? Hogyan függ össze a politikai hatalom térbeli kiterjedése, megjelenítődése az etnikai, társadalomrétegződési, szimbolikus térfoglalási helyzetekkel? Egy kisváros, a főváros és a „nemzeti” szintű politika terét, megjelenésmódját, belső dimenzióit kutatja a szerző. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 62 0. 450,- Ft (83 oldal)

10). *Boglár Lajos, Papp Richárd, Tarr Dániel, Tóth Bernadett*: Etnikum és vallás. Apróbb írások a vallási kommunikáció körében. Négy írás az etnikai szféra és a vallás egyes összefüggéseiről, melyekben az elméleti vagy empirikus összegzések alapján etnosz és vallás összefüggései tárulnak föl. Egy figyelem-ébresztő esszé és három terepmunkára épülő beszámoló jelenik meg egy füzetben (a csíksomlyói búcsúról, a tahitiai sajátos voodoo-hitéről és a tibeti hitvilág egyik jellegzetes alakjának szimbolikus jelentésköréről). A társadalmak kulturális tartalmai e megközelítések és megértő elemzések nélkül ma már egyre nehezebben remélhetők. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 63 9. 400,- Ft (51 oldal)

11). *A. Gergely András*: Kisebbség - etnikum - regionalizmus I. Állam, nemzet, ellenkultúra és kisebbségiség. A tanulmány az etnikai csoportjelenségek történetét, az etnikumfelfogás történeti és modern politikai jelenségét elemzi, kiemelve az etnikai és regionális mozgalmak folyamatát, mint a világpolitika és a nemzetpolitikák szükségképpen egyik legfontosabb következményét, amely a kisebbségi jogok, a civil társadalmi mozgások és a lokális kezdeményezések alakjában az állami beavatkozás és az államhatalmi gyámkodás ellen fordítja a modern társadalmak etnikai tömegeit. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 64 7. 500,- Ft (139 oldal)

12). *A. Gergely András*: Kisebbség - etnikum - regionalizmus II. Etnoregionalizmus Magyarországon? Van-e lehetősége az etnoregionalizmus kialakulásának Magyarországon? A regionalizálás mint mozgalom a politikai átmenet korszakában az ország régióinak áttagolódását is eredményezheti. Milyen összefüggések vannak a magyar társadalom gazdasági-, történeti- vagy osztálytagozódása és a politikai szegregálódás, a mentalitások, etnikai csoportok, szubkultúrák, tájegységi identitások térbeli eltérései között? A tanulmány kísérlet egy alkalmi összegzésre, melyben a tradicionális és konzervatív gondolkodás mai illetve történeti előzményei változó identitás-formák, érték-alakzatok által reprezentálódnak, s a szerző példaként az asszimilálódottnak tekintett kunok helyzetét elemzi, összehasonlítva ezt a franciaországi gasconok történeti és mai identitásával. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 65 5. 500,- Ft (90 oldal)

13). *Bindorffer Györgyi*: Identitás kettős kötésben. Etnikai identitás és kulturális reprezentáció a dunabogdányi svábok körében. Az etnikai csoportidentitás sajátos formája és kulturális feltételei Magyarországon is politikai, nemzedéki, történeti befogadások, kirekesztések, alkalmazkodás és megmaradás dimenzióitól függenek. A szerző Dunabogdány sváb lakosságának önképét, a helyi identitás mai állapotát, nemzedékenkénti különbségeit, valamint a politikai nemzettel kialakított kapcsolatát elemzi empirikus tapasztalatok alapján, elméleti szempontjait az etnikai, kisebbségi, nemzetiségi és helyi közösségek vizsgálatában antropológiai nézőpontok határozzák meg. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 66 5. 450,- Ft (75 oldal)

14). *Szabó Ildikó, Horváth Ágnes, Marián Béla*: Főiskolások állampolgári kultúrája. Empirikus vizsgálat két kecskeméti főiskola hallgatói körében. Ezer tanítóképzős és műszaki főiskolás fiatal rendszerváltás utáni állampolgári kultúráját, ismereteit, értékeit, állam- ill. kultúrnemzeti identitását, magyarságfelfogását tárják föl a kiadvány szerzői. E fiatalok szocializációja történelmi nézőpontból is rendkívüli korszakban alakult, s értelmiségiként maguk is állampolgári minta gyanánt szolgálnak majd mások számára, környezetüket pedig állampolgári minőségükben is befolyásolják. Helyzetük, múltból hozott értékeik, Európa- és

szomszédságfelfogásuk, etnikai toleranciájuk ezért kiemelkedően fontos. A számos grafikonnal, táblázattal illusztrált empirikus vizsgálat e kulturális, politikai, regionális kérdések iránti korszakos érzékenységet taglalja. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 67 1. 400,- Ft (40 oldal)

15). *A. Gergely András*: Közelítések az etnofilmhez. Retusált ösiség, rendezett hitelesség, etnikai valóság: "Amikor a filmesek néprajzi filmeket készítenek, ezek talán filmek, de nem néprajziak, amikor a néprajzkutatók készítenek filmet, azok talán néprajziak, de nem filmek..." - jellemzi az etnofilmek készítőit a műfaj klasszikusa. Mi az etnofilm és milyen kapcsolatban áll a társadalmi (esetünkben az etnikai) valóság feldolgozásával, közvetítésével és értelmezésével? Hogyan alakult a néprajzi-antropológiai tematikájú filmek, a szerzői művek, a dokumentum-műfajok és a résztvevő megfigyelésből vagy együttélésből táplálkozó etnofilmek stílus- és ábrázolástörténete, miféle mítosszá válik maga a valóságkövető film is a befogadó piaci közegben? Ezekről a kérdésekről és a körülöttük sorjázó értelmezésekről szól az oktatási anyagként is használt tanulmány a filmművészet centenáriumának tiszteletére. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 68 X. 400,- Ft (43 oldal)

16). *Dudich Ákos, Gál Anasztázia, Molnár Eszter, Németh Rita, Pásztor Zoltán*: Népek, maszkok, nemzeti- és csoportkultúrák. Etnikai-antropológiai dolgozatok. Hogyan gesztikulálnak az afrikaiak? Miként alakul át a japán nők társadalmi státusza? Hogyan kezeli London az ír hajléktalanok növekvő tömegét? Kik a manoriták és milyen módon illeszkednek be Libanon sok egyházú, sok etnikumú vallási-társadalmi rendszerébe? Föltámadnak-e a kanadai indiánok rejtőzködő helyzetükből, s hogyan remélik érdekképviseltük megoldását az ellenségesen viselkedő politikai környezetben. A munkafüzet antropológus egyetemi hallgatók dolgozataiból kínál válogatást, melyek a hazai tudományos kutatások számára nehezen megközelíthető terepről hoznak izgalmas beszámolókat. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 69 8. 450,- Ft (76 oldal)

17). *Nemes Nagy József*: Társadalmi térkategóriák a regionális tudományban. Egy modern tudományág műhelyéből. Osztható-e a tér, s horizontális vagy vertikális dimenziói milyen külső és belső, zárt vagy nyílt térfelosztás alapfogalmi köré szervezik ismeretkincsét? Lehetséges-e fizikai, gazdasági, politikai vagy kulturális tereket másként nézni, új módon osztályozni, s kialakítani a szociológia, a makrostrukturális elemzések matematikailag tiszta fogalmi rendszerét a társadalmi jelenségek modellezése céljából? A szerző e cseppfolyós közegben keresi a makrotér, a mikrotér, a regionális tér és ezek határai között az eligazodás útjait, lehetséges perspektíváit. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 70 1. 550,- Ft (57 oldal)

18). *Kormos Éva*: Albánia: az emberélet fordulói. A tradicionális albán falusi, illetve városi szokásrend sajátosságai között, az átmeneti rítusok során meglehetősen egyedi, a keresztény és iszlám kultúrából egyként eredeztethető szabályok épülnek a halál, a siratás és temetés, a családi életmód és szerepleosztás, valamint a házasságkötés köré. Az erősödő modernizáció és korakapitalizmus azonban nem tudja feledtetni az életvitel írásos társadalmi törvények szabta normáit. A "vérbosszú", a leánykérés, az érzelmek rejtése és robbanása jellemzi a hegyi falvak, modern városok közösségeit egyaránt. A szerző az emberi élet fő fordulópontjaira is bepillantást nyújt, pótolva a regionális tudományok régi adosságát. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 71 X. 350,- Ft (44 oldal)

19). *Veres Emese-Gyöngyvér*: Barcasági körkép. Egy kulturális antropológus terepmunka-tanulmányai. A csángó - a barcasági, hétfalusi típusú - jellegzetessége az, hogy sem tiszta székely, sem moldvai nincs benne, a közös törzsből származott népnek már hibádzik bátorsága, kedélye, játékosága. Az évszázadok során a szászság elnyomása alatt, a művelődés teréről leszorítva, csendes magányában, szinte egykedvűségben élt e nép, s kitörési szándékát, fejlődését a vallás nyomta el, mely kizárt minden világit, zajosabb életmódot. A szerző rövid írásokban rajzolja körül a Brassó-vidék sajátos kulturális egységét, színes motívumokban jeleníti meg a "hétfalusiak" roppan gazdag szellemi népköltészeti hagyatékát. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 72 8. 450,- Ft (53 oldal)

20). *Bódi Ferenc*: Polgárosodás, politikai változás, társadalmi tömeg. A huszadik századi társadalomtudományi gondolkodás számára az ismert és új szociológiai kategóriák sokasodása tartalmaz kihívást A tömeg, a modernizáció, az autonómia, a szuverenitás fogalomváltozása, a nemzetközi folyamatokban rejlő egyetemes tartalmak, mint a béke, a rendszerváltások, a regionális politikák és nemzetek fölötti kölcsönhatások, s ezen felül is a kis népek

politikájában bekövetkezett változások is számos fogalom jelentéskörének és helyi átértelmezésének tapasztalatát igazolják. A szociológus szerző a makropolitikai folyamatok mélyén zajló társadalmi változások, alkalmazkodások mechanizmusait, irányzatait, erővonalait rajzolja meg. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 73 6. 450,- Ft (63 oldal)

21). *Horváth B. Ádám, Soltész János*: Társadalom és hatalom. Politikai antropológiai analízisek. A munkafüzet két tanulmányt tartalmaz, melyek a korai államnélküli társadalmak felépítését, szerkezeti sajátosságait, családi-rokonsági rendszerét, életmódját és a lokális uralmi viszonyok közötti kultúráváltozást elemzik. Az első a tuareg társadalom felépítését, történelmét és családi rendszereit vázolja, a második történetileg mutatja be, kikből lesznek a társadalom vezetői az államiság előtti politikai rendszerekben (horda, törzs, főnökség, állam) és hogyan teremtik meg legitimációs bázisukat, milyen társadalmi változások járulnak hozzá a vezetők személyének reprezentálásához és specializálódásához, továbbá milyen eszközöket használnak a törvény a rend és a szokásjogok fenntartásához. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 74 4. 400,- Ft (46 oldal)

22). *Szabó Levente, Juhász Levente Zsolt, Király Ildikó*: Kognitív etnikai folyamatok. Tanulmányok a kognitív kutatások tükrében. A kognitív kutatások a társadalom-tudományok egyre szélesebb körében hódítanak híveket, alapoznak meg irányzatokat és iskolákat, s jellemezznek alkotói életműveket. E munkafüzet három szerzője a politikai jelentéstartalmak, a kulturális tudás és a jelentésemélet területéről hoz bepillantást az interdiszciplináris elemzésekbe. Mindhárom tanulmányban a legizgalmasabb kortárs társadalomtudományok (kulturális antropológia, informatika, nyelvfilozófia, szemantika, csoportpszichológia, stb.) módszereire, kutatási irányzataira és alkotóira épülő elemzés található, önálló kutatásra alkalmazott formában, egyúttal kihívásként is, melyre az etnikai és regionális kutatásoknak éppoly nagy szüksége van, mint a hagyományos társadalom-tudományi diszciplínáknak. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 75 2. 400,- Ft (85 oldal)

23). *Utasi Ágnes*: Magyar hazától az amerikai otthonig. Magyar származású középosztályi amerikai állampolgárokkal készült kérdőíves vizsgálat anyagának rövid ismertetése. A tanulmány az emigrálás körülményeinek, a társadalmi beilleszkedésnek és a szimbolikus (kulturális, nyelvi, kapcsolati) tőke felhasználásának jellemzőit mutatja be, arra koncentrálna, hogy különböző történelmi időszakokban (1930-as évek, háború utáni időszak, ötvenes-hatvanas évek, s így tovább egészen a rendszerváltásig) hogyan zajlott le a javarészt középosztályból induló vagy oda érkező emigránsok interkulturális asszimilálódása, s miként változott vagy maradt meg az anyaországgal való kapcsolatuk. Az elemzést számos táblázat egészíti ki (melyek adatbázisa elérhető a szerzőnél vagy az Etnoregionális Kutatóközpont gyűjteményében). ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 79 5. 450,- Ft (62 oldal)

24). *A. Gergely András*: Helyi társadalom - rendszerváltás közben. Megoldódott-e a helyi társadalom „felszabadulása” a rendszerváltás és a társadalmi struktúra reformja során? Milyen hozott előnyök és hátrányok érvényesülnek az önállósult településeken, s miért nincs már hitelképes „közösség” a falusi-kisvárosi térségekben? Erősödött-e a civil társadalom együttműködési hajlandósága, s milyen reményekkel kecsegtet a jövő az önszervező erők, a lokális autonómiák terén? A szerző politikai szociológiai áttekintést ad a mai helyzetről, nem mellőzve kritikai észrevételeket sem. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 80 9. 400,- Ft (53 oldal)

25). *Vörös Kinda Klára*: Otthon és itthon. Erdélyi menekült értelmiségiek magyarországi beilleszkedéséről, helykeresésükről és törekvéseikről, az asszimilálódás folyamatáról és a múltból hozott emlékek feldolgozásának lehetőségéről készített elemzését közli a szerző, bőségesen illusztrálva mondandóját a vajdasági, erdélyi, szlovákiai, kárpátaljai, szlovéniai értelmiségiekkel készített interjúiból. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 81 7. 450,- Ft (77 oldal)

26). *Hollós Marida*: Pszichológiai antropológia. Az egyetemi tananyagként kipróbált tantárgyi tematika a pszichológia, a kulturális antropológia és az etnoszociális karakterek rendszerében nyújt eligazítást, megrajzolva a pszichológiai antropológia rövid kutatástörténetét, a bioszociális, kulturalista, behaviorista és konfiguracionalista iskolák/irányzatok kutatási irányait és jelesebb személyiségek kutatói portréját. Az áttekintést a nemzeti karakterre vonatkozó szociálpszichológiai és kultúrakutatási

nézőpontok egy tanulságos vázlatra zárja. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 82 5. 450,- Ft (67 oldal)

27). *Demetrovics Zsolt*: Drogkultúra, drogfüggés, társkapcsolatok. A szerző a hazai drogfogyasztás és a drogfüggő szubkultúra-jelenségek kutatójaként a deviáns viselkedés szociálpszichológiai, társkapcsolati jelenségeit vizsgálja több tanulmányban. Észjárása a kulturális antropológia, a szenvedélybetegségek pszichológiája, az ifjúságkutatás és a jelenkutatás határain széles pástot fog át, s jellegzetesen antropológusi. A drogfüggés lélektana, a drogok társadalmi szerepe és hatásai, a drogfogyasztás kultúrafüggő dimenziói és nyelvi megjelenésmódjai foglalkoztatják, figyelme azonban kitér a harmadik világ népeinek kulturális mintáira, egészség-képére, önértelmező felfogásaira is. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 83 3. 400,- Ft (71 oldal)

28). *Páll Kinga Ágnes*: Alternatívák és félelmek. Magyar és román elképzelések a romániai magyarság helyzetének átértékeléséről. Miként vélekednek a romániai magyar politikai erőcsoportok és a román politikai döntéshozók a kisebbségi, nemzetállami, etnopolitikai helyzetről? Hogyan értelmezik és alkotmányos eszközökkel hogyan kezelik az etnikai kisebbség törekvéseit, politikai szándékait, nyilvános szereplését azok a körök, amelyeknek módjukban állna az európai csatlakozás reményében megfogalmazott alkotmányos reformokat és demokratikus kezdeményezéseket elfogadni vagy érvényesülni hagyni? A szerző alkotmányos és kisebbségjogi szempontból elemzi a román-magyar kölcsönhatásokat. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 84 1. 450,- Ft (84 oldal)

29). *Benke József, Bindorffer Györgyi, Bódis Krisztina, Kézdi Nagy Géza, Papp Richárd*: Etnikai-antropológiai kutatómódszertan I. Empíria és elmélet találkozási pontjain. Elméleti megfontolások és kutatási kezdeményezések néhány változatát mutatja be munkafüzetünk: mexikói indiánok, munkácsi zsidók, borsodnádasdi barkók és szigetvári lakópolgárok között végzett terepmunkák tapasztalati anyaga kínál további elméleti mérlegeléseket. Hogyan lehet - s lehet-e egyáltalán - saját módszertannal közelíteni egy megismerésre váró társadalmi kultúrához? Van-e és lehetséges-e egyáltalán "egyfajta" módszertan, amely különféle korok és kulturális állapotok föltárására használható. Ha pedig a szempontok és módszerek sokasága áll rendelkezésünkre, melyiket válasszuk a sok közül? E kérdésekre keres választ az etnikai és antropológiai kutatások néhány kísérletező és avatott szakembere. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 85 X. 450,- Ft (89 oldal)

30). *Laki László*: Periférián - az Alföld közepén. Egy másfél évig tartó térségi kutatás anyagából kiemelt történeti és rurálszociológiai tapasztalatait összegzi tanulmányában a szerző. A helyszín a Nagykunság, az Alföld egy sajátos településeggyüttese, amelynek zártságát, fejlődéshiányát és megtorpantságát látjuk megfogalmazhatónak a helyi gazdálkodás, a térségi fejlesztés, a gazdasági beruházások és a munkaerőpolitikai változások fényében. A hatszáz-nyolcszáz éves lassú fejlődési trendet követően az 1970-es évek során meginduló területfejlesztés reménye töri meg, a rendszerváltó évek munkaerőgazdasági és tőkefelhalmozási politikája miatt azonban a folyamat megáll, s a magára maradó térség visszafordul a reménytelenség irányába. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 86 8. 450,- Ft (79 oldal)

31). *Kapitány Ágnes - Kapitány Gábor* szerk.: Rendszerváltás, világképváltozás, mellékutca. Tanulmányok a politikai antropológia és a világkép-elemzések köréből. A rendszerváltás-fogalom sokoldalú használatára hívja föl a figyelmet az együtt közölt öt tanulmány. Akár ha szakácskönyvről, akár ha vasúti menetrendről vagy kalandfilmek hőstípusairól van szó, megjelennek a váltás/változás hatóerői, s nemegyszer nyilvános, mégis titkos "lenyomatokat" hagynak maguk után, mint például a választási politikai plakátok firkái formájában. A rendszerátalakulás főútvonalait, közlekedési és kapcsolati hálózatait a mellékutcák /és sokszor ideológiai zsákutcák/ teszik nehezen járhatóvá, áttekinthetővé. Így együtt azonban korspecifikus világképváltozások lenyomatai maradnak, melyeket a szimbolikus és politikai antropológiai megfigyelés tesz érthetőbbé, értelmezhetőbbé, a politikai kultúra közkincsévé. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 87 6. 450,- Ft (105 oldal)

32). *Albert Réka*: Tájak és nemzetek. Kísérlet a "nemzeti táj" fogalmának antropológiai megközelítésére. Van-e egy nemzetnek "saját tája", s miképpen konstituálódik az, ha a nemzetfogalmak is változnak, ha a táj vagy a tér mást és mást jelent Svájcban, Svédországban és a nagy magyar Alföldön? Hogyan szól a nemzeti poézis a tájról (Lenau,

- Petőfi, Gvadányi), miként alakítja a kollektív emlékezet a saját táj-élményét, s miként lesz mindebből turisztikai, fogyasztói, politikai vagy antropológiai aspektusból értékelhető jelenség - ezt taglalja a szerző megannyi példával, idézettel és tekintélyes szakirodalmi bázison. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 88 4. 400,- Ft (67 oldal)
- 33). *Papp Richárd*: Szakadékok és hidak. A magyar és a román egymás mellett élés lehetőségei és stratégiái Hargita megyében. Együtt vagy egymás mellett, egymásért vagy egymás ellen ? Ez a közös térben, kulturális egymásrahatásban évszázada együtt élő csíkszeredai népesség mindennapjainak, ünnepeinek és identitásának alapkérdése. A szerző a helyi társadalmi és kulturális-politikai tér felosztásának, az etnikai és vallási mezők sajátosságainak kulturális antropológiai megközelítését adja dolgozatában. A fotókkal illusztrált kutatási anyag az etnokulturális kölcsönhatásoknak és az egymás mellett élő népek viszonyának megfigyelésével, illetve e kapcsolat értelmezésével segít bepillantani Csíkszereda és Csíksomlyó helyi társadalmainak mindennapjaiba, szakrális és történeti dimenzióiba. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 89 2. 450,- Ft (86 oldal)
- 34). *Heltai Gyöngyi*: Szocialista sematizmus. Sematizmus és komédia, definíciók és határai. A szerző a szocializmus korszakában megszokott nézőponttól eltérően, illetőleg kortárs művészetelméleti teóriák alapján kifejezetten kritikai aspektusból tárgyalja a szocializmus korszakának jellegzetesen sematikus színházi bemutatóit, filmjeit és operettjeit. Elemzése megvilágít alkotói, színészi, kritikusai, kultúrpolitikusai és ideológusai mintákat, melyek a korszakra jellemző műalkotásokban a hősök és antihősök, üzenethordozók és közvetítők főbb jellemvonásainak tartósítására vagy megváltoztatására hatottak. A tanulmány a kulturális és vizuális antropológiai elemzés egy lehetőségét mutatja, tudomány- és művészetközi szempontokat érvényesít, korszak-kritikai aspektusa pedig a látszólag "ismert sematizmus" korántsem sematikus újragondolására ösztönöz. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 90 6. 450,- Ft (124 oldal)
- 35). *Szabó Ildikó - Lázár Guy*: Nemzet-koncepciók a mai magyar társadalomban. A szerzők bevezetésül az európai és a magyar nemzetfelfogások mintáit, változatait mutatják be, majd a hazai felfogásmódok történeti dimenzióit elemzik, hogy azután a kisebbségekkel és etnikai-kulturális csoportokkal szembeni magatartások és ellenségeképek értelmezését adhassák. A nemzetfelfogások, s főként ezek jelenkortörténeti szempontjai a politikai gondolkodás, a társadalmi helyzet, az iskolázottság és a szocializációs minták függvényei, de nem utolsósorban egy konszenzuális nemzetfogalomban megtalálható identitás-minőség alapvető jegyei befolyásolják átalakulásukat. Az elemzést számos, közvéleménykutatásokon alapuló ábra teszi teljessé. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 91 4. 400,- Ft (49 oldal)
- 36). *Gordos Ágnes*: Fehéren feketén: esélyek és zsákutcák, avagy a cigányság oktatásával és foglalkoztatásával kapcsolatos kérdések: áttekintő elemzés a magyarországi cigányság történeti helykeresésének, integrálódásának, periferezálódásának kérdéseiről, melyet a szerző a cigányság oktatásával, szakképzésével és foglalkoztatásával kapcsolatos problémák ismertetésével hoz közelebb napjainhoz. A tanulmány része egy empirikus kutatómunka anyagának bemutatása is, amely a cigány gyerekek iskolás- és óvodás-korú csoportjainak induló hátrányait és a társadalmi integrációban eleve nehezebbé tett helyzetét világítja meg. ISSN 1416-8391, ISBN 963 8300 92 2. 450,- Ft (100 oldal)
- 37). *Lányi Gusztáv*: Politikai pszichológia és politikatudomány. /A politikai pszichológia szemléleti sajátosságairól/. A szerző a politikai pszichológia tudományrendszerbeli helyét, történetét, irányzatait ismerteti tudományos, mégis élvezetes stílusú áttekintésében. A mellékelt ábrák és az egyetemi előadásvázlatok különösen alkalmassá teszik az anyag egészét az oktatásban való felhasználásra, ami egy helyét kereső diszciplína esetében korántsem utolsó vállalat. A tekintélyes bibliográfia önmagában véve is hiánypótló jelentőséggel egészíti ki a pszichológia és a politikatudomány határán új tudást kereső, vagy a régi meggyőződéseket újragondolni vágyó olvasó kíváncsiságát. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 13 2. 600,- Ft (151 oldal)
- 38). *Szabó Máté*: Védekező helyi társadalom Tiltakozások Borsod megyében (1989-1995): tanulmányában a szerző a társadalmi tiltakozásformák elméleti megközelítésével vezeti be regionális elemzését, amely a nagytérbeli munkaerőpolitika átalakulása és a rendszerváltozás során végbemenő periferezálódás, illetve a vállalat-privatizáció következtében kialakuló

ellenállás- és tiltakozásformák megjelenésmódjával nyújtott lehetőséget az áttekintő felmérésre. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 14 0. 400,- Ft (50 oldal)

39). *Barabás Máté*: Községek találkozása: Krisna-völgy Somogyvámoson: közismert, hogy Magyarországon a Krisna-tudatú hívők száma ugrásszerűen megnőtt a politikai és ideológiai "rendszer váltás" éveiben. A szerző a krisnások magyarországi központjában vizsgálja, mit kínál ez a hitvilág és életforma-modell a híveknek, miként hat a somogyi község helyi társadalmára és földrajzi (-turisztikai) környezetére, s miként csiszolódik össze a világeképek változása során a vallási mező és a társadalmi közösség komplex egységének több más résztvevője. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 15 9. 400,- Ft (40 oldal)

40). *Orosz Anett*: Menekültek és menedékesek helyzete a Debreceni Befogadó Állomáson: a menekültek státusával, ideiglenes szállásaik helyzetével, mindennapjaikkal, problémáikkal és reményeikkel foglalkozik a szerző. Terepmunkán, interjúkon és megfigyelésen alapuló kutatásában a debreceni Befogadó Állomás átfogó, érzékletes leírását adja, kiegészítve a szociológiai tapasztalatot az ott élő családok életút-elemzésével, családi eseménytörténetével, az egyes családtípusokra jellemző vonások megrajzolásával. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 29 9. 400,- Ft (55 oldal)

41). *Bujdosó Judit*: Határ választ el...: a tanulmány a menekültügyi jogi és szervezeti rendszerének, a migrációs politika átalakulásának, a magyarországi menekült-áradat számadatainak tükrében vizsgálja az integrálódás, a helykeresés, az identitásváltozás néhány szempontját. Interjúrészleteket közöl az egyes menekült-típusok vallomásaiból, és sorra veszi az érkezők/visszatelepülők/továbbutazók/letelepülők stratégiáit, végezetül pedig a magyar migrációs politika tapasztalatai alapján a menekültek letelepítésének és beilleszkedésének főbb szempontjait tárja az olvasó elé. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 30 2. 350,- Ft (30 oldal)

42). *T.Kiss Tamás*: A kulturális intézmények állami rendszere Magyarországon az 1920-as években. Gróf Klebelsberg Kunó kultúrát szervező tevékenysége: a rendszerváltó Magyarország, az európai polgárosodást célul tűző Magyarország, s a politikai modernizációt megvalósítani törekvő Magyarország sem érheti el céljait a hazai társadalmi és politikai, gazdasági és kulturális múltat átértékelő, a kulturális hagyományokat itt és most jelenvalónak tekintő gondolkodásmód nélkül. E tanulmány szerzője egy jellegadó korszak és egy kivételesen sokoldalú politikus-személyiség "életművébe", a hazai kapitalizmus és polgárosodás egyik fontos korszakába nyújt széleskörű betekintést, vagy inkább teljes korképet. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 59 8. 600,- Ft (187 oldal)

43). *A.Gergely András*: Államválság – régiók – civil társadalom I–III. /I. Államválság/: válogatott tanulmányokból álló, de egységes gondolatmenetbe illeszkedő elemzésében a szerző a korszakunkat jellemző állampolitikai válságjeleket veszi sorra. A táji-történeti tagoltság, a tradíciók szabta politikai törésvonalak, a politikai-kulturális blokkok, a magyar "reálpolitika" és nemzetépítő program, a demokratikus fejlődés és a nyilvánosság viszonya, valamint a hatalomkorlátozás és az europaizálódás törekvésének körüljárása adják a füzet tartalmát. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 36 1. 500,- Ft (98 oldal)

44). *A.Gergely András*: Államválság – régiók – civil társadalom I–III. /II. Régiók/: két régió történeti alapvonásait ismerteti a szerző az elmúlt fél évszázadban elvégzett kutatások alapján: a Tiszazug történeti szorongatottságát és a kiskun vidék mentalitástörténeti karakterét elemzi úgy, mint sajátosan alföldi, etnikai-kulturális meghatározottságát mindenkor átélő térbeli egységet. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 37 X. 450,- Ft (75 oldal)

45). *A.Gergely András*: Államválság – régiók – civil társadalom I–III. /III. Civil társadalom/: a közjó társadalomfilozófiájára hivatkozó elmélet, a helyi demokrácia és az önszervező erő kibontakoztatására épülő korszakos változás-élmény, valamint a civil társadalomról kialakult elképzelések és az ezekre nehezedő jelentésváltozások kérdései körül bolyong a szerző. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 60 4. 500,- Ft (90 oldal)

46). *Albert Árpád, Benke József, Gulyás Anett, Kovács Monika, Pásztor Zoltán, Sebestény Anikó, Veres Emese-Gyöngyvér*: Másság - idegenség - elmozdulás. Léthelyzetek az otthonosság és a sehollét között: a válogatott tanulmányokból álló füzet menekültek, diaszpórában élők, helykeresők körében végzett kutatások összefoglalóiból áll. Németországi törökök és magyarok, brüsszeli arabok, budapesti kínaiak, afrikaiak és kelet-európaiak

élethelyzeteit, kulturális másságát, asszimilálódási hajlandóságát mutatják be ez írások, melyek résztvevő megfigyelésen, empirikus tapasztalatokon alapulnak. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 61 2. 400,- Ft (57 oldal)

47) *Tasi István*: A vaisnavizmus múltja és jelene: a szerző a magyarországi Krisna-tudatú hívők közösségének egyik papja (bráhmánája), aki a vaisnava kultúrát a kutató szemszögéből igyekszik megismertetni egy sajátos antropológiai látásmód révén. A hazai kiségyházak között is egyre népszerűbb vallási szervezet már templommal, bio-farmmal, parlamenti képviselővel, sajtótájékoztatóval is rendelkezik, s mind gyakoribb, hogy a "krisnások" jelenlétét, közöttünk élő hívő egyedei fel-feltűnnek autóparkolóknak, utcai forgalomban vagy nagyvárosi könyvtárakban. A Visnu- illetve Krisna-hívők sokoldalú bemutatása, vallásszemléletük és mozgalomtörténetük ismertetése a szerző írásában kiegészül a templomi élet és a krisnás lét hétköznapi eseményeinek, szótárának leírásával. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 63 9. 400,- Ft (62 oldal).

48) *Fejér Balázs*: Az LSD kultusza: egy budapesti kulturális színpad krónikája. Egy ifjúsági szubkultúra élményhű leírása kulturális antropológiai nézőpontból. A szerző a városantropológia és a mikrokultúrák kutatásának módszertanát alkalmazva egy jellegzetesen világvárosi jelenséget ismertet, s közben "beavatást" nyer az olvasó az acid-partyk zenei világába, ünnepnap tartalmába, nyelvi és világképi sajátosságaiba. Fölmerül a kérdés: azonos-e a "pre-civilizált" törzsi világ sámánjainak szerepe a party-világ disc-jockey-inak funkciójával. ISSN 1416-8391, ISBN 963 9098 64 7. 900,- Ft (104 oldal)

Javaslatok az Etnoregionális Kutatóközpont Munkafüzetekinek könyvtári szakozásához

No 1). Kisebbségi tér és lokális identitás I.: nacionalizmus, állam (nemzetállam), Románia, Erdély, urbanizáció (1919-), kisebbségpolitika, etnikum (magyar, román), szimbolikus politika (térbeliség), helyi társadalom.

2). Kisebbségi tér és lokális identitás II.: kisebbségi helyzet, etnikum (kun), etnocentrizmus, szimbolikus politika, urbanizáció (Kiskunság), helyi társadalom (Kiskunhalas), politikai kultúra.

3/A). Forráselemzés: Kopács – táj- és népkutató tábor a történeti Drávaszögben (1942): kisebbségi helyzet, Jugoszlávia 1945-1989, helyi társadalom, életmód, település (-történet, Kopács), társadalomkutatás (1942), akkulturáció.

3/B). Forráselemzés: Városi és nemzetiségi lét magyarok és "jugoszlávok" körében, a XX. századi városfejlődés árnyékában: kisebbség (nemzetiség), történelem XX. szd., urbanizáció (Jugoszlávia, Vajdaság), önkormányzat, etnikum ("jugoszláv", magyar), mobilitás (térbeli).

4). Kun etnoregionális kisvárosi sajátosságok: kisebbség (kunok), régió (Kiskunság), történelem (magyar, 13-20. szd.), helyi társadalom, autonómia, urbanizáció, politikai kultúra.

5). Rövid etnoregionális elemzések: zsidókérdés, antiszemitizmus, kisebbség (bolgár, szerb), politikai kultúra, rasszizmus (idegengyűlölet), etnikum (dél-amerikai, afrikai, román, cigány, orosz, magyar, délszláv), identitás, konfliktus (társadalmi, etnikai), helyi társadalom.

6). Identitás és etnoregionalitás: identitás, politikai kultúra, történelem (13-20. szd.), régió (Nyugat-Európa, Kelet-Európa, Közép-Európa), etnikum, kisebbségi kérdés, öngazgatás, új társadalmi mozgalmak.

7). Közösségszervezési folyamatok a magyarországi románok körében: identitás, politikai kultúra, régió (Kelet-Európa), etnikum (román, cigány, magyar), kisebbségi kérdés, interetnikus kölcsönhatások, helyi közösségek, Magyarország (Hajdú-Bihar m., Békés m.), asszimiláció, nyelv, önmeghatározás.

8). Politikai antropológia./Interdiszciplináris közelítések/: politikai kultúra, etnikum-kutatás, politikatudomány, politikai szociológia, antropológia (politikai-, kulturális-), harmadik világ, magatartás (politikai), hatalom (politikai, törzsi), politikai rendszer, informalitás.

- 9). Tér - szimbólum - politika. Politika a térben, tér a politikában: politikai kultúra, etnikum-kutatás, politikatudomány, politikai szociológia, településföldrajz (Kiskunhalas, Budapest), társadalmi struktúra, politikai magatartás, hatalom (politikai, helyi), politikai rendszer.
- 10). Etnikum és vallás. Apróbb írások a vallási kommunikáció témakörében: politikai kultúra, etnikai kutatás, vallásszociológia, antropológia (politikai, kulturális), magatartás (politikai, kulturális), hatalom (politikai, törzsi), politikai rendszer, tradíció, földrajzi (Erdély, Haiti, India), kommunikáció.
- 11). Kisebbség - etnikum - regionalizmus I. Állam, nemzet, ellenkultúra és kisebbségiség: politikai kultúra, etnikum-kutatás, politikatudomány, politikai szociológia, regionalizmus, magatartás (politikai), hatalom (politikai, etnokratikus), politikai rendszer, ellenkultúra, új társadalmi mozgalmak.
- 12). Kisebbség - etnikum - regionalizmus II. Etnoregionalizmus Magyarországon?: politikai kultúra, etnikum-kutatás, politikatudomány, politikai szociológia, regionalizmus, magatartás (politikai), hatalom (politikai, etnokratikus), politikai rendszer, ellenkultúra, új társadalmi mozgalmak.
- 13). Identitás kettős kötésben. Etnikai identitás és kulturális reprezentáció a dunabogdányi svábok körében: etnikai identitás, kulturális reprezentáció, politikai kultúra, politikai szociológia, regionalitás (Közép-Európa, Magyarország), társadalomtörténet (közép-európai), magatartás (politikai), lokális (helyi) kultúra, földrajzi tér (Dunabogdány).
- 14). Főiskolások állampolgári kultúrája. Empirikus vizsgálat két kecskeméti főiskola hallgatói körében: politikai kultúra, etnikai kutatás, magatartás (politikai, kulturális), politikai eszmék, nemzettudat, etnikai tolerancia, Holocaust, politikai rendszer, állampolgári kultúra (civizmus).
- 15). Közéltések az etnofilmhez. Retusált ösiség, rendezett hitelesség, etnikai valóság: vizuális kultúra (szociofilm, néprajzi film), etnikai kutatás, társadalmi magatartás, szimbolikus jelképrendszerek, kultúraváltás, kultúrkörök (törzsi társadalom, modern társadalom).
- 16). Népek, maszkok, nemzeti- és csoportkultúrák. Etnikai - antropológiai dolgozatok: regionális kultúra, etnikai kutatás, társadalmi magatartás (politikai, kulturális, vallási), interkulturális kapcsolatok, szimbolikus politika, politikai kultúra, jelképrendszerek, kultúrkörök (Magyarország, Afrika, Japán, Libanon, Anglia, Kanada).
- 17). Társadalmi tércategóriák a regionális tudományban. Egy modern tudományág műhelyéből: regionális tudományok, térföldrajz-kutatás, társadalmi és területi struktúrák, humángeográfia.
- 18). Albánia: az emberélet fordulói. Halál, vallás, esküvő: átmeneti rítusok a balkáni társadalomban: regionális kultúra, etnikai kutatás, társadalmi magatartás (politikai, kulturális, vallási), interkulturális kapcsolatok, szimbolikus politika, politikai kultúra, jelképrendszerek, kultúrkörök (Észak-Albánia).
- 19). Barcasági körkép. Egy kulturális antropológus terepmunka-tanulmányai: regionális kultúra, etnikai kutatás, társadalmi magatartás (jogszokás, kulturális, vallási), interkulturális kapcsolatok, jelképrendszerek, helyi társadalom, kultúrkörök, földrajzi (Erdély, Barcaság).
- 20). Polgárosodás, politikai változás, társadalmi tömeg. Politikai szociológiai tanulmányok: politikai kultúra, társadalomkutatás, társadalmi magatartás, helyi társadalom, politikatörténet, szociálpszichológia, rendszerváltozás, társadalmi modernizáció, Magyarország.
- 21). Társadalom és hatalom. Politikai antropológiai analízisek: regionális kultúra, etnikai kutatás, politikai antropológia, társadalmi magatartás (jogszokás, kulturális, vallási), interkulturális kapcsolatok, hatalmi rendszerek, helyi társadalom, kultúrkörök, földrajzi (Afrika).
- 22). Kognitív etnikai folyamatok. Tanulmányok a kognitív kutatások tükrében: etnikai kutatás, politikai antropológia, társadalmi magatartás, interkulturális kapcsolatok, hatalmi rendszer, nacionalizmus, kulturális tudás, kognitív pszichológia, jelentésmélet, nyelvelmélet.
- 23). Magyar hazától az amerikai otthonig: migrációkutatás, emigráció, társadalmi magatartás, interkulturális kapcsolatok, társadalmi rétegződés, középosztály, kulturális tudás, földrajzi (USA).

- 24). Helyi politika - rendszerváltás közben: helyi társadalom, helyi politika, önkormányzat, rendszerváltás, társadalmi magatartás, társadalmi rétegződés, települési közösség, földrajzi (Magyarország).
- 25). Otthon vagy itthon. Erdélyi magyar áttelepült értelmiségiek identitásválságának elemzése: migráció, etnikai identitás, értelmiség, kivándorlás, identitásválság, földrajzi (Erdély, Vajdaság, Kárpátalja, Szlovákia, Magyarország), etnikai exodus, kultúraörzés, menekült-helyzet, kisebbség, regionalitás, Közép-Kelet-Európa.
- 26). Pszichológiai antropológia: antropológia (pszichológiai), nemzeti karakter, etnikai identitás, személyiségelmélet, szociálpszichológia, pszichoanalízis irányzatai, kultúraörzés.
- 27). Drogkultúra, drogfüggés, társkapcsolatok: szubkultúra-jelenségek, deviáns viselkedés, szociálpszichológia, társas kapcsolatok, ifjúságkutatás, kulturális antropológia, kábítószer, szenvedélybetegségek, kontaktometria, földrajzi (Magyarország, harmadik világ).
- 28). Alternatívák és félelmek. Magyar és román elképzelések a romániai magyarság helyzetének átértékeléséről: politikai kultúra, etnikai kutatás, társadalmi magatartás, kisebbségjog, kultúraváltás, nemzetiségi kérdés, nemzetállam, politikai pártok (román, magyar), földrajzi (Románia, Erdély), XX. század, nemzetközi jog, rendszerváltás.
- 29). Etnikai-antropológiai kutatómódszertan I. Empíria és elmélet találkozási pontjai: etnikai kultúra, etnikai kutatás, társadalmi magatartás, szimbolikus jelképrendszerek, kultúraváltás, kultúraátvétel, földrajzi (Mexikó, Magyarország, Kárpátalja), kulturális antropológia.
- 30). Periférián - az Alföld közepén: helyi társadalom, rendszerváltás, kultúraváltozás, periféria, társadalmi magatartás, földrajzi (Nagykunság), politikai rendszer, depriváció, mikrokörzet, államszocializmus, munkaerőpiac.
- 31). Rendszerváltás, világváltozás, mellékutca. Tanulmányok a politikai antropológia és a világváltozás-elemzések köréből: politikai kultúra, szimbolikus politika, társadalmi magatartás, rendszerváltás, kultúraváltozás, világnézet, világváltozás, etnofilm, indiánkérdés, politikai pártok, kulturális antropológia, politikai antropológia.
- 32). Tájak és nemzetek. Kísérlet a "nemzeti táj" fogalmának antropológiai megközelítésére: politikai kultúra, szimbolikus politika, társadalmi magatartás, rendszerváltás, kultúraváltozás, világnézet, világváltozás, térfelfogás, nemzeti kultúra, kulturális antropológia.
- 33). Szakadékok és hidak. A magyar és a román egymás mellett élés lehetőségei és stratégiái Hargita megyében: politikai kultúra, szimbolikus politika, társadalmi magatartás, rendszerváltás, kultúraváltozás, világnézet (vallás), világváltozás, politikai pártok (RMDSZ), kulturális antropológia, politikai antropológia, földrajzi (Románia, Erdély), helyi társadalom (Csíkszereda, Csíksomlyó).
- 34). Szocialista sematizmus. Sematizmus és komédia, definíciók és határai: politikai kultúra, mentalitástörténet, kulturális antropológia, magatartás (etnikai, kulturális), osztálypolitika, földrajzi (Magyarország), művelődélmélet, művelődéstörténet, rendszerideológia, sematizmus, ellenségképek.
- 35). Nemzet-koncepciók a mai magyar társadalomban: politikai kultúra, mentalitástörténet, magatartás (etnikai, kulturális), földrajzi (Magyarország, Európa), szocializáció (politikai), politikatörténet, rendszerideológia, nemzet, ellenségképek, politikai közvélemény.
- 36). Fehéren feketén: esélyek és zsákutcák, avagy a cigányság oktatásával és foglalkoztatásával kapcsolatos kérdések: politikai kultúra, mentalitástörténet, magatartás (etnikai, kulturális), földrajzi (Magyarország, Európa), szocializáció (politikai), politikatörténet, oktatásmélet, cigánykérdés, politikai gondolkodás, kisebbségi kérdés, munkaerőpolitika.
- 37). Politikai pszichológia és politikatudomány. /A politikai pszichológia szemléleti sajátosságairól/: politikai kultúra, politikai pszichológia, társadalmi magatartás, rendszerváltás, kultúraváltozás, világnézet, politikatörténet, társadalomkutatás.
- 38). Védekező helyi társadalom Tiltakozások Borsod megyében (1989-1995): politikai kultúra, politikai magatartás, rendszerváltás, életmódváltozás, világnézet, politikatörténet, társadalomkutatás, földrajzi: Miskolc, tiltakozás, társadalmi mozgalom, regionális politika, helyi társadalom.
- 39). Közösségek találkozási pontjai: Krisna-völgy Somogyvámoson: kisebbségi kultúra, politikai magatartás, rendszerváltás, életmódváltozás, világnézet, vallás, társadalomkutatás, földrajzi:

Somogyvámos, kulturális antropológia, társadalmi mozgalom, regionális politika, helyi társadalom.

40). *Menekültek és menedékesek helyzete a Debreceni Befogadó Állomáson*: kisebbségi kultúra, politikai magatartás, rendszerváltás, életmódváltozás, menekültügy, társadalomkutatás, migráció, földrajzi: Debrecen, politikatudomány, társadalmi identitás, regionális politika, helyi társadalom.

41). *Határ választ el...: kisebbségi kultúra, politikai magatartás, rendszerváltás, életmódváltozás, menekültügy, társadalomkutatás, migráció, földrajzi: Románia, Magyarország, politikatudomány, társadalmi identitás, regionális politika, helyi társadalom.*

42). *A kulturális intézmények állami rendszere Magyarországon az 1920-as években. Gróf Klebelsberg Kunó kultúrát szervező tevékenysége*: politikai kultúra, kulturális magatartás, oktatási intézményrendszer, társadalomkutatás, kulturális politika, Klebelsberg Kunó, Bethlen-korszak, magyarságtudomány, oktatáspolitikai, tudomány-politika, kultúrakutatás, társadalomtörténet.

43). *Államválság - régiók - civil társadalom I-III. /I. Államválság/*: politikai kultúra, politikai magatartás, rendszerváltás, életmódváltozás, társadalomkutatás, állam, politikatudomány, társadalmi identitás, regionális politika, helyi társadalom, regionalizmus, társadalmi struktúra.

44). *Államválság - régiók - civil társadalom I-III. /II. Régiók/*: politikai kultúra, politikai magatartás, regionalizmus, életmódváltozás, társadalomkutatás, politikatudomány, társadalmi identitás, regionális politika, helyi társadalom, földrajzi: Tiszazug, Kiskunság, társadalmi struktúra.

45). *Államválság - régiók - civil társadalom I-III. /III. Civil társadalom/*: politikai kultúra, politikai magatartás, regionalizmus, életmódváltozás, társadalomkutatás, politikatudomány, társadalmi identitás, regionális politika, helyi társadalom, civil társadalom, társadalmi struktúra.

46). *Másság - idegenség - elmozdulás. Léhelyzetek az otthonosság és a sehollét között*: etnikai kultúra (török, arab, kínai, guineai, magyar), etnikai kutatás, társadalmi magatartás, szimbolikus jelképrendszerek, kultúráváltás, kultúraátvétel, földrajzi (Kína, Magyarország, Németország, Dubrovnik, Brüsszel), kisebbségi identitás, kulturális antropológia.

47). *A vaisnavizmus múltja és jelene*: etnikai kultúra, vallások (vaisnavizmus, Visnu, Krisna-hitűek), vallástörténeti kutatás, társadalmi magatartás, életmód, szimbolikus jelképrendszerek, kultúrtörténet, kultúraátvétel, földrajzi (India, Magyarország), kisebbségi identitás, kulturális antropológia.

48) *Az LSD kultusza: egy budapesti kulturális színpad krónikája*: szubkultúra, drogfogyasztás, deviancia, acid-party, sámánizmus, társadalmi magatartás, életmód, kultúrtörténet, kulturális minták, földrajzi (Magyarország), kulturális kisebbség, kulturális antropológia, városantropológia.

Az MTA PTI Etnoregionális Kutatóközpontja Dokumentum-füzetei

- 1). Zempléni András - Tari János: *Újratemetési szertartások Magyarországon. Egy nemzeti rítus antropológiai sajátosságai*. ISSN 1417-2968, ISBN 963 9098 10 8. 350,- Ft (64 oldal)
- 2). Heltai Gyöngyi: *Etnográfiai filmfesztivál, Párizs 1995*. ISSN 1417-2968, ISBN 963 9098 09 4. 350,- Ft (61 oldal)
- 3). Benke József: *Borsodnádasi terepmunkanapló*. ISSN 1417-2968, ISBN 963 9098 16 7. 200,- Ft (17 oldal)
- 4). A. Gergely András: *Kultúra, közösség, társadalom. A Népművelési Intézet és a Művelődéskutató*. ISSN 1417-2968, ISBN 963 9098 17 5. 300,- Ft (35 oldal)
- 5). Szabados Ádám: *A reformáció bűnértelmezése*. ISSN 1417-2968, ISBN 963 9098 33 7. 400,- Ft (65 oldal)
- 6). Heltai Gyöngyi: *A szokások és a test az európai etnológia perspektívájában*. ISSN 1417-2968, ISBN 963 9098 32 9. 400,- Ft (64 oldal)

7). Fehér László: Adalékok a pilisi szlovákok identitástudatának kutatásához. ISSN 1417-2968, ISBN 963 9098 34 5. 350,- Ft (40 oldal).

A munkafüzetek megrendelhetők:
MTA Politikai Tudományok Intézete
1068 Budapest Benczúr u 33. (Szabó Irén. Tel./fax: 3229-010)